

INSTITUUT VOOR PLANTENVEREDELING
 VERBONDEN AAN
 LANDBOUW HOOGESCHOOL TE WAGENINGEN

1932 NEGENDE 1932
 BESCHRIJVENDE RASSENLIJST,

OPGEMAAKT INGEVOLGE DE BESCHIKKING VAN DEN
 MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN EN LAND-
 BOUW VAN 21 OCTOBER 1924.

INHOUD.

Inleiding	3	riezaad, koolzaad, kar-	
Erkenning plantenrassen	7	wij, mosterd, maan-	
Keuringsvoorschr. N.A.K.	8	zaad en uien)	45
Erkening origineel zaad .	11	Aardappels	47
Verklaring der teekens ..	12	Pootaardappelenbesluit en	
Wintertarwe	13	keuringsbepal. aardapp.	48
Zomertarwe	20	Suikerbieten	69
Wintergerst	23	Voederbieten	70
Zomergerst	24	Koolrapen	74
Rogge	28	Wortelen	76
Haver	31	Voedergewassen (maïs,	
Erwten	35	gierst, zonnebloemen) .	77
Schokkers en capucijners	37	Klaver, lucerne, wikken .	81
Veldboonen	39	Andere voedergewassen .	83
Bruine boonen	40	Grassen	85
Vlas	42	Lijst afgevoerde rassen .	100
Handelsgewassen (kana-		Rassenstatistiek	102

Deze rassenlijst is verkrijgbaar bij de N.V. Leiter-Nypels te
 Maastricht (in postzegels of postgiro no. 37754) tegen in-
 zending van f 0.15, bij 5 exemplaren à f 0.14, 10 ex. à f 0.13,
 25 ex. à f 0.12, 50 ex. à f 0.11 en 100 exemplaren à f 0.10.

Inleiding.

Wat de vorm betreft verschilt deze 9e editie van de Rassenlijst aanmerkelijk van hare voorgangsters.

Hoewel de indeeling in aanbevelenswaardige (A), beproevenswaardige (B) en nieuwe of in ons land nog weinig bekende rassen (vroeger als C, thans als N aangeduid) behouden is, zijn deze rubrieken niet afzonderlijk geplaatst, doch de indeeling is thans zoo, dat alles wat op tarwe betrekking heeft bij elkaar staat (pag. 13 tot 22), eveneens alles omtrent aardappels (pag. 47 tot 63) enz. Alleen de Rassenstatistiek (pag. 102 tot 109) is een afzonderlijk ahangsel gebleven. Getracht is de rassen in iedere rubriek zooveel mogelijk te plaatsen in volgorde van aanbevelenswaardigheid. In rubriek A en B zijn met vette letters gedrukt de rassen die overal kunnen worden verbouwd of beproefd, met kleine letter diegene welke slechts voor bepaalde streken of omstandigheden in aanmerking komen of om andere redenen slechts voorwaardelijk kunnen worden aanbevolen.

Deze vereenvoudigde indeeling heeft tengevolge gehad dat de inhoudsopgave, die in de vorige editie 15 pagina's besloeg, kon komen te vervallen; de in de inhoudsopgave vermelde adressen zijn thans in de tekst verwerkt, en eveneens is dit geschied met de gegevens die men het vorige jaar in de „Lijst van afstamming enz.” (9 pagina's) aantrof.

Ik hoop dat door een en ander de overzichtelijkheid van het geheel gewonnen heeft. Mij gaf de nieuwe indeeling tevens gelegenheid bij verschillende gewassen eenige inleidende opmerkingen te maken.

Terwijl een 10-tal rassen naar rubriek D werden overgebracht, is aan den anderen kant het aantal nieuwe rassen aanzienlijk toegenomen. Behalve aan normale aanwinsten, is deze toename aan twee oorzaken toe te schrijven, en wel in de eerste plaats aan mijn streven om de rassenlijst te completeeren met gewassen die tot dusverre niet werden vermeld. Het geldt hier vooral voedergewassen, als wortels, herfstknollen, lupinen, enz.

Tot dusverre is de handel in zaden in ons land nog primitief en het staat een ieder vrij zijn prijscouranten te vullen met smakelijke beschrijvingen, afbeeldingen en aanbevelingen, zonder dat het koopend publiek daarop eenige controle heeft. Zelfs eigen ondervinding kan weinig baten, want wie het eene jaar van een bepaald adres een goede selectie onder een bepaalde naam betreft, heeft veelal geen waarborg dat hij een volgend maal onder dezelfde naam dezelfde selectie zal ontvangen. Het is zoowel in het belang van de serieuze zaadkweekers als van de koopers, dat deze ongeregelde toestand gaandeweg plaats maakt voor een regeling zooals die bij granen, peulvruchten en aardappels bestaat: keuze, door middel van vergelijkende beproeving, van een zooveel mogelijk beperkt aantal uitstekende rassen, voortkweken, selecteeren en in den handel brengen daarvan onder toezicht van de daartoe bevoegde organisaties.

De zaadverbruikers, zeer speciaal ook de aankoopverenigingen, worden wederom dringend uitgenoodigd deze poging te ondersteunen door steeds te vragen naar de rassen die in de rassenlijst vermeld staan, te betrekken van leveranciers die daar genoemd zijn en, voor zoover dit zaad reeds aan de keuringen onderworpen is, uitsluitend met certificaat en plombe van de „N.A.K.". De koopers hebben het hierdoor in hun macht de zaadproductie in goede banen

ten leiden. Deze aanbeveling geldt zoowel voor gras- en klaverzaden als voor andere „zaderijen”.

Een tweede corzaak van de vergrooting van het rassensortiment is te zoeken in de oprichting van de „Nederlandsche Algemeene Keuringsdienst” bij verkorting N.A.K., welke thans in de plaats treedt van het „Centraal Comité” en van het „K.I.Z.”. Het feit dat hierdoor eindelijk eenheid in het Nederlandsche keuringswezen is gebracht stemt tot even groote dankbaarheid als het besluit van de Regeering om de pootaardappelen op te nemen onder de Landbouwwitvoerwet. Eenige belangrijke bepalingen uit statuten en keuringsreglement van den N.A.K. zijn hier achter afgedrukt. Het volledig reglement is op aanvraag gratis verkrijgbaar bij den secretaris van den N.A.K. te Wageningen. Hoofdzakelijk valt hier te releveeren dat de toestand die vroeger bij het C. C. bestond, nl. dat (behoudens uitzonderingen) slechts die rassen worden gekeurd die in de Rassenlijst staan beschreven, bestendig is. Dit brengt mede dat de rassenlijst een groote volledigheid behoort te hebben, en dientengevolge is reeds dadelijk een plaats ingeruimd voor een aantal tarwe- en aardappelrassen die alleen van belang zijn voor den export en weinig beteekenis hebben voor het binnenland.

Overigens heb ik met ingenomenheid aan deze rassen een plaats verschaft. Nederland staat, wat de productie van gezond zaaigraan en pootgoed betreft, vrijwel aan de spits, dank zij de vruchtbare samenwerking tusschen wetenschappelijke onderzoekers en practici. Niet alleen dat, mede ten gevolge van de aanwending van gezond pootgoed, de aardappelcultuur bij ons te lande maximale oogsten levert, doch ook als exporteur van pootgoed komt ons land een eerste plaats op de wereldmarkt toe. Het pootaardappelbesluit, dat gericht is tegen alle irreëele practijken, zal deze positie nog zeer kunnen versterken, en wanneer het buitenland zijn belangen be-

grijpt, zal het in de toekomst hiertoe komen dat Nederland poters teelt, niet alleen van eigen maar ook van vreemde soorten, die tegen redelijke prijzen in het buitenland — ook in overzeesche gebieden, waar de aardappelcultuur nog voor groote uitbreiding vatbaar is — afgezet kunnen worden.

Verschillende cijfers der Rassenstatistiek ondergingen duchtige veranderingen. Deze zijn echter slechts voor een betrekkelijk klein gedeelte gevolg van wijziging in het rassensortiment in de practijk: in meerdere gevallen is de verandering geheel of grootendeels te danken aan de meer nauwkeurige schattingen, die, dank zij de medewerking van verschillende zijden, ditmaal ten dienste stonden. Bij de vergelijking der cijfers met die van het vorige jaar trekken men dus niet al te veel conclusies.

Nog staat de Rassenstatistiek niet op het peil dat ik gehoopt had te bereiken en vermoedelijk zullen ook het volgend jaar nog belangrijke verbeteringen gemaakt kunnen worden. Allen die in de rassenverbreiding belang stellen en een behoorlijk overzicht meenen te kunnen geven van het rassenpercentage in hun gebied, worden dan ook weer met klem tot medewerking aan dit onderdeel der Rassenlijst uitgenoodigd.

Evenals vorige jaren breng ik dank aan allen die hunne gegevens en ervaringen beschikbaar hebben gesteld om de rassenlijst bij te werken. Een bijzonder woord van dank aan den uitgever, die, ondanks de benarde tijden, geenerlei drang tot bekrimping van deze uitgave aan den dag heeft gelegd.

De Directeur van het
Instituut voor Plantenveredeling,
C. BROEKEMA.

Reglement,

betreffende de erkenning van plantenrassen door het Instituut voor Plantenveredeling, verbonden aan de Landbouwhoogeschool te Wageningen. (Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw van 21 October 1924, Directie van den Landbouw, No. 2151, eerste afdeling; gewijzigd bij beschikking v. d. Min. v. B. Z. & Landb. van 8 Oct. 1929, Dir. v. d. Landb. No. 3261, Afd. I).

Art. 1. Ieder jaar, in de maand Augustus, wordt door het Instituut voor Plantenveredeling te Wageningen een beschrijvende lijst gepubliceerd van plantenrassen, die voor de landbouwpraktijk in Nederland van waarde worden geacht. Deze lijst bevat zoowel rassen van Nederlandsche herkomst als die van buitenlandschen oorsprong.

Deze lijst vermeldt tevens de namen en adressen der kweekers en daarmede op verzoek van den kweeker of diens rechtverkrijgenden door het Instituut gelijkgestelde voortkweekers en importeurs.

Art. 2. Ieder deskundige of belangstellende heeft het recht aan het Instituut voorstellen te doen om bepaalde rassen in deze lijst op te nemen of daarvan af te voeren. Daartoe zal telkenjare vóór 1 Juli een concept lijst worden opgemaakt. Dit concept wordt toegezonden aan Rijkslandbouwconsulenten, aan het hoofd van den Plantenziektenkundigen Dienst, aan den directeur van het Rijksproefstation voor zaadcontrole, aan het Centraal Comité inzake keuring van gewassen en verder aan hen, wier oordeel wordt op prijs gesteld of die er om vragen.

Art. 3. Beproevenswaardige rassen, waarvan echter de waarde voor de teelt nog nader moet blijken, kunnen voorloopig op de lijst worden geplaatst. Behoudens uitzonderingsgevallen, geschiedt voorloopige inschrijving gedurende ten hoogste 3 achtereenvolgende jaren.

Eenige belangrijke bepalingen

uit de algemeene keuringsvoorschriften van den N.A.K.

Art. 1. Alle rassen, welke onder de rubrieken A, B en C* in de laatst verschenen Beschrijvende Rassenlijst van het Instituut voor Plantenveredeling zijn opgenomen, worden ter keuring aangenomen.

Voor rassen, welke niet in deze rubrieken vermeld zijn, moet het dagelijksch bestuur van den N.A.K. toestemming tot aanneming voor de keuring geven. Het dagelijksch bestuur is bevoegd, deze goedkeuring onder voorbehoud te verleen.

Art. 2 (gedeeltelijk). Alleen die perceelen worden voor de keuring aangenomen, waarvoor zaaizaad of pootgoed gebezigd is, dat, voorzover dit binnenlandsch zaaizaad of pootgoed betreft, voorzien was van een certificaat van den N.A.K., of dat op het betreffende bedrijf in het vorig seizoen was goedgekeurd, of voor eigen gebruik was goedgekeurd.

Wanneer van het ter keuring aangeboden ras geen zaaizaad of pootgoed met het certificaat van den N.A.K. verkrijgbaar was, kan het dagelijksch bestuur toestemming tot keuring verleen.

Aardappelen, welke bij de veldkeuring niet voldoen aan de gestelde eischen, kunnen, indien zij volgens het oordeel van den keuringsdienst voor den verbouwer voldoende waarde bezitten, voor eigen gebruik worden goedgekeurd (herkomst, bijmenging).

Ook bij afkeuring van pootaardappelen op partij, mogen deze aardappelen worden goedgekeurd voor eigen gebruik.

Voor andere gewassen mag slechts voor eigen gebruik worden goedgekeurd, indien door omstandigheden buiten machte van den verbouwer, wegens plantenziekten, stand of minder goede hoedanigheid van den oogst geen gewone goedkeuring kan worden verleend. Bij deze goedkeuring voor eigen gebruik dient de raszuiverheid streng gewaarborgd te blijven.

Voor zaaizaad of pootgoed, dat voor eigen gebruik is goedgekeurd, worden geen certificaten afgegeven.

Art. 6. Geen aardappelen worden ter keuring aangenomen, welke verbouwd worden op perceelen, die minder dan 500 M. verwijderd zijn van perceelen, die met wratziekte besmet zijn verklaard, of welke verbouwd worden op een bedrijf, waarvan één of meer perceelen met wratziekte zijn besmet verklaard.

* Lees „N”.

Art. 7. Ieder perceel, dat ter keuring wordt aangeboden, mag slechts bezaaid of bepoot zijn met zaaizaad of pootgoed van één partij. Indien er ontsmetting heeft plaats gehad, moet al het voor een perceel gebezigde zaaizaad op een gelijke wijze zijn behandeld.

Is een perceel bezaaid of bepoot met verschillend of verschillend behandeld zaaizaad of pootgoed, dan dient het perceel gesplitst te worden. Elk deel moet dan als afzonderlijk perceel ter keuring worden aangemeld, terwijl tusschen de verschillende deelen een duidelijke, blijvende scheiding aanwezig moet zijn.

Art. 9. Indien op één bedrijf van het ter keuring aangeboden gewas een ander ras verbouwd wordt, dat op stam of op partij moeilijk van het ter keuring aangeboden ras kan worden onderscheiden, kan de keuring worden geweigerd of kunnen aan de keuring bepaalde voorwaarden worden verbonden. Indien aan het toezicht op de naleving dezer voorwaarden bijzondere kosten verbonden zijn, kunnen deze den deelnemer aan de keuringen in rekening worden gebracht.

Art. 16. Onder „plantenziekten, welke met het zaaizaad of pootgoed kunnen overgaan”, wordt de mate van optreden der navolgende ziekten beoordeeld:

- A. steen- en stuifbrand bij tarwe, gerst en haver;
strepen- en vlekkenziekte bij gerst;
diloophospora graminis bij granen;
stengelbrand bij rogge;
vetvlekkenziekte bij stamboonen;
bladrolziekte, ziekten van het stippelstreep-, krinkel- en mozaïektype, ringvuur, zwartbeenigheid en aucubabont bij aardappelen;
- B. fusarium bij granen;
moederkoren bij rogge;
vlekkenziekte (ascochyta) bij erwten;
vlekkenziekte (gloeosporium) bij boonen;
botrytis bij vlas;
rhizoctonia en stengelaaltjes bij aardappelen.

Het zwaartepunt bij de beoordeeling der onder B genoemde ziekten moet gelegd worden op de partijkeuring. Bij het constateeren dezer ziekten bij de veldkeuring moet hiervan op het keuringsrapport melding gemaakt worden, opdat bij de partijkeuring hieraan bijzondere aandacht gewijd wordt.

Bij de beoordeeling der bovengenoemde ziekten wordt rekening

gehouden met haar economische beteekenis en met het gevaar voor uitbreiding.

Ziekten, waarbij geen gevaar voor overbrenging door het zaaizaad of pootgoed bestaat, worden beoordeeld onder „stand”, indien zij dermate voorkomen, dat zij van invloed kunnen zijn op de waarde van het te oogsten zaaizaad of pootgoed.

Art. 19. De deelnemers aan de keuringen mogen geen handelingen op hun perceel verrichten, waardoor een juiste beoordeeling bij de keuring wordt bemoeilijkt of waardoor na de keuring de waarde van het zaaizaad of pootgoed kan verminderen.

Zij zijn echter verplicht ten spoedigste alle handelingen te verrichten, die de raszuiverheid en den gezondheidstoestand kunnen verhoogen, in elk geval binnen den eventueel hiervoor door den keuringsdienst gestelden termijn.

Bij het uittrekken of rooien van afwijkende of zieke planten moeten deze in haar geheel van het perceel worden verwijderd.

Bij de toekenning der keuringscijfers mag geen rekening worden gehouden met handelingen van den verbouwer, waardoor het gewas na de keuring nog zou kunnen worden verbeterd.

Art. 23. Bij kruisbestuivende gewassen kan alleen goedkeuring volgen, indien aan de volgende voorschriften is voldaan.

Bij rogge moet het te keuren gewas minstens 200 M. van een ander ras verwijderd zijn. Indien binnen 80 M. van een te keuren gewas hetzelfde ras voorkomt, moet dit laatste gewas minstens 6 voor raszuiverheid bezitten.

Bij kruisbloemige en schermbloemige gewassen moeten andere rassen minstens 200 M. van het te keuren perceel verwijderd zijn.

Bij bietenzaad mag geen ander bloeiend ras binnen 500 M. voorkomen, (roode bieten en snijbieten moeten minstens 1000 M. verwijderd zijn), terwijl bloeiende schieters van een ander ras binnen een afstand van 100 M. niet mogen voorkomen.

Art. 45. Zonder dat de keuringsdienst hiervoor toestemming verleent, mag de oogst van de goedgekeurde perceelen niet buiten het bedrijf, waarop de oogst verbouwd werd, vervoerd worden.

Heeft het vervoer plaats gehad zonder toestemming, dan worden geen certificaten afgegeven.

Art. 50. De verpakking moet in goeden en solieden toestand verkeeren en evenals de sluiting zoodanig zijn, dat niet dan zonder verbreking der plombe, iets aan het goedgekeurde zaaizaad of pootgoed is toe te voegen of daarvan af te nemen.

Voornaamste bepalingen

inzake

de erkenning van origineel zaad door den N. A. K.

Art. 2. Onder origineel zaad wordt verstaan, het door den kweeker of diens rechthebbende in den handel gebrachte zaad van door hem gekweekte of voortgekweekte rassen, die verbouwd zijn op eigen bedrijf of op door het bestuur, op voorstel van de commissie, erkende vermeerderingsbedrijven. Onder rechthebbende wordt verstaan de rechtspersoon, aan wien al het materiaal en al de zich hierop baseerende rechten is overgedragen of overgegaan.

Art. 3. Door de leden worden slechts die origineele zaden van Nederlandsche rassen en van de in Nederland vermeerderde buitenlandsche rassen voor de keuring aangenomen, welke voorzien zijn van het oranjekleurig certificaat van den N.A.K. Partijen van andere buitenlandsche rassen, welke voorzien zijn van het origineele kweekerscertificaat, worden, voor zoover deze rassen in de laatste beschrijvende rassenlijst van het Instituut voor Plantenveredeling te Wageningen zijn opgenomen of volgens de verklaring van den Directeur van het I. v. P. in de eerstvolgende rassenlijst zullen worden opgenomen, voor de keuringen der leden aangenomen, zoolang niet door het bestuur op voorstel der commissie, bepaalde partijen, met uitsluiting van alle andere, hiervoor worden aangewezen.

Art. 4. Het toezicht op de teelt van origineel zaad wordt alleen toegepast op rassen, welke in de laatste beschrijvende rassenlijst van het Instituut voor Plantenveredeling te Wageningen zijn opgenomen of, volgens verklaring van den Directeur van het I.v.P., in de eerstvolgende rassenlijst zullen worden opgenomen en op rassen, die door het bestuur op voorstel der commissie voor het toezicht worden aangenomen.

A = aanbevelenswaardig (recommandable).

B = beproevenswaardig (essayable).

N = nieuw of hier te lande weinig bekend (nouveau ou peu connu).

Met **vette** letters zijn gedrukt die rassen, die zonder voorbehoud ten verbouw of ter beproeving worden aanbevolen; met **dunne** letters die, welke slechts voor bepaalde omstandigheden in aanmerking komen, alsook de rassen die nog te weinig bekend zijn.

— † — = origineel zaai- of pootgoed onder toezicht van de N.A.K.

Kr. = kruising. Het moederras wordt steeds het eerst genoemd. (Croisement. La race mère est toujours nommée la première).

Sel = selectie (selection).

K = kweker (selectionneur).

Vk = voortkweker (successeur en droits du selectionneur).

Vm = vermeerderaar (reproducteur des graines ou des plants originaux).

H = in den handel gebracht door (mis en commerce par).

De beide jaartallen beteekenen resp. jaar waarin de kruising of eerste selectie is verricht, en jaar waarin het ras voor het eerst in den handel kwam.

De rassen zijn zooveel mogelijk geplaatst in volgorde van hunne aanbevelens- en beproevenswaardigheid.

Het sortiment wintertarwe is nog steeds zeer groot. Meer en meer komt de Juliana tarwe, die zich onderscheidt door hooge opbrengst, goede marktqualiteit, tijdig rijpen en stevig stroo in het centrum der belangstelling.

Om dezelfde redenen komen ook andere rassen met stevig stroo als Imperaal, Robusta en wellicht Carstens V meer naar voren. Men zij er vooral in het noorden van het land op verdacht dat de wintervastheid van Wilhelmina en Juliana te wenschen overlaat, zoodat men zijn risico vermindert door een gedeelte van het land met wintervaste rassen te betelen. Behalve Robusta en Mansholts witte dikkop III komen waarschijnlijk ook Carstens V en Mansholts Wilobo in aanmerking. Dr. Mansholt geeft in overweging proeven te doen met rassenmengsels, die hij desgewenscht wil samenstellen. Gaarne vestig ik op deze mogelijkheid de aandacht.

Bestond het vorig jaar bij velen de verwachting dat bij de rassenkeuze de bakwaarde een groote rol zou gaan spelen, het is reeds gebleken dat de directe invloed van het ras hierbij niet van zeer groote beteekenis is. Wel komt het er op aan te zorgen dat de tarwe zoo goed mogelijk gewonnen wordt, waartoe een niet gemakkelijk legerend gewas (dus een ras met stevig stroo) zeker van belang is. Overdreven stikstofbemestingen bevorderen meer de stroo-productie dan de korrelopbrengst en qualiteit. Van zeer veel belang is het te zorgen dat de oogst zoo weinig mogelijk lijdt bij de narijping op het land. Het is een verblijdend verschijnsel dat men thans algemeen zoekende is naar een practische methode van schelven. Toepassing daarvan kan alleszins worden aanbevolen.

Bij de uitbreiding der tarwecultuur treedt het gevaar voor voetziekte (en zeker ook voor andere ziekten) meer naar voren, en reeds dit jaar was aanzienlijke schade te constateeren. Ongelukki-gewijze zijn nog geen sterke verschillen in resistentie der rassen tegen voetziekte geconstateerd, wel werd opgemerkt dat wintertarwe, vooral vroeg en dicht gezaaide, meer wordt aangetast dan zomertarwe. Enkele practici vermelden dat zij met succes Wilhelminatarwe als zomertarwe hebben gebezigd.

Ir. Cleveringa, Rijkslandbouwconsulent te Zutphen, heeft er herhaaldelijk de aandacht op gevestigd dat een ongunstige structuur van het land het voetziektegevaar en het legeren zou bevorderen, en het schijnt van belang aan de grondbewerking en grondverbetering in verband hiermede alle aandacht te schenken.

Mijn hoop dat dit jaar voldoende ervaringen zou opleveren voor de bruikbaarheid der verschillende rassen voor de teelt op zand (en veen) is niet verwezenlijkt; vrijwel alle rassen zijn met meer of minder succes op deze gronden verbouwd, maar positieve aanwijzingen omtrent de voorkeur die bepaalde rassen op zandgrond zouden verdienen, zijn niet verkregen. Het meest beproevenswaard voor zandgrond lijken mij nog steeds die rassen welke een vroege bladontwikkeling vertoonen, als Siegerländer, Emma, Concurrent, wellicht ook Carstens V. En verder de zomertarwes. Tarwe is zeer gevoelig voor ontginningsziekte en in vele gevallen zal toediening van kopersulfaat wenschelijk zijn.

A — 1. WILHELMINA TARWE. — † — Kr. van Spyk tarwe (= Roode dikkop × Zeeuwsche) × Roode dikkop. 1889 en 1901. **K:** Prof. Dr. L. Broekerna, oud-hoogleraar aan de landbouwhoogeschool te Wageningen. **Vk:** het I. v. P., Wageningen. **Vm en H:** Maatschappij de Wilhelminapolder bij Goes; P. Scheele de Putter te Biezellinge; Zaaizaadtelersvereniging „Anna Paulowna” (Z.A.P.) te Anna-Paulowna; Zaaizaadtelersvereniging „Waard en Groet” te Kolhorn; M. J. Zandt, Kweekbedrijf te Roodeschool.

Het meest verbouwde tarweras in Nederland; ondervindt echter in de laatste jaren merkbare concurrentie van rassen met steviger stroo. Aanvankelijk fijn ontwikkelend. Voldoende uitstoeling. Middelmatic lang, vrij stevig stroo; matige bladontwikkeling. Bladeren opgericht; aar vrij dicht geschakeld, goed gevuld. Korrel middelmatig groot; halfglazig en iets geelachtig. Wintervastheid voor het noorden des lands niet voldoende in strenge winters. Heeft ook te lijden van natte grond. Weerstandsvermogen tegen roestbeschadiging vrij goed. Vooral bij vroeg zaaien vatbaar voor ophiobolus-voetziekte. Verdraagt laat zaaien goed; is zeer laat gezaaid zelfs wintervaster, ze lijdt dan echter vaak meer van roest.

In het algemeen geeft vroeggezaaide Wilhelmina aanzienlijk hooger opbrengst en hooger H.L.-gewicht. Productievermogen van korrel en stroo zeer goed.

- A — 46. **JULIANA TARWE.** — † — Kr. Wilhelmina × Essex gladkaf. 1903 en 1921. K: Prof. dr. L. Broekema, oud-hoogleraar aan de Landbouwhoogeschool, Wageningen. Vk: het I. v. P., Wageningen. Vm en H: Mij. de Wilhelminapolder bij Goes en N.V. Batholders te Rilland.

Stroo stijf, kort, soms iets ongelijk van lengte; blad in de jeugd recht opgericht. Dichtgeschakelde aar; geelachtige korrel, goede kwaliteit, hoog H.L.-gewicht. Zaadopbrengst zeer hoog; gemiddeld boven Wilhelmina. Stroo-opbrengst middelmatig. Iets vroeger rijp dan Wilhelmina. Iets minder vatbaar voor roest, voetziekte en voor schot, doch vatbaar voor stuifbrand. De verbouw ervan neemt sterk toe. Heeft ook op zandgrond wel voldaan. Niet winter-vaster dan Wilhelmina. De bakwaarde schijnt iets beter te zijn.

- A — 2. **IMPERIAAL IIa TARWE.** — † — Kr. Premier × Wilhelmina. 1903 en 1917. K: het I. v. P., Wageningen. Vm en H: G. C. v. Balen Blanken te Anna Paulowna.

Uitstoeling voldoende, doch gewoonlijk kleiner dan die van Wilhelmina tarwe. Iets vroeger rijp. Stroo stevig, vrij kort; rijke bladontwikkeling. Aar dicht geschakeld, regelmatig van bouw. Korrel groot, stomp, gevuld, melig, vrij bleek. Wintervastheid voor het noorden des lands niet voldoende in strenge winters. Weerstandvermogen tegen roest goed. Vatbaar voor voetziekte. Verdraagt laat zaaien. Zaad- en stroo-opbrengst zeer goed.

- A — 5. **Mansholt's Witte Dikkop tarwe III.** — † — Stamselectie uit Witte dikkop I (= Zeeuwsche × Roode dikkop). 1910 en 1914. K en H: dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Wintervast. Stroo tamelijk lang en fijn, minder stijf dan dat van Wilhelmina. Bladeren smal, lichtgroen. In het voorjaar kruipend. Weinig vatbaar voor roest, wel vatbaar voor stuifbrand en eenigszins voor voetziekte. Aren wat spits en fijn. Korrel middelmatig groot, geelwit. Korrelopbrengst vrij goed. Stroo-opbrengst zeer goed. Wordt alleen aanbevolen, waar men vreest voor uitwintering.

- B — 45. EMMA TARWE.** — † — Kr. Wilhelmina × Essex gladkaf. 1903 en 1924. **K:** Prof. dr. L. Broekema, oud-hoogleraar aan de Landbouwhoogeschool, Wageningen. **Vk:** het I. v. P., Wageningen. **Vm en H:** J. P. Bos, Wehe (Gr.).

Stoelt krachtig uit, schiet vlug op en rijpt vroeg; niet zeer stevig, buigzaam stroo, iets fijner en korter dan van Wilhelminatarwe, opbrengst niet minder. Niet zeer vatbaar voor roest, wel voor stuifbrand en korrelverlies, eenigszins weerstand biedend aan voetziekte. Korrel groot, goed gevuld, rond en blank. Enkele malen gaf ook verbouw op zandgrond goede uitkomsten.

- B — 425. ROBUSTA TARWE.** — † — Kr. Millioen I × Iduna. 1914 en 1928. **K:** Prof. ir. H. K. H. A. Mayer Gmelin, hoogleraar aan de landbouwhoogeschool te Wageningen. **Vm:** J. Slis Dzn. te Middelharnis; H. van Iwaarden, Wolfaartsdijk. **H:** A. van der Have, Kapelle Biezeling.

Wintervast. Stroo bladrijk, kort, dik, stijf, hard en bros. Matige uitstoeling, waardoor dichter zaaien gewenscht is. Breed donker blad. Korrel wit, vrij groot, diepgleuwig; regelmatige gedrongen aar. Gemakkelijk te dorschen. Korrelverlies en schot niet uitgesloten. Lijdt soms van roest, ook van voetziekte. Eenigszins laat rijp en, vooral in natte jaren, minder productief dan Wilhelmina.

- B 81. JACOB CATS TARWE.** — † — Kr. Wilhelmina × Essex gladkaf. 1905 en 1924. **K:** Prof. dr. L. Broekema, oud-hoogleraar aan de landbouwhoogeschool, Wageningen. **Vk, Vm en H:** Ir. C. Koopman, Zierikzee.

Dit ras veroverd hier en daar terrein, doch verliest het elders. De korrelkwaliteit overtreft die der Wilhelmina; de opbrengst is ongeveer gelijk. Stroo iets langer en iets minder stevig. Is in den winter 1928-'29 iets sterker gebleken dan Wilhelmina; bakwaarde beter. Misschien iets minder vatbaar voor roest, vatbaar voor voetziekte en eenigszins voor stuifbrand.

- B — 312. Trifolium tarwe.** Selectie uit Wilhelmina. 1912 en 1918. **K:** Deensche Zaadteeltmaatschappij (Dansk Frøavl's Kompagni) „Trifolium”, Kopenhagen. **H:** P. Vinkers, Scheemda.

Witte tarwe met kleine, gladde korrels en fijn vrij kort, vrij stevig stroo en fijne aar, meer wintervast dan Wilhelmina, iets later ontwikkelend en later rijp. Dit ras heeft in de Veenkoloniën verbreiding gevonden en komt wellicht voor verbouw op lichtere gronden in aanmerking. De uniformiteit laat te wenschen over. De opbrengst evenaardt ongeveer die van Wilhelmina; iets minder roest. Gevoelig voor voetziekte.

- B — 113. Krafft's Siegerländer tarwe.** — † — Stam uit Siegerländer landras. 1900 en 1917. **K:** C. Krafft, Buir, Deutschland. **Vm en H:** Limburgsche Land- en Tuinbouwbond (Z.P.L.), Roermond.

Roode tarwe met rood kaf. Ontwikkelt zich vlug, stoelt matig uit en is vroeg rijp. Lang, elastisch, gemakkelijk doch niet plat legerend stroo. Tamelijk goed weerstandsvermogen tegen roest. Verliest vrij gemakkelijk zaad en wordt vrij sterk door muschen aangevallen, vatbaar voor voetziekte. Vindt in de laatste jaren in Limburg ook op zandgronden algemeen verbreiding. Aan te bevelen voor proefneming op löss en goeden zandgrond, speciaal waar men zelf brood bakt, daar de bakwaarde goed is. Blijft op zwaardere gronden in zaadopbrengst en stevigheid van stroo achter bij de Wilhelmina groep. Stroo-opbrengst vrij hoog. De uniformiteit laat nog te wenschen over.

- B — 49. Kruisingsangel tarwe.** — † — Kr. Geldersche ris × Wilhelmina. 1909 en 1926. **K:** Prof. ir. H. K. H. A. Mayer Gmelin, hoogleeraar aan de landbouwhoogeschool, Wageningen. **Vm en H:** A. v. d. Have, Kapelle Biezellinge.

Gebaarde wintertarwe met wit kaf en witte eenigszins langwerpige korrel, vermoedelijk vrij goede bakwaarde. Middelmattige zaadopbrengst, veel stroo. Voldoende wintervast. Stroo vrij slap. Bij het in aar schieten blijven verscheidene aren met de kafnaalden in de scheede haken, hetgeen zich gewoonlijk herstelt, doch soms tot knikken en afbreken leidt. Kan beproefd worden op plaatsen waar veel musschenschade voorkomt, o.a. op zandgrond. Zit bij het dorschen vast in het kaf, zoodat goed uitrijpen gewenscht is.

- B — 44. Algebra tarwe.** — † — Kr. Wilhelmina × Willem I (= Hallets Victoria × Witte dikkop). 1903 en 1917. **K:** Prof. dr. L. Broekema, oud-hoogleeraar aan de landbouwhoogeschool te Wageningen. **Vk:** het I. v. P. te Wageningen. **Vm en H:** H. L. Vogel te Goedereede en P. Voogd te Goedereede.

Bladrijk, kan soms te geil worden, overigens voldoende stevig, blank stroo; groote gevulde korrel van goede kwaliteit; opbrengst, wintervastheid en weerstandsvermogen tegen roest ongeveer als van Wilhelmina, meer stroo; moet tijdig gezaaid worden. Iets laat rijp. Enkele malen werd uitvallen van korrels waargenomen, ook schot. In Z.-Holland en vooral in Friesland zijn de indrukken van dien aard, dat dit ras dit jaar nog gehandhaafd wordt, hoewel er kans bestaat, dat 't op den duur den strijd niet zal kunnen volhouden.

- N — 528. Carstens dikkop tarwe V. Kr. Dikkop × Crieuener No. 104. 1909 en 1921. K: R. Carsten te Schwartau bij Lubeck. H: G. Geertsema te Groningen.**

Sterk uitstoelende wintervaste vroeg rijpende tarwe met kort, fijn en stevig stroo en kleine, gevulde, roode korrel. Vereischt minder kilo's zaaizaad per ha dan Wilhelmina. Vertoont weinig ziekten en schot en schijnt goed productief te zijn. Goed H.L.-gewicht. Mogelijk ook geschikt voor lichte gronden. De bakwaarde laat vermoedelijk te wenschen over.

- N — 527. Mansholts Wilobo tarwe. — † — Kr. Wilhelmina × Obotriten. 1924 en 1932. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).**
Wintervaste witte tarwe, stroo blauw, vrij kort met groene eivormige dikkop aar. Iets vatbaar voor roest.

- N — 159. Wageningen tarwe. — † — Kr. Millioen I × Iduna. 1914 en 1926. K: Prof. ir. H. K. H. A. Mayer Gmelin, hoogleeraar aan de landbouwhoogeschool te Wageningen. Vm: J. H. Onderdijk te Colijnsplaat; C. Gebuis te Middelharnis. H: A. v. d. Have, Kapelle Biezeling.**

Tarwe met bruinachtig witte, vrij groote en betrekkelijk korte, diepgleuivige korrel, die iets los zit, weinig bakwaarde. Opbrengst in het noorden des lands vooral op humeuze grond goed, doch over 't geheel lager dan die van Wilhelmina. Vroeg zaaien is gewenscht. Wat laat rijp. Wintervast. Veel stroo, lang en bladrijk, grof, stevig, doch broos en plat legerend. Uitstoelingsvermogen matig, waardoor iets dikker zaaien meermaalen goed bevallen is. Ontwikkelt zich in het voorjaar vlug en wordt in dit stadium meer dan later door roest aangetast, waar ze gewoonlijk doorheen groeit. Vatbaar voor voetziekte en schot. Het ligt in de bedoeling dit ras af te voeren.

- N — 119. Concurrent tarwe. — † — Kr. (Willem I × Wilhelmina) × Wilhelmina. 1905 en 1929. K: I. v. P. Wageningen. Vm en H: A. C. v. d. Ban, Nieuw-Helvoet.**

Witte tarwe, vlug uitstoelend, met bladrijk, vrij lang, grof, forsch vrij slap stroo. Rijpt vrij vroeg. Aar zwaar, goed gevormd. Mooie volle korrel, die soms iets uitvalt. Weinig roest en stuifbrand. Daar dit ras niet boven Wilhelmina uitblinkt, zal het vermoedelijk worden afgevoerd.

N — 301. Waard en Groet tarwe. — $\frac{1}{2}$ — Stam, geselecteerd uit Imperiaal IIa. 1919 en 1925. **K:** Ir. S. Smeding, Alkmaar. **Vk:** J. Blaauwpoer, Kolhorn. **Vm** en **H:** Zaaizaadtelersveren. „Waard en Groet” te Kolhorn.

Mooie, witte tarwe met vooral in de top bladrijk, vrij kort stroo en eivormige aar; iets laatrijp. Legerig. Zeer vatbaar voor voetziekte. Ook veel roest, weinig bakwaarde. Aangezien dit ras zich niet door bijzonder productievermogen onderscheidt en algemeen te slap van stroo wordt gevonden, zal het moeten worden afgevoerd.

N — 308. Svalöfs Staaltarwe. Kr. Zonnetarwe II \times Pantser I. 1914 en 1927. **K:** Zweedsche zaaizaadver., Svalöf. **Vm:** Zweedsche Zaaizaadmij., Svalöf. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Rode tarwe met vrij slap stroo, lijdende aan meeldauw en roest en niet bijzonder productief. Hoewel de bakwaarde boven het gemiddelde staat, zijn de overige eigenschappen niet zoo dat dit ras kan worden gehandhaafd.

N — 118. Batauwe tarwe. — $\frac{1}{2}$ — Kr. Essex bastaard \times Geldersche. 1905 en 1929. **K:** I. v. P., Wageningen. **Vm** en **H:** C. de Bonte, Nieuw-Beijerland.

Witte tarwe met tamelijk fijn, weinig bladrijk, vrij lang, elastisch stroo. Wat gerekte, iets smalle aar. Mooi, wat lang zaad. Eenigszins vatbaar voor roest en schot. Rijpt aan de late kant; moet niet te laat gezaaid worden. De indruk van dit ras is niet van dien aard, dat het kan worden gehandhaafd.

N — 545. Vilmorin 23. **K** en **H:** Vilmorin Andrieux, Verrières le Buisson (Fr.).

Deze tarwe wordt evenals Vilmorin 27 (567) en Vilmorin 29 (568) op enkele plaatsen beproefd met de bedoeling goedgekeurd zaaizaad te kunnen exporteeren. Voor Nederland zullen deze rassen vermoedelijk geen verdere betekenis krijgen.

A — 82. MANSHOLT'S VAN HOEK ZOMERTARWE. — † — Kr. Japhet met Gironde. 1918 en 1925. **K en H:** dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Goed opbrengende zomertarwe met vrij lang en vrij stevig stroo. De roode korrel is onder gunstige omstandigheden groot en gevuld. Het ras stoelt matig uit en moet daarom, vooral op zandgrond, niet te dun gezaaid worden. Het schiet iets langzaam op, waardoor men last van onkruid kan krijgen. Het is eenigszins vatbaar voor roest en ook voor meeldauw. Wordt wat minder beschadigd door voetziekte dan de wintertarwes. Ontsmetting van het zaaizaad is zeer gewenscht. Hoewel vroeg zaaien de voorkeur verdient, verdraagt het iets laat zaaien maar brengt dan minder op. Rijpingstijd, vooral bij sterke stikstofbemesting, aan de late kant.

B — 495. Heine's Kolben zomertarwe. Selectie uit Saumur tarwe. 1871 en 1876. **K:** Ferd. Heine, Kloster Hadmersleben (Duitschland). **H:** P. Vinkers, Scheemda.

Rood- en kleinkorrelige zomertarwe met vlugge ontwikkeling en flinke uitstoeling, fijn, tamelijk bladrijk, gemakkelijk doch veerkrachtig legerend, vrij lang stroo en smalle aren. Vrij resistent tegen gele roest, resistent tegen meeldauw en volgens den kwecker, ook tegen stuifbrand. Geveelig voor zure grond. Door den importeur wordt aanbevolen niet te vroeg te zaaien. Het ras rijpt iets eerder dan Van Hoek. Het heeft op de proefvelden in 1931 de hoogste zaad- en stroo-opbrengst gegeven, doch nadere ervaringen moeten worden afgewacht.

N — 471. Svalöf's Extra Kolben zomertarwe II. Kr. Kolben zomertarwe × lijn 0201 uit (Zweedsche) Emma tarwe. **K:** Zweedsche zaaizaadveren., Svalöf. **Vm:** Zweedsche zaaizaadmij., Svalöf. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Fijn opkomend en sterk uitstoelend, tamelijk vroeg rijpend. Verdraagt iets laat zaaien. Kleine roode korrel. Door de abnormale weersgesteldheid kon de bakwaarde, die in Zweden geroemd wordt, nog niet voldoende worden beoordeeld. Aar en stroo fijn, slap, weinig roest en meeldauw. Productievermogen vermoedelijk middelmatig.

N — 468. **Mansholts witte zomertarwe.** — † — Kr. Blé de la Paix
 × Hybride des alliés. 1921 en 1931. **K en H: Dr. R. J. Mansholt,**
Westpolder (Gr.).

Op Van Hoek tarwe gelijkende, doch iets minder robuuste en minder productieve zomertarwe, later ontwikkelend en rijpende, vatbaar voor meeldauw en roest. Korter en minder stevig stroo. De korrel is groot en wit, de bakwaarde bleek vrij goed te zijn. Enkele verbouwers gebruikten het ras met succes voor doorzaai in witte wintertarwe. De ondervindingen in 1931 met dit ras opgedaan hebben geen groote verwachtingen gewekt, doch verdere ervaringen in meer normale jaren moeten worden afgewacht.

Verschenen bij de N.V. I rukkerij en Uitgeverij Leiter-
 Nypels te Maastricht:

Het Weidebedrijf

door **M. Kramer**, leeraar aan de rijkslandbouwwinterschool te Leeuwarden, is een geheel nieuw en volledig leerboek voor het onderwijs en handboek voor de practijk, waarin onze bekende graslandspecialiteit in 175 pagina's, verduidelijkt met 30 teekeningen en 63 foto's, alles geeft, wat de graslandbezitter moet weten om zijn bedrijf op de meest moderne en productieve wijze te drijven. Het is een onmisbare handleiding voor allen, die van graslandcultuur moeten leven. Het boek is in 1931 verschenen en werd door de vakpers algemeen uitstekend beoordeeld. De prijs is slechts f 2, gecar-
 tonneerd f 2.25. **Bestelt het nog heden! Ons giron. is 37754.**

TARWE

Regel 1, 2, 3, 11, 12 en 13: 10
 = zeer goed, 1 = zeer slecht. —
 Regel 4, 5 en 8: 10 = zeer vroeg, 1
 = zeer laat. — Regel 6: 10 = zeer
 bladrijk, 1 = zeer bladarm. — Regel
 7: 10 = zeer lang, 1 = zeer kort. —
 Regel 9: 10 = zeer veel korrel tegen-
 over 't stroo. — Regel 10: 10 = zeer
 groot, 1 = zeer klein. — Regel 14,
 15, 16, 17 en 18: 10 = zeer resis-
 tent, 1 = zeer vatbaar.

1. Mogelijkheid v. laat zaaien	6	6	8	7	8	8	6	6	8	7	6	6	8	6	7
2. " v. voorjaarszaai	5	4	6	5	6	5	4	4	8	5	5	4	6	10	10
3. Wintervastheid	6	8	6	6	6	6	6	9	7	7	6	8	6	-	-
4. Vroegheid v. bedekken v. d. grond	7 ⁵	6	7	7	7	6	7	6	9	7	7	8	6 ⁵	5	6
5. " doorschieten	7	7	8	7	7	7 ⁵	7	6 ⁵	9	7	7	7	7	7	5
6. Bladrijkheid	9	6 ⁵	7	8	7	6	7 ⁵	8	8	7	9	9	7	6 ⁵	7
7. Lengte stroo	9	9	7	7	8 ⁵	7	8	6 ⁵	8	7	7 ⁵	9	8	8	8
8. Vroegrijpheid	7	7	9	8	8	8 ⁵	7	9	8	7 ⁵	8	7 ⁵	8	5	6
9. Verhouding korrel: stroo	6	6	8 ⁵	7 ⁵	7	9	6 ⁵	7	7	7 ⁵	7	6	7 ⁵	6 ⁵	7 ⁵
10. Grote v. d. korrel	9	7 ⁵	8 ⁵	8	8	8	8	9	7 ⁵	6	8	9	8	8	6
11. Handelswaarde en kwaliteit	7 ⁵	6	7	6 ⁵	8	7 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	7	6	7	6	7	6
12. Opbrengst aan zaad	7 ⁵	7	8	8	8	9	7	7 ⁵	7	8	7 ⁵	7	8	7	7
13. " stroo	9	8 ⁵	7	7 ⁵	8	7	8 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7	8	8 ⁵	8	7	7 ⁵
14. legeren	7	7	7	8 ⁵	7	9	7	8 ⁵	6	8	6	7 ⁵	8	7 ⁵	6
15. Resis- tentie uitval v. d. korrel ..	7	8	8	7 ⁵	8	8	9	7	6	8	8	7	8	8	8
16. tegen schot	8	9	7	7	7 ⁵	8 ⁵	7 ⁵	7	7 ⁵	7 ⁵	8	7	7 ⁵	8	8
17. gele roest	6 ⁵	7 ⁵	7	7	7	7	7	6 ⁵	6	7	7	6 ⁵	6	6 ⁵	9
18. stuifbrand	7	7 ⁵	6	8	6	5	9	7 ⁵	8	7 ⁵	8	7 ⁵	8	7	8

Algebra
 Dikop III (Mansh's
 Witte-)
 Emma
 Imperiaal Ila
 Jacob Cats
 Juliana
 Kruisingsangel
 Robusta
 Siegerländer (Krafft's)
 Tritolium
 Waard en Groet
 Wageninger
 Wilhelmina
 v. Hoek zomertarwe
 Heines Kolben zomertarwe

Terwijl de brouwproeven, waarbij zich thans naast Heinekens Brouwerij ook „de Oranjeboom” wenscht aan te sluiten, zullen worden voortgezet en verschillende zomergersten worden vergeleken, wordt thans ook gezocht naar een tweerijige wintergerst waarmede wellicht brouwqualiteit zou zijn te krijgen in streken die deze gewoonlijk niet kunnen leveren.

Naast Minister Ruys, die bij enkele voorloopige proeven als wintergerst geen slecht figuur heeft gemaakt, (men zij echter op muschenschade verdacht) worden thans op kleine schaal proeven genomen met eenige andere tweerijige rassen. Zij die deze proeven zouden willen steunen, worden verzocht zich met het Instituut voor Plantenveredeling in verbinding te stellen.

A — 53. VINDICAT WINTERGERST. — † — Selectie uit Groninger landras. 1919 en 1924. **K:** het I.v.P., Wageningen. **Vm** en **H:** M. J. Zandt, Kweekbedrijf, Roodeschool.

Vierrijige, vroegrijpe wintergerst; goed gevulde, regelmatige aar; stevig, vroeg ontwikkelend, frisch gewas, dat vroeg het land bedekt. Moet niet te dicht gezaaid worden. Weinig vatbaar voor ziekten, hoewel sporadisch stuifbrand voorkomt. Opbrengstvermogen zeer goed, groote, gevulde korrel, zaad in den handel gewild. Hoog H.L.-gewicht.

A — 7. MANSHOLT'S FLETUMER WINTERGERST. — † — Stam uit Groninger landras. 1915 en 1920. **K** en **H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Vierrijig. Vrij kort, vrij stevig, fijn stroo, aren tegen de rijping neerbuigend en rood aangelopen. Soms vatbaar voor roest, doch weinig voor strepenziekte. Zaaizaadontsmetting desniettemin gewenscht. In den herfst kruipend, wintervastheid goed. In 't voorjaar iets minder frisch dan Vindicat, vroegrijp. Opbrengst zaad zeer goed, stroo middelmatig. Korrel iets klein, goed H.L.-gewicht. Wordt door sommigen in 't bijzonder aanbevolen als dekvrucht voor klaver. Moet in den herfst tijdig gezaaid worden.

A — 8. Mansholt's wintergerst II. — † — Stam uit Groninger landras. 1891 en 1902. **K:** J. H. Mansholt. **Vk en H:** Dr. R. J. Mansholt te Westpolder (Gr.).

Vierrijig. Wintervast. Middelmatic lang, vrij stevig stroo. Vrij goed bestand tegen strepenziekte. Iets later rijpend dan Fletumer en iets meer bestand tegen roest. Geschikt voor maartergerst. H.L.-gewicht goed; goede zaadopbrengst, korrel iets grooter dan die van Fletumer, soms iets grauw. Dit ras is hier te lande grootendeels verdrongen door Fletumer en Vindicat, doch handhaaft zich in de Duitse Rijnprovincie.

ZOMERGERST.

A — 10. SVALOF'S GOUDGERST. — † — Stam uit Zweedsch landras. 1897 en 1913. **K:** Zweedsche zaaizaadvereeniging, Svalöf. **Vm:** Zweedsche zaaizaadmaatschappij, Svalöf. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Tweerijige zomergerst. Bedekt den grond vroeg; stroo kort, fijn, doch tamelijk stevig; opbrengst en qualiteit lijden betrekkelijk weinig door legeren tengevolge van zware ontwikkeling. In sommige jaren sterk door roest aangetast, ook strepenziekte komt voor, evenals stuifbrand; zaaizaadontsmetting zeer aan te bevelen. De aren zijn betrekkelijk dicht geschakeld. De kleur van het gewas maakt even voor en bij de rijping een goudbruinen indruk. De kafnaalden (niet echter de korrels) vallen gemakkelijk af. De korrel is klein, goed gevormd, fijn gerimpeld, munt echter niet uit door brouwkwaliteit. Productievermogen en H.L.-gewicht zeer goed. Rijpt ongeveer een week eerder dan Princessegerst. Het meest verbouwde zomergerstras in ons land. Verbreidt zich in de laatste jaren ook op goeden zandgrond. Goede kalktoestand vereischt.

A — 12. Svalöf's Princessegerst. — † — Stam uit het Deensche ras Prentice. 1890 en 1897. **K:** Zweedsche zaaizaadvereeniging, Svalöf. **Vm:** Zweedsche zaaizaadmij. Svalöf. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Tweerijige zomergerst; stroo middelmatig lang, hoog bebladerd, vrij slap. Korrel middelgroot, en fijn gerimpeld. Rijpt een week later dan Goudgerst en heeft iets minder te lijden van roest. Heet in de nabijheid der zee minder last te hebben van zaadverlies door harden wind, wegens vroegtijdige legering. Door sterke bladontwikkeling goede onkruidverstikker. Bij proeven in Heinekens brouwerij bleek de brouwkwaliteit van Princessegerst zeer goed, terwijl ze in zaadopbrengst, behalve in natte jaren, vrijwel tegen alle andere rassen kan concurreeren en een hooge stroo-opbrengst levert.

- B — 138. SVALÖF'S ZEGEGERST.** Kr. Goudgerst × Hannchen. 1908 en 1926. **K:** Zweedsche Zaaizaadvereen., Svalöf. **Vm:** Zweedsche Zaaizaad mij., Svalöf. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum te Groningen.

Het gewas is forscher dan Goudgerst en heeft iets grootere, smallere korrels. Blijkens de proefvelden 1929/31 opbrengst niet lager dan die van Goudgerst, iets later rijp. Vatbaar voor roest. Indruk over het geheel gunstig. De brouwkwaliteit is voldoende.

- B — 160. Bigo zomergerst.** — † — Stam uit Zeeuwsch landras. 1920 en 1924. **K:** Ir. C. Stevens, Rijkslandbouwconsulent te Goes. **Vk** en **H:** A. Dommissie te Biggekerke.

Vierrijig. Groote, lange, voor een deel te smalle korrels, laag H.L.-gewicht. Bladrijk, vrij lang, iets slap stroo. Stoelt sterk uit, zoodat de hoeveelheid zaaizaad betrekkelijk klein kan worden genomen; volgens mededeeling van den kweeker is onder gunstige omstandigheden 65 à 75 K.G. per H.A. voldoende. Opbrengstvermogen zeer goed, vooral aan stroo. Op zandgrond minder dan Goudgerst, wordt daar te slap. Rijpt iets later dan Goudgerst, minder vatbaar voor roest, wel voor stuifbrand en strepenziekte, verliest niet gemakkelijk zaad. De verbouw van dit ras neemt af.

- N — 167. Spratt Archer zomergerst.** Kr. Engelsche rassen Spratt × Archer. 1908 en 1914. **K:** H. Hunter, School of Agriculture, Cambridge. **H:** Garton Ltd, Warrington, Engeland.

Bladrijke, laat opschietende, laatrijpe zomergerst met aanvankelijk slap, doch later vrij stijf stroo en matig groote, wat smalle korrel, welke, mits volkomen uitgerijpt, goed bruikbaar bleek voor de brouwerij. Over het geheel weinig roest en strepenziekte. Op-

brengrst ongeveer als Princesse gerst. Het is twijfelachtig of dit ras zich zal handhaven.

- N — 73. Minister Ruys zomergerst.** — † — Stam uit het Engelsche ras Goldthorpe. 1920 en 1925. **K:** het I. v. P. te Wageningen **Vm** en **H:** **M. J. Zandt, Kweekbedrijf te Roodeschool.**

Gewas forscher, later doorschietend en iets later rijpend dan de andere rassen; aar breed, mooi gevormd. Groote, blanke korrel, lang stroo. Bij laat zichten knikken in 't noorden van 't land soms meerdere halmen. Elders zijn de ervaringen vrij gunstig. Het gewas verdraagt niet te veel stikstof. Vatbaar voor strepenziekte. Er moet rekening gehouden worden met de mogelijkheid, dat dit ras zal worden afgevoerd; voorloopig wordt het echter gehandhaafd, omdat de brouwkwaliteit zeer goed is en dit ras naar het schijnt geschikt is om als wintergerst te worden verbouwd. Proefneming hiermede is zeer gewenscht.

- N — 531. Mansholt's tweerijige zomergerst.** Kr Goudgerst × Friedrichswerter wintergerst. 1922 en 1932. **K** en **H:** **Dr. R. J. Mansholt, Westpolder Gr.**

Vrij lang doch zeer stijf stroo, weinig vatbaar voor roest, goede opbrengst, groete korrel. Brouwkwaliteit nog onbekend.

- N — 569. Abed Kenia zomergerst.** Kr. Bindergerst × Goudgerst. Omstreeks 1928 in de practijk gebracht. **K:** Station voor Plantenveredeling te Abed, Laaland, Denemarken. **H:** **P. Vinkers, Scheemda.**

Vroeg opschietend, vroeg rijpende, iets op Goudgerst gelijkend, maar korter en steviger. Heeft in Denemarken groete opgang gemaakt en liet zich ook bij verbouw hier te lande goed aanzien. Brouwkwaliteit nog niet onderzocht.

Regel 1, 2, 3, 11, 12 en 13: 10 = zeer goed, 1 = zeer slecht. — Regel 4, 5 en 8: 10 = zeer vroeg, 1 = zeer laat. — Regel 6: 10 = zeer bladrijk, 1 = zeer bladarm. — Regel 7: 10 = zeer lang, 1 = zeer kort. — Regel 9: 10 = zeer veel korrel tegenover 't stroo. — Regel 10: 10 = zeer groot, 1 = zeer klein. — Regel 14, 15, 16, 17, 18 en 22: 10 = zeer resistent, 1 = zeer vatbaar.

1. Mogelijkheid v. laat zaaien
2. " v. voorjaarszaai
3. Wintervastheid
4. Vroegheid v. bedekken v. d. grond
5. " " doorschieten

6. Bladrijkheden
7. Lengte stroo
8. Vroegrijpheid
9. Korrel-stroo-verhouding
10. Korrelgrootte
11. Handelswaarde en kwaliteit
12. Korrelopbrengst
13. Stroo-opbrengst

14. legeren
15. Resistentie uitval korrel
16. schot
17. roest
18. stuifbrand
22. strepenziekte

Winter

Pletuner
Mansholt's II
Vindicat

Zomer

	Bigo	Goudgerst (Svalöf's)	Min. Ruys	Princesse (Svalöf's)	Spratt Archer	Zege (Svalöf's)
1.	7 ⁶	7	5 ⁵	9	5	6
2.	10	10	10	10	10	10
3.	4	4	7	5	4	5
4.	9	8	8	9	8	8 ⁵
5.	7 ⁵	8	6	7	5 ⁵	8
6.	9	6	8	8 ⁵	8	8
7.	8	6	8	7 ⁵	7	7 ⁵
8.	7 ⁵	8	7	7	5	7 ⁵
9.	6 ⁵	9	7	7	7	8
10.	7	6	9	8	7	7
11.	6	7	8	9	8	8
12.	8	9	7	8	8	9
13.	9	7	7 ⁵	8	8	7 ⁵
14.	5	7	6	5	6	5
15.	8	7	6	8	8	8
16.	9	9	6	8	8	8
17.	7	5	7	6	7 ⁵	5
18.	7	7	7	7	8	7
22.	5	7	6	8	8	6

* Bij zomergerst: mogelijkheid van herfstzaai.

B — 300. Ottersumsche rogge (landras). — * — H: Limburgsche Land- en Tuinbouwbond (Z.P.L.), Landbouwhuis, Roermond.

Deze rogge wordt ter beproeving aanbevolen op gronden die besmet zijn met het stengelaaltje. Snel ontwikkelend (daardoor ook geschikt voor snijrogge). Vroegrijp; slap, weinig bladrijk stroo; lange, nog wat schaardege aren. veel bruine korrels. Verdraagt, in tegenstelling met alle hier bekende rassen, de aaltjesziekte redelijk goed. Aanbevolen wordt niet te vroeg en niet te dicht te zaaien of te sterk met stikstof te bemesten, wegens gevaar voor legeren. Door den Limb. Land- en Tuinbouwbond wordt thans zorg gedragen voor de zuivere instandhouding van dit ras, dat tevens door selectie wordt verbeterd.

A — 13. VON LOCHOW'S PETKUSER WINTERROGGE. — * —

Selectie uit Pirnaer en Probsteier, 1881 en ± 1890. **K:** F. von Lochow, Petkus (Duitschland). **Vk:** F. von Lochow, Petkus, G. m. b. H. (Duitschland). **Vm:** A. G. Kröller Jr., Harskamp; vermeerderd jaarlijks uit Petkus betrokken elitezaad, dat daarna op eenige vermeerderingsstations tot origineel zaad wordt vermeerderd. **H:** Centraal Bureau uit het Ned. Landbouwcomité, Haringvliet 100, Rotterdam.

Stroo vrij stevig, middelmatig lang. Wintervastheid zeer goed. Uitstoeling goed. Niet erg vatbaar voor roest, wel echter voor aaltjesziekte en ook voor Leptosphaeria-voetziekte. Aar vierkant, dicht geschakeld, bij rijping iets neergebogen. Korrel- en stroo-opbrengst zeer goed. Korrels gevuld, grijsgroen. Het meest verbouwde roggeras in ons land, dat ook op de interprovinciale proefvelden 1926-31 den besten indruk maakte.

A — 14. Von Lochow's Petkuser Zomerrogge. Selectie uit Petkuser winterrogge. 1898 en 1908. **K:** F. von Lochow, Petkus (Duitschland). **Vk:** F. von Lochow, Petkus G. m. b. H. (Duitschland). **H:** Centraal Bureau uit het Nederlandsch Landbouwcomité, Haringvliet 100, Rotterdam.

Uitstceeling vrij goed. Stroo vrij lang, vrij stevig. Korrelopbrengst kan in zeer gunstige omstandigheden die van de winterrogge nabijkomen. Kleur korrels grijsgroen. Rijpt ongeveer 7-10 dagen na Petkuser winterrogge. Wordt weinig verbouwd.

B — 89. Kroonrogge. — † — Selectie uit nabouw Petkuser rogge. 1919 en 1923. **K:** Ir. J. Heemstra, Rijkstuinbouwconsulent, Groningen. **Vm:** J. Witteveen, Dennenoord, Zuidlaren. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Stroo iets steviger dan dat van Petkuser rogge, waarom dit ras door den kweeker wordt aanbevolen voor vruchtbae gronden. In den winter iets zwak ontwikkelend. Vatbaar voor aaltjesziekte. Opbrengst op zandgrond gewoonlijk beneden Petkuser, op klei soms daar boven.

B — 493. Zeeuwsche rogge. — † — Dit landras is in Zeeland vrijwel verdwenen doch in noordelijk Groningen heeft het zich gehandhaafd. Het kan daar ondanks fijner en slapper stroo tegen de Petkuser concurreeren en onderscheidt zich door goede bak-eigenschappen. De korrel is bruinachtig en iets los zittend. Onder toezicht van de Gron. Mij. van Landbouw wordt het in stand gehouden door **C. Reinders te Warfum** (tevens **H**).

BIJ DE N.V. DRUKKERIJ EN UITGEVERIJ LEITER-NYPELS te Maastricht (giron. 37754) verschenen de volgende goede handboeken:

VEEVERLOSKUNDE, handboek voor den practischen fokker, door **dr. A. van Leeuwen**, 10e dr., 108 pag. met 35 afb. Prijs f 0.80, geb. f 1.80.

DE NEDERLANDSCHE VARKENSFOKKERIJ, fokken en mesten, door **A. A. ter Haar**. Een volledig handboek van 211 pag. met 67 afb. Geeft rantsoenen voor alle leeftijden en doeleinden. Pr. f 1.60, geb. 2.60.

ONS NUTPLUMVEE, door **A. A. ter Haar**, fokken, voeden, verplegen en mesten van hoenders, kalkoenen, ganzen en parelhoenders, waarin ook de ziekten behandeld zijn. Het handboek voor de practijk. Prijs f 4.50, gebonden f 5.50.

ROGGE

Regel 1, 2, 3, 11, 12 en 13: 10 = zeer goed, 1 = zeer slecht. — Regel 4, 5 en 8: 10 = zeer vroeg, 1 = zeer laat. — Regel 6: 10 = zeer bladrijk, 1 = zeer bladarm. — Regel 7: 10 = zeer lang, 1 = zeer kort. — Regel 9: 10 = zeer veel korrel tegenover 't stroo. — Regel 10: 10 = zeer groot, 1 = zeer klein. — Regel 14, 15, 16, 17 en 21: 10 = zeer resistent, 1 = zeer vatbaar.

	Kroon	Ottersumsche	Petkuser winter	Petkuser zomer	Zeeuwsche
1. Mogelijkheid v. laat zaaien	7	9	9	4 ⁵	8
2. „ v. voorjaarszaai	4	4	4	10	4
3. Wintervastheid	7	9	9	6	9
4. Vroegheid v. bedekken v. d. grond	6	8	8	7 ⁵	8
5. „ „ doorschieten	7	9	2	6	5
6. Bladrijkheid	7 ⁵	7	8	7 ⁵	7
7. Lengte stroo	7 ⁵	8 ⁵	8	7	8
8. Vroegrijpheid	7 ⁵	9	8	6	8 ⁵
9. Korrel-stroo-verhouding	8	7	8	7	7
10. Korrelgrootte	8	7	8	7	7
11. Handelswaarde en kwaliteit	8	8	8 ⁵	7 ⁵	8 ⁵
12. Korrelopbrengst	8	7	9	6 ⁵	8
13. Stroo-opbrengst	7 ⁵	7 ⁵	8	6 ⁵	8
14. legeren	8	6	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵
15. Resis- uitval korrel	9	9	9	9	8
16. tentie schot	7	8	7	7	8
17. tegen roest	8	8	7 ⁵	7	8
21. roggeaaltje	4	9	4	4	4

A — 15. SVALÖF'S ZEGEHAVER. — † — Stam uit Milton haver. 1892 en 1900. **K:** Zweedsche Zaaizaadvereen., Svalöf. **Vm:** Zweedsche Zaaizaad mij., Svalöf. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum te Groningen.

Pluim tamelijk stijf en klein, doch dicht bezet; pakjes dragen sporadisch kafnaalden. Forsche, tot legeren geneigde, vrij lange bladrijke halm, tijdig rijp. Korrel roomwit, dik, kort, stomppuntig, goed gevuld. Hoog H.L.-gewicht. Zeer goed productievermogen. Vooral geschikt voor klei- en zavelgronden en ook voor zand- en dalgronden met goeden kalk- en bemestingstoestand. Meest verbouwde haverras in ons land, dat echter ernstige mededingers krijgt van rassen met steviger stroo.

A — 16. MANSHOLT'S HAVER III. * — † — Kr. Svalöf's Zege × Mansholt's haver II (sel. uit Heraletzer Mittelspäter Hafer). 1909 en 1920. **K.:** J. H. Mansholt. **Vk** en **H:** Dr. R. J. Mansholt te Westpolder (Gr.).

Stroo kort en stijf; geen groote bladontwikkeling. Korte, goed gevulde, witte korrels, iets kleiner dan die van Zegehaver. Hoog H.L.-gewicht. Korrelopbrengst onder geschikte omstandigheden zeer goed, niet minder dan Zege. Aan te bevelen voor zware gronden in uitstekende conditie, waar andere haverrassen gevaar voor legering loopen, alsmede voor dekvruucht. Op minder vruchtbare gronden soms te geringe bodembedekking, waardoor het onkruid zich sterker kan ontwikkelen. Rijpt ongeveer tegelijk met Zegehaver. De verbouw van dit ras breidt zich in de laatste jaren uit.

A — 20. Zwarte Presidenthaver (landras). De vroegst rijpende haver, die hier te lande verbouwd wordt; ongeveer tegelijk met rogge rijp. Matig korrel- en H.L.-gewicht. Middelmattig lang, vrij slap stroo. De korrels zitten vrij los in de pluim. Zeer geschikt voor ontginningen (ev. zand- en veengronden), omdat deze haver veel minder gevoelig is voor ontginningsziekte en lagen kalktoestand dan de bekende witte haverrassen, waarbij ze op betere gronden in productievermogen belangrijk ten achter staat. Door den **Veen-**

* Hoewel dit ras speciaal voor de zware gronden aanbevolen wordt, is 't wegens zijn zeer goede hoedanigheden met vette letter gedrukt.

kolonialen Boerenbond te Veendam (H) worden speciale maatregelen genomen om dit landras zuiver in stand te houden.

- A — 18. Mansholt's haver I.** — † — Natuurl. kruising in Deensche Reuzenhaver van Wibolt. 1907 en 1915. **K en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder.

Gele haver met matig lang, stevig en bladrijk stroo, korrel iets klein, dun van bast, gemakkelijk pellend. Goed H.L.-gewicht. De kiemkracht lijdt licht bij slecht cogstweer. Vroeg rijp. Wordt weinig verbouwd.

- B — 464. SVALÖF'S ADELAAR HAVER.** Kr. v. Lochow's Gele × Zege. 1914 en 1929. **K:** Zweedsche zaaizaadvereen., Svalöf. **Vm:** Zweedsche zaaizaadmij., Svalöf. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Geelwitte haver met vrij kort, stevig stroo, verdraagt vrij wat stikstof. Indien ze gaat legeren lijdt ze echter zeer. Vrij vroeg rijp, vertoont dan een goudbruine tint. Korrel smal, geneigd tot schot. Op de interprovinciale proefvelden 1930 en '31 de hoogste opbrengst en in de practijk veelal gunstig beoordeeld, behalve wat de handelsqualiteit betreft. Geschikt als dekvrucht.

- B — 79. SVALÖF'S STERHAVER.** Kr. Zege × Kroon haver. 1908 en 1927. **K:** Zweedsche zaaizaadvereen., Svalöf. **Vm:** Zweedsche zaaizaadmij., Svalöf. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Stevig stroo, tamelijk kort; rijpt iets vroeger dan Zege. Korrel wit, tamelijk kort, van gewilde qualiteit. Productievermogen blijkens de interprovinciale proefvelden zeer goed, ook in de veenkoloniën; in de practijk nog niet zeer verbreid doch wel gewaardeerd.

- B — 469. MANSHOLT'S BINDER HAVER.** — † — Sel. uit Carstens haver III. 1925 en 1931. **K en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Stroo kort en stevig, pluim eigenaardig gedrongen, blad in de jeugd opgerold. Ontwikkeltforsch en rijpt tijdig bij voldoende uitstoeeling. Geschikt als dekvrucht en voor machinaal oogsten. Korrel wit, tamelijk kort, middelmatig stukkig. Hoog H.L.-gewicht.

- B** — 105. **Svalöf's Orion haver II.** Kr. Ligowo × 0668 (sel. uit Merö haver uit noord Noorwegen. 1903 en 1927. **K:** Zweedsche zaaizaadveren., Svalöf. **Vm:** Zweedsche zaaizaadmij., Svalöf. **H:** N.V. Landbouwbureau **M. Wiersum, Groningen.**

In vergelijking met zwarte Presidenthaver iets later opschietend, doch bijna tegelijk rijp. Steviger, langer en grover stroo, korrels even zwart, dikker en beter vastzittend. Soms hoogere zaadopbrengst en hooger H.L.gewicht, doch niet altijd. Bezit geen bijzonder weerstandsvermogen tegen ontginningsziekte. In het voorjaar gevoelig voor koud weer. Heeft de President haver slechts gedeeltelijk kunnen verdringen, vindt echter ook op zavelgrond hier en daar verspreiding wegens vroege rijping. Geschikt als dekvruucht.

- B** — 84. **Strube's Schlanstedter haver.** Selectie uit Anderbecker haver. 1890 en 1925. **K:** F. Strube, Schlanstedt. **Vk:** Saatzucht-wirtschaft Fr. Strube-Schlanstedt, G. m. b. H. **H:** H. v. Dis, Fijnaart en B. C. Algra, Stiens.

Zeer goede zaadopbrengst, stroo vrij stevig en vrij lang; geschikt voor betere gronden. Rijpt met Zege. Korrel vol, geelachtig wit. Heeft, wat opbrengst betreft, op de interprovinciale proefvelden 1927 tot 1931 wel een gunstigen indruk gemaakt, doch in de practijk weinig verbreiding gekregen, zoodat dit ras mettertijd zal worden afgevoerd.

- N** — 465. **Svalöf's Goudenregenhaver II.** — † — Kr. Zege × Goudenregen. 1916 en 1928. **K:** Zweedsche zaaizaadveren., Svalöf. **Vm:** Zweedsche zaaizaadmij., Svalöf. **H:** N.V. Landbouwbureau **M. Wiersum, Groningen.**

Vervangt de vanouds bekende Goudenregen haver, waarvan ze zich onderscheidt door iets grootere productiviteit en iets grootere korrel. Kleur hooggeel, korrel soms iets los zittend, iets kleiner dan die van Zege. Hoog H.L.-gewicht. Veel fijn en elastisch stroo, geschikt voor fourage. Rijpt iets vóór Zege. Geschikt voor zandgronden, doch de verbouw neemt af.

- N** — 454. **Dippe's Overwinnaar haver.** Stam uit Zegehaver. 1908 en 1920. **K:** Gebr. Dippe, Quedlinburg. **H:** Fa. D. J. van der Have te **Kapelle-Biezeling.**

Deze, uit Zegehaver geselecteerde haver heeft veel overeenkomst hiermee. Het ligt in de bedoeling dit ras in 1933 af te voeren.

- A — 156. HYLKEMA'S UNICA ERWT.** — † — Kr. Mansh. gekr. extra korte × Wonder van Amerika. 1918 en 1927. **K:** P. J. Hylkema te Mensingeweer. **Vm:** N.V. Mensingeweer-Maarslag. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum te Groningen.

Groene, vroeg, snel en gelijkmatig bloeiende erwt met zeer kort, stevig, niet altijd regelmatig bezakkend stroo en hooge opbrengst. Vereischt schoon land. Sterk gewas, dat een vruchtbaren bodem verdraagt, hoog dragend, wat niet belet dat in natte zomers de peulen lijden van aanraking met den grond. Iets vatbaar voor ascochyta. Zaad voldoende rond, iets klein en geneigd tot verbleeken, wat de handelswaarde benadeelt. Geschikt voor groene pluk. Aanbevolen wordt dit ras dichter te zaaien en kleinere rijenafstand te geven dan gewone kortstroo erwten.

- A — 430. MANSHOLT'S PLUKERWT.** — † — Kr. Mansh. kortstroo groene × Heinemanns Vorbote. 1906 en 1929. **K en H:** dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Lijkt veel op Mansholt's gekruiste extra korte groene erwt. Ze heeft iets korter stroo, dat tegen het rijpen soms onregelmatigheden vertoont, kleiner, doch ronder zaad en iets hooger opbrengst. Geschikt voor pluk en conserve. Vrij vatbaar voor ascochyta.

- A — 22. MANSHOLT'S GEKRUISTE EXTRA KORTE GROENE ERWT.** — † — Kr. Mansh. kortstroo groene × Heinemanns Vorbote. 1906 en 1918. **K en H:** dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Kort, veerkrachtig, in den top gerankt stroo. Bloeit eenige dagen eerder dan Mansholt's kortstroo groene erwt, is eerder afgebloeid en rijpt gelijkmatiger af. De peulen zitten meest in den top. Erwt grooter, doch minder zuiver rond, hetgeen een bezwaar voor machinaal lezen is. Bruikbaar voor groene pluk voor conservenfabrieken. Vereischt meer zaaizaad, vertoont weinig ascochyta doch is iets gevoeliger voor slecht oogstweer dan Mansholt's kortstroo groene erwt, doordat de peulen eerder openspringen.

Opbrengstvermogen zeer goed. Zeer geschikt op vruchtbare, onkruidvrije gronden.

A — 21. MANSHOLT'S KORTSTROO GROENE ERWT. — † — Stam uit Zeeuwsche. 1891 en 1895. **K: J. H. Mansholt. Vk en H: dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).**

Middelmatig kort stroo, van gelijkmatige lengte; bloeitijd middelmatig vroeg; opbrengstvermogen lager dan dat van de anderen, vrij wat stroo; mooie, vrij kleine erwt. Vatbaar voor ascochyta. Mogelijk zal dit ras in de toekomst uit den handel worden genomen.

B — 155. Mansholt's Corona erwt. — † — Kr. Mansh. gekr. extra korte × een langstroo groene. 1915 en 1927. **K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).**

De opbrengst van dit nieuwe ras is niet hooger dan dat van Mansholts Pluk of Gekr. extra korte, het stroo is weinig langer. Het zaad is echter mooi, rond en stukvig. Tot dusverre weinig ascochyta.

N — 509. Deka Kroonerwt. Stam uit 't Zeeuwsche landras. 1926 en 1931. **K en H: Ir. C. Koopman te Zierikzee.**

Lichtgroen, fijnbladig, wat lang en slap rankend stroo. Later rijpend dan andere groene.

N.B. Overneming van gedeelten van deze rassenlijst is enkel toegestaan onder volledige vermelding (als noot) van: „Het hier volgende is ontleend aan de Beschrijvende rassenlijst van het Instituut voor Plantenteelt te Wageningen, die verkrijgbaar is bij de N.V. „Leiter-Nypels te Maastricht voor f 0.15 in postzegels of overboeking op n. 37754". Daarmede wordt de verspreiding der rassenlijst bevorderd, hetgeen van algemeen landbouwbelang te achten is. **De Uitg.**

A — 23. MANSHOLT'S KORTSTROO SCHOKKER ERWT. — † —
Sel. uit Harrisons Glory. 1901 en 1905. **K en H: dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).**

Stroo iets langer dan dat van Mansholt's kortstroo groene erwt. Erwten groot en kantig. Sporadisch komen enkele ronde en minder kantige zaden voor; deze ronde zaden geven echter weeg planten met normale schokkererwtten. Opbrengst goed, doch kleiner dan die van Mansholt's groene-erwttenrassen. Vatbaar voor ascochyta.

A — 106. KOOPMAN'S GLORY SCHOKKER ERWT. — † —
Stam uit Mansh. kortstroo schokker. 1921 en 1925. **K en H: Ir. C. Koopman, Zierikzee.**

Lijkt veel op Mansholt's kortstroo schokker erwt, maar heeft mogelijk iets steviger stroo, vroeger bloei en hogere peulaanzetting. Ze is even vatbaar voor ascochyta.

B — 90. Mansholt's kortstroo vale capucijner. — † — Kr. (Vroege Holl. cap. × grauwe stam cap.) × Mansh. kortstroo schokker. 1914 en 1921). **K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).**

Vroeg, doch vrij lang doorbloeiend, vroeg rijp. Stevig kort stroo. Voor vale capucijners een goede opbrengst aan zaad en stroo, doch beneden die van groene erwtten, zoodat de prijs hoog moet zijn om den verbouw rendabel te maken. Deze heeft dan ook weinig te beteekenen. Gevoelig voor ongunstige weersgesteldheid. Mooie, groote zaden, volgens sommigen wat taai van schil, verliezen bij minder gunstig oogstweer spoedig kleur, ook bij bewaring na het dorschen. Weinig of geen ascochyta.

N — 565. Koopmans Celka schokker. — † — Kr. Mansholts schokker × Krombek. 1921-1932. **K en H: Ir. C. Koopman, Zierikzee.**

Productieve, kleinzadige schokker, eenigszins weerstand biedend aan ascochyta en St. Jansziekte.

Regel 1: 10 = zeer kort, 1 = zeer lang. — 2: 10 = zeer stevig, 1 = zeer slap. — 3: 10 = zeer bladarm, 1 = zeer bladrijk. — 4 en 6: 10 = zeer vroeg, 1 = zeer laat. — 5: 10 = zeer kort, 1 = zeer lang. — 7: 10 = zeer hoog, 1 = zeer laag. — 8: 10 = zeer groot, 1 = zeer klein. — 9: groene erwten: 10 = bol en 1 = ovaal; schokkers en cap.: 10 = zeer sterk gedeukt. — 10: 10 = zeer goed, 1 = zeer slecht. — 11: 10 = zeer hoog, 1 = zeer laag. — 12: 10 = zeer groot, 1 = onbruikbaar. — 13 en 14: 10 = zeer hoog, 1 = zeer laag. — 15, 16 en 17: 10 = zeer resistent, 1 = zeer vatbaar.

1. Kortheid van stroo	7	8	7 ⁵	8	7	7 ⁵	8	7	7 ⁵	8	7	7	8	7
2. Stevigheid van stroo	7	8	6	9	7	7	8	9	7 ⁵	9	7	8	7	6
3. Bladarmoede	7	8	8 ⁵	7 ⁵	9	7	8	9	7	8	7	8	7	7
4. Vroegheid van begin bloei	7	8	8	7 ⁵	8	7	8	7	9	7	7 ⁵	8	7	7
5. Kortheid van den bloei	7	7 ⁵	8	7	8	7	7	8	6	7	7 ⁵	8	7	7
6. Vroegheid van rijping	7	7 ⁵	8	7	8 ⁵	6	7	8	7	8	7	8	7	7 ⁵
7. Hoogte peulaanzetting	7	8	9	7 ⁵	9	7	8	9	7	8	7	8	7	7
8. Grootte der erwten	7 ⁵	9	8	9	7	8	7	8	9	7	7 ⁵	8	7	7
9. Rondheid(Sch.en cap.:gedeuktheid)	8	6	7	9	7	7 ⁵	8	7	9	7	8	7	8	7
10. Kleur	8	7	7	8	6	7	7	8	6	7	7 ⁵	8	7	7
11. Marktwaarde	8	7	7	9	6	8	7	7	9	6	8	7	8	9
12. Geschiktheid voor pluk en conserve	7	6	7	6	7	6	7	6	7	6	7	6	7	6
13. Zaadopbrengst	7	8	9	7	9	7	8	9	7	9	7	8	7	6
14. Stroo-opbrengst	8	7	6 ⁵	7 ⁵	6	8	7	6 ⁵	7 ⁵	6	8	7	6	7
15. Resistentie tegen siecht weer	7	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
16. " Ascochyta	6	8	6	7	7	6	7	8	6	7	7	6	7	6
17. " knornnade	7	8	8	7	8	6	7	8	7	8	7	8	7	6

Groene erwten

Mansh's kortstroo	7	8	7 ⁵	8	7	7 ⁵	8	7	7	8	7	7	8	7
Mansh's gekr. extra korte	7	8	6 ⁵	7 ⁵	9	7	8	9	7	8	7	8	7	7
Mansholt's Pukerwt	7	8	8 ⁵	7 ⁵	9	7	8	9	7	8	7	8	7	7
Mansholt's Corna	7	8	8	7 ⁵	9	7	8	9	7	8	7	8	7	7
Hylkema's Unica erwt	7	8	6	9	7	7	8	9	7	8	7	8	7	7
Koopman's Deka kroonerwt	7	8	7 ⁵	9	7	7	8	9	7	8	7	8	7	7

Schokkers en Capuc.

Mansholt's schokker	7	8	8	7	7	7	8	7	8	7	8	7	8	7
Koopman's Glory schokker	7	8	8	7	7	7	8	7	8	7	8	7	8	7
Mansh's Kortstroo vale Cap.	7	8	8	7	7	7	8	7	8	7	8	7	8	7

De vier veldboonensoorten (Waalsche-, wier-, paarde- en duiveboonen) vertoonen in meerdere eigenschappen in de genoemde volgorde een stijgende of dalende reeks. De Waalsche boon heeft de grootste en de platste zaden, het geringste aantal peulen, de laagste peulaanzetting, de kleinste stroolengte, de lichtste bloemkleur, vroegste bloei- en rijpingstijd. De grenzen tusschen de vier soorten zijn niet scherp; bovendien wordt de scheiding in verschillende provincies verschillend getrokken, vooral wat de paardeboonen betreft. Waalsche en wierboonen worden uitsluitend op kleigrond verbouwd.

B — 323. WAALSCH E BOON ADRIE. Selectie uit Friesch landras. 1919 en 1929. **K:** Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling bij de Fr. Mij. v. Landbouw te Leeuwarden. **H:** Z.P.C. te Leeuwarden.

Hooger opbrengend dan het landras, boonen mooi en groot.

N — 447. Bierumer Waalsche boon. — † — Selectie uit Groninger landras. 1925 en 1929. **K en H:** U. Wiersema, Bierum (Gr.).

Meeropbrengend dan het landras, zaad iets kleiner dan Adrie, hoog H.L.-gewicht.

A — 25. MANSHOLT'S WIERBOON. — † — Sel. uit landras. 1886 en 1892. **K:** J. H. Mansholt. **Vk en H:** dr. R. J. Mansholt, Westpolder.

Groote der boon tusschen die van Waalsche boon en paardeboon; vrij plat. Stroo vrij kort en stevig; lage peulaanzetting. Staat op geschikte gronden in opbrengst boven de paardeboon.

A — 26. Paardeboonen (landrassen).

B — 433. NIKI DUIVEBOON. — † — Selectie uit landras. 1922 en 1927. **K en Vm:** N. Koppes te Wieringerwaard. **H:** Zaaizaadtelersvereniging Z.A.P. te Anna Paulowna.

Stevig, vrij kort stroo, iets laat bloeiend. Zaad tamelijk klein, mooi, blank, tamelijk rond, goede opbrengst.

B — 424. MIMI DUIVEBOON. — † — Sel. uit Geldersch handelszaad. 1920 en 1928. **K:** het I. v. P. te Wageningen. **Vm en H:** Zaaizaadtelersver. Z.A.P. te Anna Paulowna.

Gelijkmatig gewas. Nogal klein, vrij rond, behoorlijk gelijkmatig zaad; goede opbrengst. Zal vermoedelijk het veld ruimen voor Niki.

Zeer verdienen de aandacht proeven van de N.V. Vereenigde Kali-maatschappij over de nawerking van kali via het zaad. Zaaizaad, genomen van kali-arme en sterk met kali bemeste grond en uitgezaaid op hetzelfde perceel gaf groote verschillen in het gewas te zien.

Hiermede is de zaaizaadverwisselingsquaestie weder aan de orde gekomen. Dat ze niet beperkt is tot bruine boonen behoeft geen betoog, al reageert dit gewas wellicht bijzonder sterk. In elk geval is hierin weer een aanwijzing te zien voor de noodzakelijkheid bij vergelijkende rassenproeven zaaizaad te gebruiken afkomstig van dezelfde grond.

A — 304. CEKA BRUINE BOON. — † — Stam uit Zeeuwsch landras. 1922 en 1928. **K en H: ir. C. Koopman, Zierikzee.**

Groote, lange lichtbruine boon. Rijpt middellaat. Wordt weinig of niet aangetast door colletotrichum en weinig door de vetvlekkenziekte. Hooge opbrengst, lang stroo, bloeit wit, vrij vroeg en in den top. Vindt snel verbreiding. Voor de grootcultuur geschikt. Door de grootte der boon is iets meer zaaizaad noodig.

A — 302. Aka bruine boon. — † — Stam uit Zeeuwsch landras. 1922 en 1927. **K en H: ir. C. Koopman, Zierikzee.**

Kleine donkere ronde boon, Walchersch type, paars bloeiend. Kali-behoefstig. Vroegrijp, matige opbrengst, van in den regel gezochte kwaliteit.

B — 303. Beka bruine boon. — † — Stam uit Zeeuwsch landras. 1922 en 1927. **K en H: ir. C. Koopman, Zierikzee.**

Middelgroote, lange lichtbruine boon, Noordhollandsch type. Rijpt vroeger dan Ceka doch iets later dan Aka; goed opbrengend. Weinig of niet vatbaar voor vlekkenziekte (colletotrichum), weinig vatbaar voor de vetvlekkenziekte. Aangezien dit ras naast Ceka weinig redenen van bestaan heeft, zal het in overleg met den kweeker vermoedelijk in 1933 worden geschraapt.

N — 467. **Ampts bruine boon.** Stam uit de N. Holl. groote bruine boonen. K en H: C. D. Ampt M.Jzn. te Oud Vossemeer (Zeel.).

Vertoont overeenkomst met Ceka. Iets eerder rijp, donkerder en minder regelmatig zaad, weinig vatbaar voor vetvlekkenziekte, goed productief.

N — 63. **Major bruine boon.** — † — Stam uit consumptieboonen. 1912 en 1923. K: Prof. ir. H. K. H. A. Mayer Gmelin, hoogleeraar aan de landbouwhoogeschool te Wageningen. Vk en H: A. Sinke te Kloetinge.

Gelijkmatige loofontwikkeling, onder normale omstandigheden zonder ranken; laatrijp. Boon zeer groot, bol, lichtbruin, mooi van uiterlijk. Zal vermoedelijk geen belangrijke verbreiding vinden wegens late rijping en matige productiviteit.

A — 309. TEXALA VLAS. — † — Stam uit Russisch vlas. 1918 en 1928. **K:** het I. v. P., Wageningen. **Vm** en **H:** Maatschappij de Wilhelminapolder bij Goes; M. J. Zandt, kweekbedrijf te Rodeschool.

Lang, sterk, matig zaadopbrengend blauwbloeivlas, weinig geneigd tot legeren, in 't begin der ontwikkeling iets hard groen. Bij tijdig trekken behoudt het lang zijn blanke kleur. Goed van vezelgehalte en kwaliteit. Gelijkmatic, vroeg rijpend; goed opbrengend, iets vatbaar voor doode harrel.

A — 153. HYLKEMA'S EXCELLO VLAS. — † -- Sel. uit vlasstammen van het I. v. P. 1919 en 1927. **K:** P. J. Hylkema, Mensingeweer. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Blauwbloeiend, lang, fijnstengelig, tamelijk vertakt. Vooral bij laten uitzaai geneigd tot legering. Schijnt vooral op zwaren grond tot zijn recht te komen. Zeer goede kwaliteit, echter vatbaar voor doode harrel. Weinig vatbaar voor roest. Niet te veel stikstof geven en niet te dik zaaien. Opbrengst zaad niet hoog.

A — 330. CONCURRENT VLAS. — † — Stam uit Friesch witbloei landras. 1921 en 1929. **K:** Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling van de Fr.M.v.L., Leeuwarden. **H:** de Z.P.C. Leeuwarden.

Dit witbloemvlas wordt door de Friesche verbouwers en ook elders over het geheel zeer gunstig beoordeeld wegens de goede stroo- en zaadopbrengst, hoge vertakking en uitstekend vezelgehalte en kwaliteit. Voldoende resistent tegen roest en doode harrel. Vindt snel verbreiding. Is weelderiger en later rijp dan de blauwbloeiers.

B — 311. SVALÖF'S BLENDAVLAS. — † — Sel. uit Zweedsch landras. 1918 en 1926. **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. **Vm:** Zweedsche Zaaizaadmij., Svalöf. **Vm** en **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Heeft bij beproeving in ons land, speciaal in Z.-Holland, een

gunstigen indruk gemaakt. Iets kort en niet zeer egaal met kleine zaadopbrengst; hoog vezelgehalte. Zeer goede vezelkwaliteit. Blauw bloeiend, weinig vatbaar voor doode harrel, overigens iets teér.

N — 532. Hongaarsch vlas F 496 (voorloopige naam). Stam uit landras. K: Dr. Fleischmann te Kompolt (Hongarije). H: Ir. C. Koopman, Zierikzee.

Blauwbloei. Heeft voorloopig een nogal gunstigen indruk gemaakt, die echter nog nader bevestigd zal moeten worden.

Aan alle bezitters van deze Rassenlijst.

Iedere vooruitstrevende landbouwer leest tegenwoordig naast het orgaan van zijn provinciale landbouwmaatschappij of boerenbond een vakblad. Natuurlijk omdat hij op de hoogte wil blijven van hetgeen op landbouwgebied — en dan zoowel op landbouw-economisch als landbouw-technisch gebied — gebeurt. Wij mogen aannemen, dat ook U de behoefte gevoelt om een vakblad te lezen. Mogen wij U daarom in overweging geven, indien Ge De Veldbode niet kent, eens een jaar dit vakblad op proef te lezen? Wat den inhoud betreft, kunnen wij één onverdachte getuigenis aanhalen, die in staat moet zijn U te doen besluiten óók De Veldbode te gaan lezen. Eén der leden van de examencommissie voor de acte landbouw i.o. te Wageningen zeide onlangs aan den redactie-secretaris van De Veldbode, dat het deze commissie opgevallen was, dat de onderwijzers, die De Veldbode lazen, op het examen bleken zooveel MEER te weten dan zij, die een ander vakblad lazen. Duizenden ontwikkelde landbouwers lezen nu al jaren De Veldbode! Neemt thans óók eens een proefabonnement voor den jaargang 1 October 1932-'33 voor f 5.50 of, indien Ge deze rassenlijst later mocht ontvangen, voor het resteerende deel van den jaargang voor een evenredigen prijs, waarbij Ge de nummers tot het begin van het eerstvolgend kwartaal niet behoeft te rekenen: die ontvangt Ge gratis! Ge zult dan dra bemerken, dat een uitgave van een dubbeltje per week in uw bedrijf zich vele malen betaald maakt door den veelzijdigen inhoud van De Veldbode. Óók aan actueele onderwerpen betreffende plantenteelt en plantenveredeling en aan de economische zijde der landbouwproblemen wordt in De Veldbode alle aandacht besteed. Schrijft even om een abonnement voor den loopenden jaargang aan De Veldbode te Maastricht. Ge zult er geen spijt van hebben!

VLAS

Regel 1 en 7: 10 = zeer vroeg, 1 = zeer laat. — Regel 2: 10 = zeer lang, 1 = zeer kort. — Regel 3, 6, 9, 10, 11 en 12: 10 = zeer goed, 1 = zeer slecht. — Regel 4: 10 = zeer hoog, 1 = zeer laag. — Regel 5: 10 = zeer groot, 1 = zeer klein. — Regel 8: 10 = zeer veel stroo t.o.v. het zaad. — Regel 13, 14, 15 en 16: 10 = zeer resistent, 1 = zeer vatbaar.

	Blaauwbloei	Witbloei
1. Vroegheid v. ontwikk. i. h. voorjaar	8	8
2. Lengte stroo	7	9
3. Kwaliteit stroo	9	8
4. Hoogte van vertakking	7	6
5. Mate van vertakking	8	7
6. Gelijkmatigheid	7	7
7. Vroegrijpheid	7 ⁵	8
8. Verhouding stroo: zaad	9	9
9. Opbrengst aan stroo	7	8
10. Vezelgehalte	8	7
11. Kwaliteit van den vezel	8	7 ⁵
12. Opbrengst aan zaad	6	6
13. brand	5	6
14. Resistentie	7	7
15. tentie	6	7
16. tegen doode harrel	7	6
17. legeren	7	6

Concurrent

Brands
 Excello
 Texala

A — 74. PREMIER KANARIEZAAD. — † — Stam uit handelszaad. 1919 en 1923. **K:** Prof. ir. C. Broekema, Wageningen. **Vk en H:** Joh. Buiskool, Groningen.

Komt veel overeen met Friesch kanariezaad, doch ontwikkelt en rijpt iets vroeger en gelijkmatiger. Koppen iets grooter, zaad een weinig grover. Mogelijk zal dit ras mettertijd worden afgevoerd.

A — 463. FRIESCH KANARIEZAAD. — † — Landras, dat onder toezicht van de Friesche Mij. v. L. wordt in stand gehouden bij G. J. Anema te Dongjum. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Aanvankelijk bladrijker en langer van stroo dan Spaansch.

A — 470. SPAANSCH KANARIEZAAD. — † — Wordt als landras voortgekweekt door dr. R. J. Mansholt te Westpolder (Gr.).

Ontwikkelt en rijpt vroeger dan het Friesche landras, minder blad, waardoor minder kans op windbeschadiging. Opbrengst goed. Korrel grooter dan die van het Friesche, zoodat iets meer zaaizaad noodig is. Soms iets hooger geprijsd. Moet voorzichtig gedorschen worden daar anders het zaad gemakkelijk pelt, waardoor de waarde daalt. Meer uitstoelend en minder legerend dan Friesch, harder en iets korter stroo, minder kans op zaadverlies, kan daardoor iets later gezicht worden.

B — 476. HISPANO KANARIEZAAD. **K:** E. Diekhuis, Oldehove. Zuivere stam uit Spaansch kanariezaad. 1917 en 1931. **H:** Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle-Biezelinghe.

A — 28. MANSHOLT'S HAMBURGER KOOLZAAD. — † — Sel. uit handelszaad eener Hamburger firma. 1895 en 1899. **K en H:** dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Egaal kort stroo, vroegrijp; bloem lichtgeel. Korrel vrij klein. Geeft gedurende meerdere jaren opslag, vooral in droge jaren. Op lichte grond kan dit kwaad worden beperkt door de stoppel niet direct te ploegen maar te eggen. Opbrengstvermogen zeer goed. Moet vroeg, liefst vóór half Augustus gezaaid worden. Dit ras wordt thans algemeen verbouwd.

A — 30. MANSHOLT'S KARWIJ. — † — Sel. uit N. Holl. landras. 1902 en 1908. **K en H:** dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Iets later rijpend dan het landras; middelmatig kort, opbrengstvermogen goed.

B — 456. KISTEMAKER'S VOLHOUDEN KARWIJ. — † — Sel. uit N. Hol. landras. 1924 en 1930. **K:** P. Kistemaker, Kolhorn. **H:** Zaaizaadtelersvereen. „Waard en Groet”, Kolhorn.

Forscher en iets later rijp dan het landras, zaad iets grooter, stijf stroo, beter opbrengst.

A — 161. MANSHOLT'S GELE MOSTERD. — † — Sel. uit landras. 1919 en 1925. **K en H:** dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Egaal gewas, goede opbrengst, goede kwaliteit; stroo korter dan van gewone gele mosterd en zeer stevig.

B — 162. MANSHOLT'S BLAUWMAANZAAD. — † — Sel. uit landras. 1920 en 1925. **K en H:** dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Gelijkmatig en zuiver, licht-bloeiend, met stevig stroo. Vrij vroeg. In 't algemeen worden opbrengst en kwaliteit gunstig beoordeeld. Vroeg zaaien wordt aanbevolen, mits de grond geschikt is.

B — 477. NOBEL BLAUWMAANZAAD. Sel. uit landras. 1925 en 1931. **K en Vm:** E. Diekhuis, Oldehove. **H:** Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling.

Onderscheidt zich door forsche groei, licht blad en iets late bloei en rijping. Vangt door rijke bebladering meer wind. Platronde koppen, tegen het rijpen blauw berijpt. Mooie diep blauwe zaadkleur; zeer goede opbrengst.

N — 318. Boma blauwmaanzaad. Sel. uit handelszaad. 1914 en 1917. **K en H:** P. Boonman, 's Heerenhoek, Nieuwdorp (Zeeland).

Kort vrij stevig stroo, dat weinig wind vangt; vroeg en roodbloeiend, vroeg rijpend. Zaad donker gekleurd, opbrengst middelmatig.

B — 423. PERIJKA UI. Gekweekt uit Rijnsburger ui. 1922 en 1923. **K en H:** Ir. C. Koopman, Zierikzee.

Peervormig, stroogeel naar bruin verloopend, iets laatrijp; goede opbrengst, duurzaamheid vrij goed.

Het pootaardappelenbesluit en de oprichting van de N.A.K. be-
teekenen een keerpunt in de geschiedenis onzer aardappelcultuur.

Terwijl deze besluiten vooral op den export zijn gericht, mag niet
vergeten worden, dat in Nederland zelf nog vele velden met min-
derwaardig pootgoed worden beteeld, zeer ten nadeele van de ver-
bouwers. Men neme de les die het buitenland ons geeft, door poters
te vragen van onze beste selecteurs, ook in het binnenland wel ter
harte. Overigens verwijs ik naar wat hierover in de inleiding is
gezegd.

Met het oog op de toekomst worden in deze lijst reeds enkele
soorten vermeld, die voor het binnenland verder weinig beteekenis
hebben. Men zie hierin overigens niet een aanmoediging aan onze
selecteurs om op goed geluk hun rassensortiment maar te vergroo-
ten. Ieder nieuw ras dat men in selectie neemt, brengt gevaar mee
voor de anderen.

Meer en meer blijkt, dat bepaalde rassen door bepaalde ziekten
zijn aangetast, zonder dat dit nochtans door opvallende verschijnse-
len aan het licht behoeft te treden. Evenals de reeds vroeger bekende
overbrenging van stippelstreepziekte van schijnbaar gezonde Zeeuw-
sche Blauwen en Thorbecke op Eerstelingen en andere rassen plaats
heeft, kunnen zgn. „lichte” vormen van Industrie, Roodde Star, Thor-
becke, Triumf en Unicum, die van de lichte mozaïekziekte, waar-
mee ze behept zijn, weinig te lijden hebben, deze ziekte gemakkelijk
overbrengen op rassen, die, wanneer ze er door worden aangetast,
een sterk ziektebeeld vertoonen, bijv. Eigenheimer, Bravo, Eersteling
en Robijn. Het is waarschijnlijk, dat dergelijke besmettingen vaker
voorkomen dan men vermoedt, zoodat het in het algemeen aanbe-
veling verdient om bij de selectie verschillende rassen zoo ver moge-
lijk uit elkaars nabijheid te houden.

Nog moet worden opgemerkt, dat, waar in deze rassenlijst de
mozaïekziekten eenvoudigheidshalve slechts worden onderscheiden
in licht en grof mozaïek, in werkelijkheid het aantal vormen van
mozaïekziekte veel grooter is, en dat een schijnbaar lichte vorm bij
het eene ras een meer boosaardigen vorm der ziekte bij een ander
ras te voorschijn kan roepen.

Voornaamste bepalingen van het Pootaardappelenbesluit.

Art. 1. Dit besluit verstaat onder pootaardappelen:

1. aardappelen, zoodanig verpakt of van zoodanige geleidepapieren voorzien, dat bij tusschenhandelaren of afnemers de indruk kan worden gevestigd, dat zij geschikt zijn voor uitpoting;

2. aardappelen, met betrekking waartoe, voor, tijdens of na uitvoer, door brieven, prospectussen, mondelinge mededeelingen of andere handelingen, gelijke indruk kan zijn gevestigd.

Art. 2. Het is verboden:

1. pootaardappelen, onverpakt, uit te voeren of aan eenig middel van vervoer aan te bieden indien niet:

a. de aardappelen zelf voldoen aan de vereischten, gesteld in artikel 3;

b. hun verpakking voldoet aan de vereischten, gesteld in artikel 4.

Art. 3. De pootaardappelen zelf moeten voldoen aan de navolgende vereischten:

1. alle aardappelen in een verpakkingseenheid moeten behooren tot één aardappelras;

2. dit ras moet geschikt zijn voor uitpoting;

3. zij moeten zich in goeden gezondheidstoestand bevinden.

Art. 4. De verpakking moet voldoen aan de navolgende vereischten:

1. zij moet op doelmatige wijze gesloten zijn;

2. zij moet, ten bewijze, dat de aardappelen blijkens keuring voldoen aan de vereischten, gesteld in artikel 3, op haar sluiting voorzien zijn van merken of teekenen:

a. als vastgesteld door Onzen met de zaken van den Landbouw belasten Minister en

b. uitgereikt door een door Ons bevoegd verklaarde keuringsinstelling.

Art. 9. Van de handelingen en beslissingen van de keuringsdiensten staat voor belanghebbenden beroep open op een daartoe door de centrale instelling ingesteld college.

Hieronder volgen nog enkele **belangrijke bepalingen uit het Keuringsreglement van den N.A.K.**, betrekking hebbende op pootaardappelen.

Art. 26. Aardappelen worden gekeurd op

a. raszuiverheid;

b. ziekten.

Aan het einde der veldkeuringen worden de perceelen op grond van de bevindingen bij de keuringen gerangschikt in de klassen A is uitmuntend, B is goed, C is voldoende.

Bij nieuwe rassen, waarover men zich nog geen oordeel kan vormen, kan volstaan worden met één rubriek: goedgekeurd.

Art. 27. Een gewas mag in geen geval in klasse A geplaatst worden, als er bij de laatste keuring planten van een ander ras in voorkomen.

Het mag niet in klasse B (resp. C) geplaatst worden, als het aantal planten van een ander ras grooter is dan 1 op 2000 (resp. 1 op 1000).

Verder moet hierbij zorgvuldig rekening gehouden worden met het optreden van z.g. knopvariëaties o.a. mannetjes.

Art. 28. De rubricering der goedgekeurde aardappelperceelen geschiedt, wat de plantenziekten betreft, volgens het „ziektegetal”.

Onder ziektegetal wordt verstaan de som der getallen, die men verkrijgt door het percentage bladrol-, krinkel- en stippelstreepzieke planten met 4, het percentage mozaïekzieke en zwartbeenige planten met 2, en het percentage ringvuurzieke en verwijderde planten (open plekken) met 1 te vermenigvuldigen.

Bij de tweede en de volgende keuringen wordt het percentage bladrol-, krinkel- en stippelstreepzieke planten met 8, het percentage mozaïekzieke planten met 4 vermenigvuldigd, terwijl open plekken bij de tweede en de volgende keuringen niet in rekening worden gebracht.

Voor de vaststelling van de percentages der verschillende ziekten moeten minstens 400 planten worden beoordeeld.

Art. 29. Voor de rubricering in klassen geldt, dat de perceelen reeds bij de eerste keuring en verder ook bij de volgende keuringen aan de volgende normen moeten voldoen:

Klasse A, ziektegetal hoogstens 4.

Klasse B, ziektegetal hoogstens 12.

Klasse C, ziektegetal hoogstens 20.

Art. 30. Bij rassen, waarbij het type „licht mozaïek” algemeen optreedt (lichte Roode Star, lichte Industrie, Thorbecke, Triumf en andere eventueel door het dagelijksch bestuur van den N.A.K. als zoodanig aan te wijzen rassen) worden lichte vlekjes niet als mozaïek gerekend.

Bij overschrijding van de voor klasse C gestelde normen, wegens het voorkomen van licht mozaïek bij de keuring van donkere Roode Star en donkere Industrie, worden deze perceelen niet afgekeurd, doch verder beoordeeld als lichte Roode Star, resp. lichte Industrie. Dergelijke perceelen mogen echter hoogstens in klasse C geplaatst worden.

Art. 31. Indien binnen een afstand van 10 Meter een perceel aardappelen voorkomt, dat besmettingsgevaar oplevert, wordt van het te keuren perceel de strook, welke binnen 10 Meter afstand van het gevaarlijke perceel valt, met minstens één klasse verlaagd.

De in artikel 30, eerste alinea bedoelde rassen, worden geacht besmettingsgevaar op te leveren voor andere rassen.

Hetzelfde geldt voor de rassen welke stippelstreepziekte kunnen overbrengen (Zeeuwsche blauwe, Zeeuwsche bonte, Westeinder blauwe, Thorbecke, Bloemgraafjes, Gladblaadjes en andere eventueel door het dagelijksch bestuur van den N.A.K. aan te wijzen rassen), voorzover het de keuring betreft van rassen, welke vatbaar zijn voor stippelstreepziekte (Eersteling en andere eventueel door het dagelijksch bestuur van den N.A.K. aan te wijzen rassen).

Art. 32. Voor Eigenheimer, donkere Roode Star en Alpha, moeten de perceelen, welke niet in het „zeekleigebied” zijn gelegen, één klasse lager geplaatst worden, dan de klasse, waarin zij volgens het ziektegetal zouden komen. De grenzen van het zeekleigebied worden door het dagelijksch bestuur van den N.A.K. vastgesteld.

Art. 33. Behalve met het in art. 27 t.e.m. 32 bepaalde, wordt bij het plaatsen der verschillende perceelen in klassen bovendien rekening gehouden met de overige factoren, die de waarde van het pootgoed bepalen (o.a. besmettingsgevaar der omgeving, den besmettingstoestand van het perceel, den rooitijd, het voorkomen van het stengelaaltje en aucubabont, enz.), een en ander met inachtneming van door het bestuur van den N.A.K. te stellen regelen.

Art. 40. (partijkeuring). Bij aardappelen wordt gelet op het voorkomen van: rhizoctonia (lakschurft); poederschurft; gewone schurft;

rot; phytophthora; aaltjes; stukken of beschadigde knollen; tarra.
 Het Bestuur van den N.A.K. kan hieromtrent nadere voorschriften geven.

Art. 43. Bij pootaardappelen kan de keuringsdienst verlangen dat de potermaat, waaronder de pootaardappelen worden verkocht en afgeleverd, op het certificaat wordt vermeld. De voor de plombeering aangewezen ambtenaar vergewist zich, of de partij aan deze opgegeven maat voldoet. Is dit niet het geval, dan mag ze niet worden geplombeerd.

Het is niet geoorloofd andere dan zieke of abnormale knollen, welke de opgegeven maat bezitten, vóór de keuring uit de ter keuring aangeboden partijen te verwijderen.

A — 32. EIGENHEIMER AARDAPPEL. — † — Kr. Blauwe reuzen × Franschen. 1890 en 1893. K: G. Veenhuizen*, Sappemeer.

Geelvllezige, middelvroege, vroeg ontwikkelende en vroeg rooibare, goede doch vlug uitlopende, in zomer en voorwinter voortreffelijke consumptie-aardappel, die ook als fabrieksaardappel gebruikt wordt; hoog productievermogen en zeer goed zetmeelgehalte. Voor export niet recht gewild. Vatbaar voor phytophthora (vooral in de knollen), voor schurft, kringerigheid en wratziekte, zeer vatbaar voor mozaïekziekte, die slecht door dit ras wordt verdragen. Bladrolziekte komt sporadisch voor. Wordt op alle grondsoorten algemeen verbouwd. Ondervindt meer en meer concurrentie, vooral van vroege exportsoorten, maar handhaaft zich door zijn oogstzekerheid en gewildheid in den handel. Voor zanden veenstreken, waar het ras door selectie moeilijk op peil te houden is, is een geregelde aankoop van te velde goedgekeurd pootgoed noodzakelijk.

* De heer G. Veenhuizen overleed in het voorjaar van 1930. Zijn werk wordt voortgezet door zijn zoons B. E. en A. Veenhuizen te Borger Compagnie en Sappemeer. Laatstgenoemde verzorgt het handelsgedeelte. De vermeerdering der verschillende rassen geschiedt op contract op verschillende bedrijven in de Veenkoloniën en in het kleigebied der provincie Groningen.

A — 490. De Blauwe Eigenheimer (knopvariatie) onderscheidt zich van de gewone Eigenheimer door de blauwe kleur der schil en kleiner blad. Volgens sommigen is ze iets vroeger doch minder productief dan gele, bovendien meer last van phytophthora in de knol (begin van aantasting moeilijker waar te nemen) en moeilijker ziektevrij te telen. Als vroege blauwe aardappel gewaardeerd in de Hollandsche steden.

A — 31. EERSTELING AARDAPPEL. (Synoniem Schotsche muis, Engelsche naam: Duke of York). Kr. Early Primrose \times King Kidney. \pm 1900. Uit Schotland ingevoerd als „Midlothian early”.

Zeer vroege, geelvlezige export- en consumptieaardappel. Mooi gevormde, langwerpige knollen. Vatbaar voor phytophthora, ook in de knol, vatbaar voor kringerigheid, schurft, rhizoctonia, stippestreep- en wratziekte; in streken waar ze gewoonlijk vroeg gedolven wordt, heeft ze van bladrol en mozaïek weinig te lijden, ook op zandgrond door strenge selectie vrij goed op peil te houden. Matige bladontwikkeling. Opbrengstvermogen goed. Het pootgoed is wat zwak en eischt bij de bewaring groote zorg. Na spruitverlies ontstaan bij ongunstige bewaring en groeiomstandigheden (koude grond) gemakkelijk „onderzeeërs.

A — 68. BINTJE AARDAPPEL. (Synoniemen: Geldersche muis, dikke muis). Kr. Munsterschen \times Franschen. 1905 en 1910. K: K. L. de Vries, Suameer.

Lichtgeelvlezige aardappel, vroeger dan de Eigenheimer, speciaal gewild voor export o.a. naar België en Frankrijk. Aangezien daar een vrij groote potermaat gebruikt wordt, kan vaak een aanzienlijk percentage van den oogst als pots worden geëxporteerd. Ook de grootere knollen vinden aftrek naar verschillende landen als consumptiewaar. De verbouw breidt zich, speciaal op lichtere kleigronden en ook op zand- en veengrond sterk uit. Opbrengstvermogen best, regelmatige mooie ovale knolvorm met weinig talrijke ondiepe oogen, weinig kriel. De knollen zitten iets verspreid door den grond, beschadiging bij 't rooien kan licht tot rotting aanleiding geven; ze loopen bij bewaring minder uit dan Eigenheimers. Vatbaar voor phytophthora, ook in de knollen, vatbaar voor wratziekte, zwartbeenigheid, rhizoctonia en ringvuur.

Vertoont meer dan vroeger bladrol en mozaïek, weinig kringerigheid. Het blijkt noodig zorgvuldig op virusziekten te selecteeren, het gewas kan daartoe zeer vroeg gerooid worden. Forsch doch stevig loof. Op „mannetjes” moet gelet worden. Poters verdragen het snijden en nat weer vóór het opkomen slecht.

- A — 34. **INDUSTRIE AARDAPPEL.** Kr. Richters Frühkartoffel × Simson. 1892 en 1900. K en H: von Modrow, Gwisdzyn, Neumark, Westpruisen.

Licht geelvlezige, vrij late eetaardappel, vooral geschikt voor export naar Duitschland en België. Hooge opbrengst, laag zetmeelgehalte; duurzaam; iets minder vatbaar voor Phytophthora dan Eigenheimer; vatbaar voor mozaïekziekte, bladrol en wratziekte, eenigszins vatbaar voor schurft en stippel-streep, weinig kringerigheid; lijdt van nat weer in den herfst. De eenigszins verspreide knolzetting heeft tamelijk vroeg plaats; na droge perioden treedt licht doorwas op. Wordt hoofdzakelijk in onze zuidelijke provincies verbouwd, doch veroverd ook een plaats in meer noordelijke streken waar men pootgoed produceert. Flinke, stevige, langdurige loofontwikkeling. De lichte vorm van mozaïekziekte („licht type”) schijnt de opbrengst niet belangrijk te benadeelen. Het lichte type is gemakkelijker op peil te houden dan het donkere, dat zeer gemakkelijk door mozaïek en volgens sommigen ook door bladrol wordt aangetast.

- A — 36. **THORBECKE AARDAPPEL.** * — † — Kr. Richters Imperator × Wilhelm Korn. 1896 en 1901. K: G. Veenhuizen. H: A. Veenhuizen, Sappemeer.

Veel verbouwde, witvlezige fabrieksaardappel met groote, lange, onregelmatige knollen, hoog productievermogen en goed zetmeelgehalte. Behoorlijk dekkend, stevig loof. Vroege knolzetting. Eenigermate vatbaar voor phytophthora, waardoor ook de duurzaamheid lijdt, ook voor roodrot en aucubabont, weinig vatbaar voor kringerigheid. Vatbaar voor bladrol, mozaïekziekte en wratziekte. Doorwas komt voor. Ze wordt in de oudere veenkolonien veelvul-

* Als fabrieksaardappel vet gedrukt.

dig door rhizectonia aangetast, hoewel niet gezegd kan worden dat het ras daarvoor speciaal vatbaar is. Gemakkelijk te rooien. Krijgt mededinging, vooral van vroegere, meer voor export bruikbare rassen, als Albion en Triumpf.

A — 37. **ROODE STAR AARDAPPEL.** — † — Kr. Prof. Wohltmann × Erica. 1903 en 1909. K: G. Veenhuizen. H: A. Veenhuizen, Sappemeer.

Geelvleezige, late consumptieaardappel. Onder gunstige omstandigheden hoog productievermogen; duurzaam. Aanvankelijk trage, daarna vlugge loofontwikkeling; groot wortelstelsel met late knol-zetting. Vereischt losse, diepe bodem. Naast de donkere wordt ook lichte Roode Star verbouwd. De lichtheid wordt veroorzaakt door virusziekten (mozaïek of stippelstreep) die bij Roode Star de opbrengst weinig verminderen en de rijping iets bespoedigen. Er komt echter ook aantasting door grof mozaïek voor, die wel schadelijk is. Vatbaar voor bladrol, pseudo-netnecrose en zwartbeenigheid, weinig vatbaar voor wratziekte, schurft, phytophthora en voor roodrot (phytophthora erythroseptica), zeer vatbaar voor rhizectonia en voor kringerigheid. Resistent tegen aaltjesziekte. Wordt op alle grondsoorten verbouwd, vooral op zandgronden, hoewel ze daar meermaals aan droogte en kringerigheid lijdt en, ook wat de opbrengst betreft, eenigszins onzeker is. Ze is hier moeilijk ziektevrij te houden zoodat geregelde aankoop van gezond pootgoed aan te bevelen is. Weinig in de Veenkoloniën; zetmeelgehalte overigens hoog.

A — 492. In de laatste jaren wordt sporadisch de Bonte Roode Star (knopvariatie met gevlekte schil) verbouwd.

A — 33. **Zeeuwsche blauwe aardappel.** Kweker onbekend. (Werd, volgens sommigen, in de zeventiger jaren met een scheepslading maïs ingevoerd; is echter, volgens anderen, reeds veel eerder in Zeeland verbouwd).

Lichtgeelvleezige, duurzame consumptieaardappel met blauwe schil. In onze groote steden zeer gewaardeerd. Opbrengstvermogen minder hoog dan van Eigenheimer. Knollen gemiddeld klein, hoog in den grond groeiend. Middelmatige bladontwikkeling. Sterk vatbaar voor phytophthora, zoowel in het loof als in de knol; vat-

baar voor mozaïekziekte, kringerigheid en wratziekte, matig vatbaar voor bladrol. Wordt bijna uitsluitend op kleigrond in het zuid-westen van ons land, bij voorkeur op lichtere, verbouwd. Men zij voorzichtig met het plaatsen van voor stippelstreepziekte vatbare rassen (bijv. Eersteling) naast Zeeuwsche blauwe.

A — 491. De Zeeuwsche Bonte is een knopvariatie uit Zeeuwsche blauwe en komt daarmee in hoofdzaak overeen, nogal vatbaar voor bladrol. De knolvorm is iets minder mooi en volgens sommigen is ze minder productief en minder goed houdbaar maar beter van smaak.

A — 69. TRIUMF AARDAPPEL. — † — Kr. Eigenheimer × Cimbals Neue Imperator. 1917 en 1921. **K** en **H**: **H. B. Veerkamp, Nieuwe-Compagnie.**

Middelmatig hoog, bij niet te zware stikstofbemesting voldoende stevig loof, dat vlug ontwikkelt en den bodem goed bedekt. Middelvroeg rijp, ongeveer een week na Eigenheimer. Zoo goed als onvatbaar voor wratziekte, weinig vatbaar voor bladrol, grof mozaïek en voor kringerigheid of vurigheid in de knollen; tamelijk vatbaar voor licht mozaïek, zwartbeenigheid, roodrot en aucubabont (dit laatste een weinig schadelijke eigenschap). De vatbaarheid voor de gewone aardappelziekte (*Phytophthora*) in loof en knollen is minder dan bij de Eigenheimer. Opbrengstvermogen zeer goed. Knollen gaaf en regelmatig van vorm, rond, betrekkelijk weinige en ondiepe oogen. Vleeschkleur geelwit. Smaak vrij goed tot goed, iets flauw; duurzaam. Over 't algemeen: aardappel met veel uitstekende eigenschappen, doch voor de binnenlandsche consumptie wegens de lichte vleeschkleur niet recht gewild. Voor fabrieksaardappel ondanks wat laag zetmeelgehalte als middelvroeg ras veld winnend. Pootgoed kan in de Veenkoloniën op peil gehouden worden. Voor export geschikt.

B — 94. Alpha aardappel. Kr. Paul Kruger × Preferent. 1919 en 1925. **K**: Dr. J. C. Dorst, consultant voor de plantenveredeling v. d. F. Mij. v. Landbouw. **H**: **Z. P. C. te Leeuwarden.**

Forsch, stevig loof, dat zich langzaam ontwikkelt. Vrijwel tegelijk met de Roode Star rijp; niet vatbaar voor wratziekte, zeer vatbaar voor bladrol, stippelstreep, zwartbeenigheid, grof mozaïek

en kringerigheid, daarom alleen met behulp van zeer vroeg rooien op peil te houden in streken waar deze ziekten goed te bestrijden zijn. Soms aangetast door phytophthora in het blad, echter weinig in den knol. Zeer hoog productievermogen, ook aan zetmeel, hoewel het zetmeelgehalte matig is. Knollen rond en groot, doch regelmatig en vlakoogig, weinig schurftig, soms hol; weinig poters; gemakkelijk te rooien. Lichtgeelvleezig. Zeer geschikt voor export, duurzaamheid zeer goed. Voor binnenlandsche consumptie vaak te groot. Smaak matig. Groote poters gewenscht. Pootaardappelen verdragen snijden slecht.

B — 95. BEVELANDER AARDAPPEL. — † — Kr. Bravo × Preferent. 1919 en 1925. **K:** F. de Groene, Selectiechef bij de Maatschappij de Wilhelminapolder bij Goes. **Vm** en **H:** Mij. Wilhelminapolder bij Goes.

Middelvroeg, na Eigenheimer. Onvatbaar voor wratziekte; goed resistent tegen phytophthora, ook wat de knollen betreft; vatbaar voor kringerigheid en eenigszins voor bladrol. Door selectie goed op peil te houden. Opbrengstvermogen goed, iets minder dan Eigenheimer. Aantal knollen per plant groot, naar verhouding nogal wat kriel (vooral bij gebruik van groote poters). Lichtgeelvleezig. Knollen iets hoekig, met vrij diepe oogen en navel; op stijve gronden en vol uitgerijpt soms misvormd. Duurzaam, goed smakend, kookt iets los. Nog niet zeer gewild in den handel; de vraag neemt echter hier en daar toe. Vlugge, forsche loofontwikkeling, verdraagt vochtigheid beter dan droogte. Geneigd tot doorwassen. Knollen zitten dicht bij elkaar en wat ondiep in den grond, waardoor nogal eens groene knollen voorkomen; flink aanaarden is daarom gewenscht.

B — 148. Ideaal aardappel. — † — Kr. Epicure × Franschen. 1909 en 1917. **K:** G. Veenhuizen. **H:** A. Veenhuizen, Sappemeer.

Is na Eersteling de vroegste geelvleezige aardappel; iets zekerder opbrengend en beter te bewaren. Matige loofontwikkeling. Zoolang niet volgroeid een zeer mooie aardappel met goeden smaak. Neiging tot barsten, wat vooral optreedt bij geile gewassen. Dit verschijnsel geeft moeilijkheden bij den uitvoer. De vraag naar poters, die aanvankelijk toenam, beheerscht de levenskansen van dit ras. Eenigszins vatbaar voor wratziekte; weinig last van

virusziekten, holle knollen komen nogal eens voor; ook zwartbeningheid. Vatbaar voor schurft. Poters verdragen snijden slecht.

- B** — 149. **PRESENT AARDAPPEL.** — † — Kr. Landskroon × Franschen. 1911 en 1918. **K:** G. Veenhuizen. **H:** A. Veenhuizen, Sappemeer.

Geelvleezige, vroeg rooibare, vrij goed opbrengende consumptie-aardappel, rijpt iets voor Eigenheimer. Het loof is matig tot hoog ontwikkeld, donkergroen, glanzend, met bruine stengels en veel paarse bloemen; de knollen zitten verspreid in den grond, zijn rond met vrij diepe oogen; flink aanaarden is gewenscht. Smaak bij vroeg rooien goed tot zeer goed, later iets stijf. Duurzaamheid goed; wordt nogal voor eigen gebruik verbouwd. Niet onvatbaar voor wratziekte en voor schurft; het loof wordt sterk, de knollen eenigszins door phytophthora aangetast.

- B** — 322. **Albion aardappel.** — † — Kr. Thorbecke × Franschen. 1911 en 1927. **K:** G. Veenhuizen. **H:** A. Veenhuizen, Sappemeer.

Witvleezige, duurzame, groote ovale, schubbige knol, weinig kriel en poters. Mooie loofontwikkeling, knollen gewoonlijk dicht oopen. Rijpt tusschen Eigenheimer en Thorbecke. Zetmeelgehalte behoorlijk, zetmeelopbrengst goed; door selectie goed op peil te houden. Vatbaar voor stippelstreep en voor bladrol. Ook phytophthora komt voor. Kan lijden van droogte, is daarentegen geschikt voor vochtige gronden. Heeft voor de Veenkoloniën beteekenis als betrekkelijk vroegrijp wratziekte-resistent ras. Geschikt voor export.

- B** — 461. **FRISO AARDAPPEL.** — † — Kr. Roode star × Alpha. 1924 en 1929. **K:** Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling der F.M.v.Landb. **H:** Z.P.C. te Leeuwarden.

Geelvleezige, wratziektevrije consumptieaardappel. Het stevige, licht gekleurde loof ontwikkelt zich aanvankelijk langzaam. Rijpt iets voor Roode Star, zeer talrijke, kleine, ovaal ronde, soms iets onregelmatige, iets diepogige, gemakkelijk rooibare knollen, die dicht om den stam zitten en daardoor een enkele maal boven den grond komen. Opbrengst zeer hoog, vrij goed zetmeelgehalte. Smaak goed, weinig kruim. Meer geschikt voor klei- dan voor zandgrond. Vatbaar voor rhizoctonia, voor kringerigheid, voor

„krenterigheid” en eenigszins voor schurft; iets neiging tot door-groeiën. Tamelijk vatbaar voor bladrol, weinig voor phytophthora. Ondanks zeer hooge opbrengst is de indruk in de practijk nog niet onverdeeld gunstig.

B — 462. FUIRORE AARDAPPEL. — † — Kr. Roode star × Alpha. 1924 en 1930. K: Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling der F.M.v.Landb. H: Z.P.C. te Leeuwarden.

Wratziektevrije, goed gevormde roodschillige geelvleezige zeer productieve consumptieaardappel. Rijpt iets voor Roode Star. Loof ijler en later ontwikkelend. Knollen weinig talrijk, voor binnenlandsche consumptie wat groot. Vatbaar voor phytophthora, ook in de knol, waardoor de duurzaamheid lijdt. Vatbaar voor bladrol, zwartbeenigheid, rhizoctonia en schurft. Weinig mozaïek. Moeilijk op peil te houden. Reageert op kaligebrek. Zetmeelgehalte vrij goed. Kan als fabrieksaardappel worden beproefd. Is in 1931 met succes geëxporteerd naar Engeland en België.

B — 422. NOORDELING AARDAPPEL. — † — Kr. Bravo × Jam. 1918 en 1928. K en H: G. S. Mulder te Warfum.

Resistent tegen wratziekte. Lichtgeelvleezige, vlakke consumptie-aardappel, rijpt iets na Bevelander. Matige wat slappe loofontwikkeling. Weinig vatbaar voor phytophthora. Weinig mozaïek, echter tamelijk vatbaar voor bladrol en vrij erg voor stippelstreep, weinig vatbaar voor kringerigheid, gevoelig voor droogte. Knollen zeer gelijkmatig van grootte, mooi gevormd. Opbrengst tusschen Bravo en Eigenheimer, zeer hoog zetmeelgehalte. Ondanks hare vele goede eigenschappen vindt deze aardappel niet recht waardering wegens haar vatbaarheid voor blauw worden in droge jaren, sterk afkoken en grauw optrekken op schotel.

B — 344. Populair aardappel. — † — Kr. Robijn × Monopool. 1923 en 1928. K: G. Veenhuizen. H: A. Veenhuizen, Sappemeer.

Zeer laatrijpe, geelvleezige, tamelijk opbrengende aardappel met hoog zetmeelgehalte. Loof donkergroen, soms bruin verkleurend, met forsche bruinroode stengels. Knollen rond, vrij groot, rood-bont, vlakke, niet veel kriel en poters. Goede kookkwaliteit, smaak en duurzaamheid. Onvatbaar voor wratziekte en met groote

resistentie tegen kringerigheid, roodrot en phytophthora in het blad. Erg vatbaar voor bladrol en voor doorwassen waardoor lastig te rooien. Vatbaar voor mozaïekziekte. Groote pootafstand wordt aanbevolen alsmede voorkiemen. De algemeene indruk is nog twijfelachtig, zoodat niet vast staat, dat dit ras gehandhaafd zal worden.

- B — 341. Jubileum-aardappel.** — † — Kr. Excellent × Monopool. 1923 en 1928. **K:** G. Veenhuizen. **H:** A. Veenhuizen, Sappemeer.

Zeer laatrijpe, geelvllezige, regelmatig gevormde, soms wat kleine duurzame consumptieaardappel, die resistent is tegen wratziekte; veel, doch slap loof. Weinig phytophthora en kringerigheid komen voor; veel licht mozaïek, vrij wat rhizotoctonia en veel bladrol. Behoorlijke opbrengst met goeden smaak en hoog zetmeelgehalte; wat los op schotel. Behalve over laatrijphheid wordt geklaagd over moeilijke rooibaarheid tengevolge van doorwassen en vastzitten der knollen. Aanbevolen wordt te trachten het gewas door voorkiemen te vervroegen. Voor de klei schijnt het ras ongeschikt. Voor de zandgronden is het alleen te behouden indien men zich ernstig op selectie toelegt. De mogelijkheid bestaat dat het naar rubriek D wordt overgebracht.

- N — 151. Robijn aardappel.** — † — Kr. Roode Star × Preferent. 1917 en 1926. **K:** G. Veenhuizen. **H:** A. Veenhuizen, Sappemeer.

Hoog opgaand, donker, stengelig, lang levend loof, dat steeds door licht mozaïek is aangetast. Onvatbaar voor wratziekte, weinig vatbaar voor phytophthora in loof en knol. Iets vatbaar voor bladrol. De knollen komen, wat kleur en smaak aangaat, veel met Roode Star overeen, oogen iets ondieper, knollen ronder en grooter, iets donkerder rood. Vleesch iets licht geel, op schotel iets lossier. Komt in enkele gevallen in aanmerking voor export. Zeer laat rijp. Hoog zetmeelgehalte. Opbrengst kan vooral op leemhoudende zandgronden hoog worden doch blijft ook wel beneden Roode Star. Haar vrij groote gevoeligheid voor kringerigheid is een bezwaar. Zal misschien geen blijvende plaats veroveren. Er zij op gewezen, dat door gebruik van groote poters en door voorkiemen dergelijke rassen, wier groote gebrek laatrijphheid is, kunnen worden vervroegd, ook in loofontwikkeling, wat aan de bodembedekking ten goede komt.

- N — 489. Westeinder Blauwe.** Knopvariant uit Zeeuwsche Blauwe. 1929 en 1932. **K en H:** Jac. van 't Westeinde te Nieuwdorp (Zeel.).

Onderscheidt zich van Zeeuwsche Blauwe door groote resistentie tegen phytophthora-aantasting van de knol. Het loof is daarentegen zeer vatbaar voor deze ziekte, zoodat door niet uitrijpen de smaak kan worden benadeeld. Het gewas is platter, betwijfeld wordt of de opbrengst even hoog is. De minder talrijke knollen hebben iets diepere oogen.

N — 529. Muntinga 17 (voorl. naam). Kr. ? × Franschen. 1924 en 1932. **K**: E. Muntinga te Nieuw-Beerta. **Vk** en **H**: M. J. Zandt, Kweekbedrijf te Roodeschool.

Wrastziektevrije smakelijke consumptieaardappel met zeer mooi, vroeg ontwikkelend, Eigenheimerachtig loof. Knollen vrij talrijk, langwerpig, lichtgeelvleezig met vrij vlakke oogen. Rijpt iets na Eigenheimer. Opbrengst zeer goed. Door selectie gemakkelijk op peil te houden. Vatbaar voor phytophthora in blad en knol, voor stippestreep en iets voor bladrol.

N — 494. Erdgold aardappel. Kr. Industrie × Jubel. 1921 en 1928. **K** en **H**: Pommerische Saatzucht Gesellschaft G.m.b.H., Stettin (Duitschland).

Wrastziektevrije, geelvleezige groote ovale vlakoogige goed opbrengende eet- en export aardappel, met goede breedbladige loofontwikkeling. Vroege knolaanzetting, rijpt iets na Eigenheimer. Mogelijk geschikt om Industrie te vervangen. Smaak matig, laag zetmeelgehalte. Iets vatbaar voor phytophthora in het loof, erg voor kringerigheid, weinig voor schurft. Zeer gevoelig voor mozaiekziekte en bladrol. Knollen dicht om de stam. Voorloopige indruk minder gunstig dan in 1931.

N — 479. Unicum aardappel. — $\frac{1}{2}$ — Kr. Ceres × Deodara. 1925 en 1931. **K** en **H**: H. B. Veerkamp te Nieuwe Compagnie.

Kortstengelig, matig dekkend vlekkelig loof (waarom verbouw naast gezond materiaal gevaar oplevert). Iets kleine, dicht op een zittende rond-ovale, geelvleezige knollen, soms door schurft, weinig door phytophthora aangetast. Opbrengst lager dan Eigenheimer. Wrastziektevrij. Kan beproefd worden ter vervanging van Bravo. Het blad is iets grooter dan dat van Triumph en vroeger afstervend mede door phytophthora. Het vleesch is geler, het zetmeelgehalte iets hooger, de smaak schijnt iets beter te zijn.

- N — 530. Souvenir aardappel.** Kr. Bravo × Energie. 1926 en 1931. **K:** G. Veenhuizen. **H:** A. Veenhuizen, Sappemeer.
- Geelvleezige, wratziektevrije consumptieaardappel, met mooi dekkend grootbladig licht getint loof. Gevoelig voor grof mozaïek en eenigszins voor bladrol, het loof wordt sterk, de knol echter weinig door phytophthora aangetast. Naar het schijnt niet erg gevoelig voor kringerigheid. Kan lijden van warmte. Rijpt weinig later dan Eigenheimer. Opbrengst iets boven Bravo, die ze mogelijk vervangen kan. Knollen vrij dicht aan de stam, goed gevormd, iets platronnd met ondiepe oogen, matig veel poters en kriel. De smaak wordt nog verschillend beoordeeld, geklaagd wordt over losheid en afkoken, wat wellicht door niet te rijp rooien kan worden verbeterd.
- N — 472. Oostermoersche aardappel.** — † — Kr. Triumph × Cimbals neue Imperator. 1925 en 1931. **K en H:** H. Reiling te Gasselternijveen.
- Lichtgeelvleezige, goed smakende, iets losse, groote, niet zeer duurzame consumptieaardappel met middelmatige opbrengst en goed zetmeelgehalte. Goed geplaatste knollen, voldoende poters, weinig kriel. Goed dekkend, breed uitstaand, tamelijkorsch, Triumfachtig loof. Rijpt iets na Eigenheimer. Iets vatbaar voor phytophthora in het loof doch weinig in de knollen, weinig schurft. Vatbaar voor topbont, wratziektevrij.
- N — 432. Arran Crest.** **K:** MacKelvie, Lamlash, Arran (Schotland) **Vm en H:** de Z. A. P. te Anna Paulowna.
- Zeer vroege, wratziektevrije, witvleezige export aardappel. Door geringe loofontwikkeling geschikt voor tusschenteelt. Knollen niet talrijk dochorsch, ronder dan die van Eersteling, met diepere oogen, dicht aan den stengel geplaatst en gemakkelijk loslatend. Vatbaar voor virusziekten en voor phytophthora, neiging tot onderzeeërvorming.
- N — 480. Concurrent aardappel.** — † — Kr. Kerrs Pink × Triumph. 1925 en 1931. **K en H:** H. Reiling, Gasselternijveen.
- Wratziektevrije, witvleezige fabrieksaardappel, opbrengst iets lager, gehalte iets hooger dan van Thorbecke. Loof Thorbecke type, maar bladrijker. Vatbaar voor stippelstreepziekte en eenigszins voor bladrol en mozaïek. Weinig phytophthora. Knollen langwerpig, iets klein en talrijk.

N — 473. Westbrabander aardappel. Kr. Zeeuwsche bonte × Energie. 1926 en 1931. **K en H: J. M. van der Horst te Princenhage.**

Mooi gevormde, ronde, lichtgeelvleezige consumptieaardappel met goede smaak- en kockeigenschappen. Opbrengst matig. Tamelijke loofontwikkeling, grootbladig, vroeg afstervend. Rijpt iets voor Eigenheimer. Knollen duurzaam, iets klein en wat ver van de stam. Veel phytophthora in het blad, weinig mozaïek en sporadisch bladrol. Wrastiektevrij. Vatbaar voor schurfft.

N — 474. Standaard aardappel. Kr. Lieuwe × Franschen. 1925 en 1931. **K en H: J. M. van der Horst te Princenhage.**

Geelwitte, langwerpige, vrij goed smakende doch iets weinig bloemige consumptie-aardappel, met krachtig, hoog opgaand loof. Nogal verspreid zittende, wat kleine, niet talrijke soms schurftige en wat diepooigige knollen, vrij wat poters en kriel. Rijpt iets voor Roode Star. Opbrengst middelmatig. Nogal vatbaar voor phytophthora in het loof doch weinig in de knollen. Wrastiektevrij. Nog weinig virusziekten. Zal vermoedelijk worden afgevoerd.

N — 546. Atlas aardappel. Kr. Thorbecke × Preferent. 1922 en 1932. **K: P. Sneeuw, leeraar a. d. Rijkslandbouwwinterschool te Veendam. Vm: Proefboerderij v. d. V.B.B. te Borgercompagnie. H: Veenkoloniale Boerenbond (V.B.B.) te Veendam.**

Thorbeckeachtige fabrieksaardappel. Loofforsch, dat zich vroeg ontwikkelt, licht mozaïek. Knollen langwerpig, lichtgeel, groot, hoog gehalte en waarschijnlijk goede opbrengst. Wrastiektevrij.

Met het oog op de mogelijkheid, dat sommige rassen, die buiten Nederland een groot verbreidingsgebied of althans kans van verbreiding hebben, bij ons te lande ziektevrij kunnen worden geteeld voor export (hoofdzakelijk van pootgoed), worden hier nog de volgende rassen vermeld:

N — 547. Volgeling aardappel (vroeger als „Eersteling special” naar Frankrijk verzonden).

Knopvariant (zgn. „Mannetje”) uit Eersteling, die sterk bloeit en ongeveer 10 dagen later rijpt en goed opbrengt. Vatbaar voor wrastiekte. Niet te verwarren met Eersteling!

(Vervolg op pag. 66.)

AARDAPPELTABEL.

Regel 1	: K = klei; Z = zand; V = dalgrond (veenkoloniaal); Hoofdletter = veel verbouwd; letters in volgorde van belangrijkheid.
„ 2, 3, 15, 16 en 18:	10 = zeer goed; 1 = zeer slecht.
„ 4	: 10 = zeer vroeg; 1 = zeer laat.
„ 5 en 7	: 10 = zeer groot; 1 = zeer klein.
„ 6	: 10 = zeer dicht om den stam; 1 = zeer verspreid.
„ 8	: 10 = zeer veel poters en kriel in het veldgewas.
„ 9	: 1 = rond; 6 = ovaal; 10 = lang.
„ 10	: w = wit; g = geel; b = blauw; r = rood; p = paars; l = licht; s = schubbig.
„ 11	: 10 = geel; 1 = wit.
„ 12	: 10 = zeer vlak; 1 = zeer diep.
„ 13 en 14	: 10 = zeer hoog; 1 = zeer laag.
„ 17	: letters in volgorde van belangrijkheid; C = consumptie; F = fabriek; E = export.
„ 19—34	: 10 = zeer resistent; 1 = zeer vatbaar.
„ 35	: 10 = door selectie zeer gemakkelijk op peil te houden, 1 = moeilijk op peil te houden.

In regel 19, 20 en 21 (bladrol, licht mozaïek en grof mozaïek) is door **een** * achter het cijfer aangegeven, dat de ziekte schadelijk is; door **twee** ** achter het cijfer, dat de ziekte de plant zeer sterk beschadigt. a beteekent: steeds aanwezig, maar voor het ras zelf niet schadelijk (wel echter in schadelijken vorm besmettelijk op andere rassen).

AARDAPPELS

(Voor de beteekenis der cijfers
zie vorige bladzijde.)

	Albion	Alpha	Bevel.	Bintje	Eerstel.	Eigenh.	Erdgold	Friso	Furore
1. Verbreiding	V	kvz	Kz	Kzv	Kzv	KZV	kvz	kvz	kvz
2. Loofontwikkeling	8	8	7	8	6	8	8	8	8
3. Sterkte van het pootgoed ...	8	7	8	6	4	7	7	7	7
4. Vroegrijpheid	7	4	6	8	9	7	6	5	5
5. Aantal knollen per plant	4	5	8	6	7	8	6	10	5
6. Verspreiding der knollen	8	8	9	6	7	7	8	7	8
7. Grootte der knollen	9	10	6	8	7	7	8	5	9
8. Verhouding poters en kriel..	4	3	8	4	5	7	5	9	3
9. Vorm van den knol	6	5	5	7	8	6	6	5	6
10. Kleur van de schil	ws	gw	lg	gw	g	g	gs	lg	lr
11. Geelheid van het vleesch ...	2	6	6	6	7	8	7	8	8
12. Diepte van oogen en navel..	5	8	4	9	8	6	7	7	7
13. Opbrengst	8	10	7	9	7	8	9	10	9
14. Zetmeelgehalte	7	6	6	3	3	8	4	8	7
15. Duurzaamheid	8	9	8	6	5	7	7	8	6
16. Keukenwaarde	5	5	7	6	6	9	6	7	7
17. Bestemming	efc	Efc	C	E	EC	CFe	ec	cf	cf
18. Geschiktheid voor export ..	9	9	5	9	9	6	7	5	7
19. Bladrol	7**	3*	7*	7*	7*	9	5	6	4
20. Licht mozaïek	8	6	9	6	7*	3*	3*	6	6
21. Grof mozaïek	8	4*	8*	7	7*	3*	5	6	7
22. Aucubabont	7	4	8	9	6	8	8	7	7
23. Stippelstreep	4	4	9	8	2	10	8	6	7
24. Zwartbeenigheid	7	4	7	5	7	7	7	7	7
25. Rhizoctonia	6	6	6	5	3	6	5	6	7
26. Phytophthora i/h blad..	6	8	8	3	3	4	5	7	8
27. Phytophthora i/d knol..	8	8	8	5	3	4	7	9	5
28. Aaltjes	5	5	5	5	1	1	—	5	5
29. Wratziekte	10	10	10	2	4	4	10	10	10
30. Kringerigheid	8	3	5	8	7	5	4	4	4
31. Blauw worden	8	8	6	7	7	6	8	7	7
32. Holle knollen	8	6	9	8	8	8	7	5	6
33. Schurft	5	7	7	7*	5	4	8	7	6
34. Pseudonetnecrose	—	9	7	9	8	6	—	6	7
35. Selecteerbaarheid	8	2	3	7	6	4	4	5	3

Resistente tegen

Ideaal	Industrie	Jubileum	Monocraat	Noordeling	Ooster- moersche	Populair	Present	Souvenir	Robijn	Roode Star	Standaard	Thorbecke	Triumf	Unicum	West- brabander	Zeeuwsche blauwe
kvz	KZv	z	zv	k	kvz	zv	kvz	kz	zv	Zkv	kz	Vz	Vz	kz	kz	K
7	9	9	9	7	8	8	7	8	10	8	8	8	7	7	5	7
7	8	8	9	7	6	9	6	7	9	8	8	8	8	7	8	8
8	5	2	2	6	6	2	8	7	2	5	5	5	6	7	8	6
6	7	9	5	6	6	7	6	7	8	8	6	5	6	8	7	8
6	6	5	6	7	8	3	3	7	5	7	5	8	7	7	5	6
7	8	6	7	7	7	6	7	7	7	7	6	9	7	6	5	6
6	6	8	6	5	5	6	6	6	6	7	6	4	6	8	7	8
7	4	6	8	5	7	4	4	6	3	6	7	8	5	5	5	4
g	lg	gw	pr	gw	lg	rg	g	g	rs	r	gw	w	gw	g	gw	b
7	6	8	6	6	6	8	7	7	7	8	6	2	6	8	7	6
8	5	8	9	8	8	7	5	8	8	7	7	4	7	7	7	5
7	8	7	6	7	7	7	7	7	8	8	6	9	8	7	6	7
4	4	10	9	10	7	9	4	7	9	9	8	8	6	7	7	5
6	8	9	9	8	6	9	7	8	9	8	8	7	7	7	8	8
6	7	8	6	6	7	8	7	7	7	8	7	3	6	7	8	8
ec	EC	c	ec	c	c	c	c	c	cf	C	c	FE	efc	c	c	C
7	8	5	8	6	6	6	6	7	6	5	4	7	7	6	4	4
7	5**	4	6	5	7	4*	8	7	5*	6*	8	5*	8	7	7	7
7	4	3	6	9	5	6	4	8	3*	4	8	3	4	a	8	4*
8	6**	7	7	7	8	7	8	3	6*	5*	8	6*	8*	7	8	6*
8	10	6	2	7	6	7	4	8	7	6	7	5	3	7	7	10
8	6	8	8	2	9	8	7	7	7	10	8	a	10	8	8	a
4	6	7	6	7	8	8	6	7	8	5	8	6	7	7	8	8
5	5	5	6	6	5	3	4	6	7	4	—	5	5	5	—	5
4	6	8	9	7	6	9	3	5	8	8	5	7	7	4	4	3
6	7	8	9	8	8	9	6	7	8	6	8	6	8	7	7	5
—	1	—	5	5	—	—	—	—	5	9	—	5	5	—	—	5
3	4	10	10	10	10	10	7	10	10	8	10	4	9	10	10	2
8	7	9	8	9	7	9	8	7	4	4	7	7	8	6	8	6
7	8	5	4	3	—	6	8	7	7	6	7	6	6	7	9	8
5	8	9	8	9	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9
4	6	8	7	7	—	8	5	7	8	8	7	7	7	7	8	6
—	6	7	9	7	—	6	—	—	4	3	—	6	7	—	—	9
5	4	5	5	7	7	3	8	5	5	5	5	6	8	6	7	6

N — 97. Monocraat aardappel. — † — Kr. Favoriet × Paulsens
 Ideaal. 1920 en 1925. **K en H: H. B. Veerkamp, Nieuwe Compagnie**

Aardappel met forsch, bladarm, stevig loof, knollen groot, langwerpig, vlakoogig, weinig kriel, licht geelvleezig, schil paarsachtig rood. Zeer sterk tegen phytophthora, zoowel wat loof als wat knollen betreft. Weinig vatbaar voor kringerigheid, wel voor aucubabont, zartbeenigheid en rhizoctonia. Lijdt door hitte. Terwijl aanvankelijk weinig bladrol werd geconstateerd, zijn in 1932 de klachten daarover algemeen, vatbaar voor mozaïek. Zeer laat rijp, na Rocde Star. Smaak wordt, hoewel niet algemeen, geroemd, ook zelfs op Veenkoloniale gronden. Soms wat losmelig. Neiging tot blauwkleuring der gekookte aardappelen. Opbrengst matig, zetmeelgehalte goed. Wratziektevrij. Heeft weinig terrein veroverd, doch is aanvankelijk in Frankrijk in den smaak gevallen, zoodat het ras mogelijk toekomst heeft voor export. Valt dit tegen, dan zal het ras niet gehandhaafd kunnen worden.

N — 549. Julimuizen. K: Paulsen & Hölscher, Bürs Arnberg bij Stendal (D). Kr. Joseph Rigault × Plückmaus. 1891 i/d. handel (Engelsch synoniem: Immune Ashleaf).

Geelvleezige niervormige weinig duurzame, vlakoogige vroege aardappel, wat kleiner dan Eersteling en licht paars bloeiende met blauwe lichtkiem. Vatbaar voor phytophthora en steeds aangestast door mozaïek, weinig bladrol. Wratziektevrij.

N — 550. Evergood. In Holland bekend als „Duc”. Witvleezige middelvroeg duurzame goed verzendbare ovale, vlakoogige middelgroote zeepige aardappel, weinig vatbaar voor phytophthora, vatbaar voor bladrol, mozaïek en wratziekte.

N — 551. Great Scot. Platronde witvleezige, vrij diepoogige, middelvroeg zeer duurzame harde aardappel, weinig vatbaar voor bladrol en mozaïek, onvatbaar voor wratziekte, gevoelig voor phytophthora.

N — 553. Majestic. Groote, niervormige, productieve, witvleezige, vlakoogige, in jongen toestand zeepige middelvroeg soort, onvatbaar voor wratziekte, wel vatbaar voor phytophthora, bladrol en mozaïekte. Poters verdragen het snijden slecht.

- N — 554. **Royal Kidney** (Duitsch synoniem Königsniere).
Witvleezige lang ovale vlakoogige middelmatig opbrengende soort met talrijke kleine knollen. Vatbaar voor schurfft, phytophthora, mozaïek, bladrol en wratziekte.
- N — 566. **Curba**. Kr. Bishop × Geeltje. 1923 en 1932. **K: Dr. J. C. Derst**, consulent der Friesche Maatschappij van Landbouw, Leeuwarden.
Vrij vroege aardappel met „bont” loof. Zeer lange, gekromde knol („Kipfelkartoffel”); schil en vleesch geel, vatbaar voor phytophthora. Wratziektevrij. Gekweekt voor uitvoer naar zeer bepaalde gebieden.
- N — 552. **King Edward VII**. Lang ovale, middelmatige, witvleezige, lichtrood gevlekte, niet zeer productieve gladde aardappel, zeer vatbaar voor phytophthora, vatbaar voor bladrol en eenigszins voor mozaïek, vatbaar voor wratziekte. Van dit ras komen lichtroode knopvarianten voor.
-

Door 't Instituut voor suikerbietenteelt te Bergen op Zoom zijn de belangrijkste proefvelduitkomsten gepubliceerd, waardoor het mogelijk is geworden eenige der vooraanstaande rassen kort te karakteriseeren. De fabrieksbesturen beschikken overigens steeds over de nieuwste gegevens die het I.v.S. kan verstrekken.

A — 510. KUHN P SUIKERBIET. K en H: Kon. Beetwortelzaad-cultuur Kuhn & Co, Naarden. 1888 en 1890.

Bij hooge suikeropbrengst, hoog gehalte en kleine loofontwikkeling. Weinig schieters, vroegrijp.

A — 511. HILLESHÖG SUIKERBIET. K: Svenska Sockerfabriks Aktiebolaget, Hilleshög. 1913 en 1916. **Vm en H:** N.V. Hollandsch Zweedsche Zaad-Mij., Amsterdam.

Bij hooge suikeropbrengst nog iets hooger gehalte. Weinig loof en zeer weinig schieters.

A — 512. KLEIN WANZLEBEN E SUIKERBIET. K: Rabbethge & Giesecke, Klein Wanzleben. **Vk:** Zuckerfabrik Klein-Wanzleben Rabbethge & Giesecke A. G., Klein Wanzleben. 1859 en 1865. **H:** Fa. F. Goyarts & Zonen te Roosendaal.

Hooge suikeropbrengst, vooral in zonnige zomers, maar aanmerkelijk lager gehalte dan de vorigen; wat meer schieters. Laat rijp, veel loof.

D — 513. Klein Wanzleben Z suikerriet. K: Rabbethge & Giesecke, Klein Wanzleben. 1859 en 1865. **H:** Fa. F. Goyarts & Zn. te Roosendaal.

Heeft een hoog suikergehalte, doch een iets te lage wortelopbrengst, zoodat de totale suikeropbrengst iets bij bovengenoemde rassen ten achter staat. Groeit diep in den grond en vormt meer schieters dan Kuhn P.

VOEDERBIETEN.

Er wordt een doorlopende wedstrijd gehouden tusschen de ir aanmerking komende rassen. Voor dit doel zijn de selecties in drie groepen verdeeld, t.w.

groep 16, bestaande uit rassen met hoog drogestofgehalte (in gunstige gevallen 16 %). In het algemeen zijn dit diep wortelende bieten die betrekkelijk veel schieters vormen (omstreeks 3 %);

groep 12 zijn de bieten met laag gehalte en hooge opbrengst. Ze zijn in den regel kort en dik en ondiep wortelend en vormen zeer weinig schieters;

groep 14 staat, zoowel wat gehalte en opbrengst als wat de schietvorming betreft, tusschen de beide hiervoor genoemde groepen in; de vorm is gewoonlijk kort en dik.

In totale opbrengst aan droge stof staan de beste vertegenwoordigers uit de drie groepen op één lijn.

In onderstaande staatjes vindt men in afgeronde % van het groepgemiddelde den uitslag van den wedstrijd in de verschillende jaren. De uitkomsten op kleigronden komen in groote trekken geheel overeen met die op het zand.

GROEP 16.

	Drogestofopbr.					Drogestofgehalte					Schieters	Diepte
	1927	1928	1929	1930	1931	'27	'28	'29	'30	'31		
Eureka	100	105	107	109	107	108	110	110	112	108	34	18
Ovana	99	98	99	100	100	95	92	93	92	100	22	14
Capros	103	97	96	97	97	100	102	102	102	103	20	18
Groeningia. . .	—	—	103	100	101	—	—	98	93	97	6	17

GROEP 14.

	Drogestofopbr.					Drogestofgehalte					Schieters	Diepte
	1927	1928	1929	1930	1931	'27	'28	'29	'30	'31		
Kirsche's Ideal	102	102	99	100	100	102	108	103	106	105	8	7
Peragis	98	100	100	100	101	95	96	91	92	88	7	8
Teutonia	101	98	97	101	100	103	96	100	91	100	2	13
Statua	—	—	103	100	102	—	—	103	107	105	5	8
Hautana	—	—	100	99	103	—	—	104	104	101	11	7

* Gemiddelde van het aantal schieters per 1000 planten 1928 tot '31.

** Gemiddelde lengte in c.M. van het ondergronds gedeelte 1928 tot '31 op ware klei te Wageningen.

GROEP 12.

	Drogestofopbr.					Drogestofgehalte					Schieters Diepte	
	1927	1928	1929	1930	1931	'27	'28	'29	'30	'31	*	**
Barres Strijnö.	—	100	99	101	100	—	93	91	90	97	2	11
Agrolis	101	97	97	101	104	94	96	104	103	101	4	14
Productiva	103	104	107	102	101	108	107	96	94	97	2	11
Bruëlis	102	99	103	101	95	103	104	107	112	105	4	12

GEHALTE-GROEP 16.

A — 152. **EUREKA VOEDERBIET.** — † — Sel. uit Fransche Collet vert du Nord. 1912 en 1926. **K en H: A. v. d. Have, Kapelle Biezelinge.**

Witte voederbiet met fijne groene hals en smal, langstelig, stevig loof. Vast geworteld, half in den grond; iets vertakt, waardoor moeilijk te rooien (soms afbrekend) en schoon te maken. Zeer hooge drogestofopbrengst en hoog drogestofgehalte, neiging tot het vormen van schieters, welke thans grootendeels overwonnen schijnt te zijn. Dichte stand gewenscht, opgerichte bladstelen. Biet over het geheel iets klein doch regelmatig, met mooi, vast, iets vezelig vleesch, duurzaam.

B — 163. **Ovana voederbiet.** Kr. half suikerbiet × Rheinischer Lanker. 1912 en 1916. **K: Gustav Jaensch te Gr. Möringen, Duitschland. H: J. Joordens te Venlo-Blerick.**

Korte, dikke witte mooi uniforme groenkraagbiet met spitsen voet; egaal model, goed rooibaar, eenige schieters. Vleesch vast en iets geelachtig. Loof mooi en flink ontwikkeld. Duurzaam en geschikt voor zwaren grond.

B — 458. **Groeningia voederbiet.** Selectie uit een landras. 1921 en 1922. **K en H: N.V. Zwaan & de Wiljes, Scheemda.**

Lange uniforme groenkraag met spitsen voet. Kleur van schil en vleesch wit; vleesch vrij vast. Hoewel niet diep in den grond en niet sterk vertakt, root de biet niet gemakkelijk. Weinig schieters. Matige, wat onegale bladontwikkeling. Weinig vorstschade.

N — 446. **Capros voederbiet.** Sel. uit Zeeuwsch landras. 1921 en 1925. **K en H: Fa. Zwaan en van der Molen, Voorburg (Zh.).**

Witte vrij korte spitspuntige biet met licht- tot donkerrose kop en eenigszins onregelmatig, nogal fijn loof. Wortel half in den

grond, root niet zeer gemakkelijk; tamelijk uniform; vleesch wit soms iets rose en vrij vast. Eenige schieters. Weinig vorstbeschadiging.

GEHALTE-GROEP 14.

B — 459. Statua voederbiet. Sel. uit gele Eckendorfer. 1920 en 1926. **K en H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg (Zh.).**

Vrij uniforme, korte, dikke Eckendorfer. Kleur lichtgeel, vleesch wit en vrij grof. Stompe voet, niet veel schieters. Grootbladig, tamelijk dekkend loof.

B — 448. Hautana voederbiet. Kr. Eckendorfer × Friedrichswerter. 1922 en 1929. **K en H: A. v. d. Have, Kapelle Biezeling.**

Niet zeer uniforme, zeer korte dikke Eckendorfer met meestal wat grove kop en stompen voet. Kleur geel tot oranje, vleesch vast, iets grof, nogal schieters. Loof donker, breed en kortstelig.

B — 72. Kirsche's Ideal voederbiet. Kr. gele Eckendorfer × goldgelbe Walze. 1890 en 1896. **K: Dr. A. Kirsche te Trautzschen bij Leipzig, Duitschland. H: N.V. voorheen G. Eggink te Doesburg.**

Niet uniforme, gele tot licht-oranjekleurige, soms iets ingesnoerde, meestal stomppuntige voederbiet. Oppericht, vrij goed dekkend loof. Gemakkelijk te rooien, vleesch wit, soms iets voos. Tamelijke loofopbrengst, eenige schieters, middelmatige rijpings-tijd. Gevoelig voor vorst.

B — 321. Peragis voederbiet. Kr. roode Eckendorfer × Tannenkrüger e.a. 1918 en 1928. **K: Peragis Saatzucht G. m. b. H. te Berlijn op het bedrijf te Klein Wanzleben. H: Fa. F. Goyarts & Zonen te Roosendaal (N.-Br.).**

Langwerpig ronde, paarsachtig roode biet met eenige neiging tot insnoering; goed rooibaar. Kop breed, voet stomp; vleesch vrij vast, soms rood aangelopen. Loof mooi, egaal, plat en kroes, dekkend, niet zeer gevoelig voor vorst, op bietenaaltje dient gelet.

B — 320. Teutonia-voederbiet. Kr. Flaschen-biet × Barres. 1912 en 1916. **K: Gustav Jaensch te Gr. Möringen, Duitschland. H: J. Joordens te Venlo-Blerick.**

Geel- tot oranjekleurige Barresvorm met fijne kop en vrij spitse voet. Neiging tot vertakking. Geelachtig, tamelijk vast vleesch, iets laat rijp; vrij fors, oppericht, dekkend loof; weinig schieters. Weinig vorstbeschadiging. In de practijk goed bevallen.

GEHALTE-GROEP 12.

B — 443. Productiva voederbiet. Sel. uit Barres Ferritslev. 1914 en 1915. **K en H: N.V. Zwaan & de Wiljes, Scheemda.**

Geel tot oranjekleurige, gelijkmatig gevormde, spits toeloopende, lange biet met iets grof en soms wat voos vleesch, vrij fijne kop, weinig schieters, gemakkelijk te rooien. Loof kortstelig en opgericht, iets Eckendorferachtig. Hooge drogestofopbrengst.

B — 441. Barres Strijnö voederbiet — † — Sel. uit Barres. 18.. en 1928. **K: R. Nielsen Kold te Strynö, Denemarken. Vm en H: Dr. R. J. Mansholt te Westpolder (Gr.).**

Geel- tot oranjekleurige, ovale, regelmatig gevormde biet met half spitsen voet en tamelijk vast, wit vleesch. Vroegrijpend. Zeer gemakkelijk te rooien. Flink ontwikkelend egaal, korstelig loof, dat eenigszins beschut tegen nachtvorst. Zeer weinig schieters.

B — 442. Agrolis voederbiet. Sel. uit Barres Sludstrup. 1924 en 1926. **K en H: Fa. Zwaan en van der Molen, Voorburg (Zh.).**

Niet zeer uniforme, geel- tot oranjekleurige, langwerpige, van onder iets toegespitste Barresbiet; vleesch geelachtig en matig vast. Kop matig fijn. Gevoelig voor nachtvorst. Loof groot, kortstelig, iets onregelmatig.

B — 449. Bruëlis voederbiet. Kr. Barres Sludstrup × B. Strynö. 1918 en 1928. **K en H: A. v. d. Have, Kapelle Biezeling.**

Sterk varierende, iets lange Barresvormige biet met spitsen voet; tamelijk vast, wit tot geelachtig vleesch en oranjegele schil. Loof Barresachtig, vrij sterk ontwikkeld. Schijnt gevoelig voor de bietenvlieg en nachtvorst.

KOOLRAPEN.

Het aantal rassen — of wat daarvoor doorgaat — van koolrapen is buitengewoon groot, en even groot is de naamsverwarring, die op dit gebied heerscht. De selectie staat in vele gevallen nog op een primitief peil, zoodat het een groot verschil maakt of men bijv. „Engelsche Blauwkop” of „Friesche Koolraap” betreft van den eenen of van den anderen leverancier. Door het I.v.P. is getracht eenige orde in dezen chaos te brengen door allereerst een vergelijking te maken tusschen de Nederlandsche en de beste Duitsche, Fransche, Deensche en Engelsche selecties. Hierbij bleek, dat de Nederlandche selecties in het algemeen niet achterstaan. Vervolgens is een „wedstrijd” begonnen tusschen een aantal rassen, die bij het vóóronderzoek een goed figuur hebben gemaakt, waarvan de voornaamste cijfers hieronder volgen.

Drogestofopbrengst op de proefvelden 1929 tot 1931
(Wilhelmsb. op 100 gesteld).

	1929	1930	1931
Wilhelmsburger	100	100	100
Born's Friesche	94	87	98
Agaat	—	87	99
Witte van Aubigny	113	120	114

A — 438. WILHELMSBURGER KOOLRAAP OTOFTEGAARD-STAM. Sel. uit landras, in Ned. voor het eerst verhandeld in 1925. **K:** Deensche zaaizaadvereeniging (D.L.F.), Roskilde (Denemarken). **H:** Hertz' Frökompagni, Kopenhagen. Wordt in Nederland o.a. geïmporteerd door de Limb. Land- en Tuinbouwbond, Roermond en door fa. D. J. van der Have te Kapelle Biezelinge.

Lichtgeelvleezige, vrij platte, groenkoppige mooi regelmatige raap, goed te rooien, goed opbrengend. Fijne kop en weinig, plat uitgebreid loof. Wat neiging tot barsten en droogrot, hoewel goed duurzaam. Gehalte middelmatig.

B — 436. BORN'S FRIESCHE KOOLRAAP. — † — Sel. uit Landras. ± 1865 en 1926. **K** en **H:** F. H. Born, Berlicum (F.).

Geelvleezig blauwkop, ovale, gladder regelmatige raap, goed te rooien, goed opbrengend, middelmatig gehalte. Geschikt voor keuken en export. Middelmatige loofontwikkeling.

B — 437. Agaat koolraap. Sel. uit Hoffmann's gele reuzen. 1900 en 1930. **K:** N.V. P. Rood & Zoons, Bovenkarspel.

Geelvleezige, ronde blauwkop, vrij sterk beworteld en nogal gegroefd, dus niet mooi voor menselijk gebruik. Middelmattige loofontwikkeling. Drogestofgehalte iets boven het gemiddelde.

B — 455. Witte van Aubigny koolraap. Sel. uit Fransch landras, in Ned. sedert 1923. **K:** eenige Fransche zaadtellers. **H:** Fa. Vreeken-van Namen, Dordrecht.

Witvleezige, zeer veel opbrengende koolraap van meer langge-rekten vorm; onregelmatig, zeer vertakt en diepwortelend; veel misvormingen als lang- en meerhalzigheid komen voor; de raap is lastig te rooien; de loofontwikkeling is zeer fors en hoog opgaand. Ook op droge, schrale gronden geeft dit ras meermalen nog goede opbrengsten, eveneens bij laat zaaien. Niet bruikbaar voor menselijke consumptie. Houdbaarheid slecht. Gehalte beneden het gemiddelde.

Onze Weidegrassen

door **M. Kramer**, een handboek voor iederen weideboer als basis van zijn graslandkennis. Geeft een geïllustreerde beschrijving van alle grassen, die in onze wei- en hooilanden voorkomen, hoe ze te herkennen, hoe zij zich voortplanten, alsmede den aanleg van blijvend grasland met alle bijzonderheden voor de verschillende grondsoorten en waterstanden, samenstelling van te gebruiken gras- en klavermengsels, enz. Honderden schaften dit werk, dat door de pers uitstekend beoordeeld is, aan, doch tienduizenden in ons land, die van graslandcultuur leven, kunnen met den inhoud hun voordeel doen. Het is geïllustreerd met 10 cliché's naar teekeningen en 52 naar foto's. Prijs f 4, terwijl wij het de abonné's op **De Veldboede** als premie leveren voor slechts f 2.50. Profiteert van de gelegenheid om dit goede boek te koopen.

WORTELEN.

Naast de wedstrijden tusschen voederbietenrassen en koolraapselecties zijn in de laatste jaren ook orienteerende rassenproeven met wortels gedaan. Deze hebben hoopvolle resultaten gegeven, in zoverre dat het productievermogen van wortels met dat van koolrapen vrijwel op één lijn kon worden gesteld. Als voedsel staan de wortels uitstekend aangeschreven. Het onderzoek heeft o.a. aan het licht gebracht dat de wortels van het Berlikumer type (roode cilindrische stomppuntige) hoewel voor menschelijke consumptie meer gezocht, over 't geheel zwakker en minder productief zijn dan de in Limburg en Z.-Holland inheemsche vormen.

Het meest op den voorgrond zijn getreden de

Lobbericher wortel. Kegelvormige vrij lange iets spitspuntige gele groenkop, ook wel als „mollestaart” bekend. Zaad wordt o.a. geteeld en geleverd door Bulten's zaadhandel te Aalten (Bulten's groenkop), door J. Joordens te Venlo (Blerick) en door J. H. Wulms te Wessem (L.) („Mollestaart”).

Flakkeesche wijnpeen. Lichtroode middellange cilindrisch tot kegelvormige wortel, meest stomppuntig. Zaad wordt geteeld door ia. D. J. v. d. Have te Kapelle-Biezelinge.

Pastinaken. De N.V. Zwaan en v. d. Molen te Voorburg bieden aan „Holkruin”, selectie uit landras.

De verbouw van voedergewassen, gepaard met ensilage, is een machtig middel om de bruto productie van den grond te verhoogen. Tot dusverre wordt hiervan m. i. nog te weinig gebruik gemaakt. Hoewel bij de tegenwoordige crisistoestand er zeker bezwaren bestaan tegen uitbreiding van de veehouderij, is het toch zeer gewenscht de proeven met veevoederbouw door te zetten, opdat, zoodra betere tijden aanbreken, daarop snel kan worden voortgebouwd.

De grootere opbrengst die met voederbouw te behalen is, is te danken aan de omstandigheid dat twee of meer vruchten in een jaar kunnen worden geteeld, b.v. snijgraan (rogge, gerst of winter-tarwe, al of niet gemengd met winterwikken of incarnaatklaver) gevolgd door maïs, zonnebloemen, bieten, voederkool e. d. Vooral maïs en zonnebloemen verdienen zeer de aandacht, de laatste o.a. omdat ze zich niet alleen onderscheiden door een hoog productievermogen bij een groot weerstandsvermogen tegen ziekten, maar ook omdat men ze op allerlei tijden kan zaaien en oogsten en dus zowel als voorgewas als als nagewas in vele combinaties kan aanwenden. Stormschade kan voorkomen.

De moeilijkheden die het inkulien meebrengt en de verliezen die daarbij geleden worden door mislukken, schimmel en bederf, heeft de practijk bij de maisverbouw vrij spoedig overwonnen.

Naar het zich laat aanzien zullen in de toekomst deze risico's nog aanzienlijk worden verminderd door aanwending van koude ensileering (met behulp van zoutzuur en suiker) die in het buitenland reeds sterk verbreid is en hier te lande eveneens beproefd wordt.

De voederbouw is vooral een bedrijfstechnisch vraagstuk; het gaat minder om de vraag of men een groote hoeveelheid voederwaarde per H.A. kan produceeren (want dat is ongetwijfeld het geval), dan wel om de vraag hoe de voederbouw kan worden ingepast in de bestaande bedrijven.

Plaatselijke landbouwverenigingen zullen goed doen dit vraagstuk in studie te nemen en de oplossing ervan, o.a. door prijsvragen en wedstrijden, te bevorderen.

MAIS. De maïsrassen zijn zeer talrijk. Ze kunnen globaal worden verdeeld in drie groepen: vroegrijpe, middellate en laatrijpe.

De vroegrijpe rassen kunnen bij normalen zaaitijd (Mei/Juni) hier te lande nog rijp zaad opleveren. Deze rassen hebben in den regel dunne, iets harde stengels, niet langer dan 2 M., een matige bladontwikkeling en een sterke kolfaanzetting, ze hebben in het laatst van den groei een hoog drogestofgehalte, waardoor ze zeer geschikt heeten voor zoet persvoederbereiding. De massa-opbrengst is minder hoog dan die der laatrijpe rassen, maar door het hoogere drogestofgehalte valt de drogestofopbrengst per ha mee.

De laatrijpe rassen, waaronder de vrij algemeen bekende Virginia paardetandmaïs wordt gerangschikt, heeft bladrijke, forsche stengels (± 2.5 m.), maar normaliter is de zaadkolf bij het oogsten nog maar in een beginstadium van ontwikkeling. Het gewas is volumineuzer en waterrijker; volgens buitenlandsche ervaringen, welke hier te lande nog weinig bevestiging hebben gevonden, moeilijker te ensileren dan vroegere rassen; de totale opbrengst, vooral aan eiwitachtige stoffen, is grooter dan die van vroegrijpe rassen.

Hier tusschenin staat een middellate rassengroep, waartoe verschillende rassen behooren, die in het buitenland speciaal voor silagedoeleinden worden gekweekt. Ze houden, wat hun eigenschappen betreft, ongeveer het midden tusschen de beide eerstgenoemde groepen; sommige staan het dichtst bij de vroegrijpe, andere meer bij de laatrijpe.

Onderstaand staatje, ontleend aan de gegevens van onze proefnemingen, geeft het gemiddelde der productie op onze proefvelden 1928—'31 weer van de drie rassen die het veelvuldigst beproefd zijn, nl. Blanc des Landes (vroeg), Pettender en Virginia (laat).

	Bruto opbr. kg/ha	Drogestof.		Eiwit.		Cellulose.		N vrije stoffen.	
		geh. %	opbr. kg/ha	% v. d. dr.st.	opbr. kg/ha	% v. d. dr.st.	opbr. kg/ha	% v. d. dr.st.	opbr. kg/ha
B.d.L.	45800	20.1	9200	8.4	780	26.0	2400	65.6	6000
Pett.	60400	16.0	9700	8.4	810	31.5	3100	60.2	5800
Virg.	74500	13.9	10300	9.1	930	34.0	3500	56.9	5900

Bij deze cijfers moet in aanmerking worden genomen, dat ze eerder aan den lagen dan aan den hoogen kant zijn genomen, in gunstige gevallen is een opbrengst van 15000 kg drogestof per ha geen uitzondering. Het is niet gebleken dat een van de drie hier onder te

noemen rassen in drogestofopbrengst bovenaan staat; de weersgesteldheid schijnt hoofdzakelijk te beslissen welk type de voorsprong krijgt.

Op grond van de tot dusverre genomen proeven kunnen hier in het bijzonder worden vermeld:

B — 451. **Virginia paardetandmaïs.** Laatrijp, zeer krachtige ontwikkeling; verdraagt veel droogte. Het vochtgehalte is hoog, wat een bezwaar heet voor silage. Groote opbrengst. Een goede selectie wordt o.a. geleverd door **A. v. d. Have te Kapelle Biezeling.**

B — 496. **Pettender Goldflut maïs.** Kr. Hongaarsche Putyi \times Am. Golden glow, 1920 en 1926. **K:** Andreas vitéz Mecsér, Pettend (Hongarije). **H:** Handelsraad van den **A.B.T.B., Arnhem.**
Forsch, bladrijk, middellaat. Vrij hooge groene opbrengsten.

B — 497. **Maïs Blanc des Landes.** **K:** Vilmorin-Andrieux et Cie, Verrières-le-Buisson (Frankrijk). **H:** o.a. Handelsraad van den **A.B.T.B., Arnhem.**

Dit sedert 1829 uit het landras geselecteerde type is zeer vroegrijp, heeft bij middelmatige opbrengst een hoog drogestofgehalte en wat harde stengels die niet spoedig legeren.

N — 498. **Maïs Jaune gros du Domaine.** Fransche soort die in Nederland onder selectie wordt voortgekweekt door **P. Cox te Gulpen** op aanwijzing van het I.v.P. Hoewel de hoeveelheid zaaizaad die afgeleverd kan worden nog zeer beperkt is, wordt toch reeds de aandacht gevestigd op dit mooie ras. Het is middelvroeg rijp en ontwikkeltorsch.

GIERST. Van de diverse gierstrassen die in de laatste jaren zijn beproefd trekt vooral de aandacht de **Sorgho sucré hatif du Minnesota** (572) van **Vilmorin Audrieux** te Parijs. Dit gewas heeft in uiterlijk overeenkomst met een kleine maïssoort (wordt ongeveer 2 M. hoog). Ze is zeer zoet en smakelijk en heeft hooger gehalte dan maïs. Gierst is overigens een in het begin zéér langzaam ontwikkelend gewas, dat schoon land vereischt en schoon gehouden moet worden. Eenmaal aan den groei bedekt ze het land met een compacte bladmassa.

ZONNEBLOEMEN. In het buitenland worden enkele rassen voor voederdoeleinden gekweekt, zoo o.a. door Vilmorin te Parijs; Grand de Russie (570) en Grand ou Tournesol (571).

Het Instituut voor Plantenveredeling vermeerdert thans een zeer laat bloeiende Californische selectie, waarvan het verwachting koestert. Een kleine hoeveelheid zaad kan ter beschikking van belanghebbenden worden gesteld.

Een boek voor iedereen ontwikkelden landbouwer!

HANDBOEK VOOR FOKKERIJ EN PLANTENTEELT,
populair-wetenschappelijk geschreven door dr. A. L. Hagedoorn. Op 172 groote pag., ruim gedrukt op goed papier, worden in 28 hoofdstukken behandeld: 1. Voorbericht. 2. Inleiding. 3. Huisdieren en cultuurplanten. 4. Ontwikkeling van plant en dier. 5. Erfelijkheid. 6. De wet van Mendel. 7. Variatie. 8. Zuiverheid. 9. Kruising. 10. Soorten, rassen en variëteiten. 11. Teeltkeuze. 12. Aanpassing van landsorten en kulturrassen. 13. Geslachtsvererving. 14. Correlatie. 15. Ziekteresistentie. 16. Inteelt en bloedversching. 17. Het maken van nieuwe rassen. 18. Overheidsbemoeiing. 19. Proefstations. 20. Tentoonstellingen en wedstrijden. 21. Proefparing. 22. Verdringingskruising. 23. Vruchtbaarheid. 24. Stamboeken. 25. De teelt van pluimvee. 26. Vegetatief vermeerderde planten. 27. Zelfbestuivende planten. 28. Kruisbestuivende planten. Dit boek is bedoeld als een wegwijzer voor allen, die van dit zeer belangrijke onderdeel der nieuwere landbouwwetenschap een goed inzicht willen verkrijgen. De prijs bedraagt f 2, geb. f 3.

Inlandsche roode klaver. In het algemeen verdient inlandsche klaver, o.a. omdat ze een betere tweede snede geeft, boven buitenlandsche de voorkeur, niettegenstaande de vaak minder mooie kwaliteit en den noodzakelijk hooger prijs van het zaad. De aanduiding „inlandsch”, „Brabantsch” etc. wordt nog al eens ten onrechte gebruikt. Garantie voor inlandsche afkomst wordt verkregen door de herkomst-contrôle der keuringsdiensten. De keuringen hebben verder hoofdzakelijk betrekking op het voorkomen van zaadonkruiden en op de gebruikswaarde van het zaad. Zaad wordt zuiver gewonnen onder contrôle van de NAK en het Rijkslandbouwproefstation voor zaadcontrôle.

Aan de onderstaande vereenigingen die steeds zaaizaad dienen te nemen van de beste eigen velden, is het recht toegekend onder plombe van het R.L.P.S.v.Z. origineel zaad van deze landrassen in den handel te brengen, dat voorzien is van het oranje certificaat van de NAK.

A — 41. Roosendaalsche roode klaver. — † — K en H: de Ver. „de Klaverbloem” te Roosendaal.

A — 42. Limburgsche Maasklaver. — † — K en H: De Limburgsche Land- en Tuinbouwbond te Roermond (L.L.T.B.).

A — 440. Brabantsche roode klaver. — † — K en H: Noordbrabantsch Christelijke Boerenbond (N.C.B.) te Tilburg.

N — 484. Gloria roode klaver. Sel. uit in het wild groeiend materiaal. 1923 en 1929. K: Zaadteeltmij. „Udycz” te Warschau. H: Harmsen, Kunst en Co., Amsterdam.

De voorloopig gunstige indruk van dit ras is niet bevestigd geworden, zoodat het vermoedelijk weer moet worden afgevoerd. Het kan als hoofdgewas ongeveer meekomen, geeft een dichte fijnstengelige snede en bleek resistent tegen kanker, leverde echter te weinig stoppelgewas. Het zaad is overwegend violet.

A — 104. Inlandsche witte klaver. Tot dusver wordt hiervan alleen het landras op stam en op partij gekeurd.

LUCERNE. Vanouds wordt hier te lande vrij wel uitsluitend **Provencer Lucerne** verbouwd. In de laatste jaren is meer en meer gebleken, dat **Hongaarsche lucerne**, mits van zuiver Hongaarsche afkomst, meer wintervast is en ook wat productievermogen betreft beter voldoet. Ook de **Alt-Frankische lucerne** heeft een gunstigen indruk gemaakt, maar het zaad van dit landras is schaarsch. De **Amerikaansche lucernes** worden minder gunstig beoordeeld, doch **Canadeesche** en **Grimm** uit noordelijke staten hebben op proefvelden geen slecht figuur gemaakt.

Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle Biezeling biedt aan **Hongaarsch** en **Provencer zaad**.

Centraal Bureau te Rotterdam biedt aan **Hongaarsche lucerne**.

A — 91. NEGRO WIKKEN. Selectie uit Geldersche wikken. 1922 en 1926. **K:** ir. C. Koopman, Zierikzee. **Vm** en **H:** N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle Biezeling biedt aan **Lingby winterwikken**.

Ter toelichting van deze nieuwe rubriek diene hetgeen in de inleiding is vermeld.

STOPPELKNOLLEN. Hiervan bestaat nog groote verscheidenheid, van de waarde der selecties valt nog weinig te zeggen. Ten einde de aandacht meer te concentreeren op enkele teelten, die door de kweekers bijzonder worden aanbevolen, worden hier de volgende selecties genoemd:

N — 533.	Fuenensche Bortfelders, voor vroege uitzaai,	} K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.
N — 536.	Ronde gele herfstknol	
N — 535.	Ronde witte roodkop	
N — 534.	Halflange witte roodkoop	
N — 537.	Roodkop Excelsior (voor late uitzaai)	
N — 538.	Zeelandia ronde witte roodkop	} K en H: A. v. d. Have te Kapelle- Biezelingse.
N — 539.	„ platronde gele groenkop	
N — 540.	„ lange witte roodkop	
N — 541.	„ halflange witte roodkop	
N — 542.	„ lange gele groenkop	
	halflange, gele groenkop	
N — 544.	Lange blauwkop, K en H: J. Joordens, Venlo-Blerik.	} K en H: N.V. Zwaan en v. d. Molen te Voorburg.
N — 556.	Vroege ronde witte roodkop	
N — 557.	Lange witte roodkop	
N — 558.	Extra platronde gele	
N — 559.	Yellow Tankard	
N — 560.	Bortfelder	

SERRADELLA. Inlandsch zaad wordt o.a. in Limburg gewonnen en is verkrijgbaar door bemiddeling van den **Limburgschen Land- en Tuinb. Bond te Roermond.**

Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle Biezeling biedt aan **Inlandsche en Poolsche serradella.**

N.V. Robertus te Winschoten, idem.

LUPINEN. Zoowel blauwe als gele lupinen komen voor silage en groene bemesting in aanmerking. Ze kunnen ook als stoppelgewas worden verbouwd, vooral de blauwe, die dieper wortelt, beter bestand is tegen koude en snel groeit.

Fa. F. Goyarts & Zonen te Roosendaal biedt aan orig. Pflugs blauwe lupinen.

Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle Biezeling biedt aan **Inlandsche gele lupinen en Poolsche of Duitsche blauwe lupinen.**

N.V. Robertus te Winschoten, idem.

SPURRIE.

Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle Biezeling biedt aan **Inlandsche spurrie en Inlandsche Reuzenspurrie.**

N.V. Robertus, Winschoten. Eigen teelt van **inlandsch spurriezaad en van Reuzenspurrie.**

Reuzenspurrie is minder melkrijk dan gewone, doch verdraagt meer koude en rot minder weg.

ZOMERRAAPZAAD.

Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle Biezeling biedt aan **Inlandsch zomer raapzaad.**

N.V. Robertus, Winschoten, idem, van eigen teelt.

VOEDERKOOL.

Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle Biezeling biedt aan **Deensche mergkool.**

Doel van de opname van eenige der voornaamste grassen in de rassenlijst is tweeërlei. In de eerste plaats om hen, die zaden voor den aanleg van tijdelijk of blijvend groenland gebruiken, eenige vingerwijzing te geven; in de tweede plaats om de zaadteelt van grassen van goede hoedanigheid te bevorderen.

Uiteraard kan in deze lijst geen verhandeling over den aanleg van grasland en de daarbij aan te bevelen mengsels voorkomen. Hier-voor moet ik naar speciale werken (o.a. van Elema (Marissen), van Rauwerda, Kramer en v. d. Meer en v. d. Ban) en voor 't overige naar de adviezen der Rijkslandbouwconsulenten verwijzen. Ik wil hier volstaan met de opmerking, dat niet alleen het grasmengsel dat men bezigt van belang is, maar evenzeer de grondsoort, de conditie van den grond (ontwatering, kalktoestand) en de bemesting, alsook de behandeling van het gewas. **Hetzelfde gras kan bij verschillende bodemtoestanden zeer in productievermogen, smakelijkheid en voedzaamheid verschillen.** Bij de bepaling van het mengsel houde men voor oogen, dat dit voldoende veelzijdigheid moet bezitten, gelijken moet op het mengsel, dat in naburige, goede graslanden wordt aangetroffen, niet te dun (liefst machinaal) gezaaid moet worden, en voor blijvend grasland geen soorten moet bevatten van twijfelachtige waarde. Het is voorts van belang, dat gelet wordt op de herkomst van het zaad. De variabiliteit bij de grassen is veel grooter dan bij de akkerbouwgewassen. Van elke soort zijn zoowel goede als minder goede en zelfs slechte landrassen in den handel en de laatste vinden maar al te vaak aftrek, doordat ze goedkooper kunnen worden geleverd of mooier van uiterlijk zijn.

Aangezien grasland gewoonlijk lange jaren moet liggen, trachte men niet op de kosten van het zaad te sparen. Dit is zuinigheid, die de wijsheid bedriegt. Liever dan minderwaardige rassen te nemen zaaie men van de gewenschte dure soorten iets minder. Wanneer men tevens zorg draagt voor een goede bodemstructuur, ruime bemesting en doelmatige beweiding, zullen ze toch allicht nog voldoende tot hun recht komen.

Waar hier van „rassen” gesproken wordt, hebben we niet te doen met zuivere lijnen, maar met min of meer heterogene populaties,

veelal als „landras” gewonnen of in het wild verzameld. Daarnaast komen gaandeweg meer en meer gekweekte rassen in den handel, die men voor bepaalde gewenschte eigenschappen zooveel mogelijk zuiver heeft trachten te maken.

Zonder twijfel is dit de goede manier en in Denemarken bijv., waar men veel kunstweide aanlegt, en sedert langen tijd proeven met grassen heeft genomen, worden de gekweekte rassen, ondanks het duurdere zaad, op groote schaal gebruikt. De practijk ziet hier het voordeel van in. Bij ons te lande zijn we nog lang niet zoo ver, en we zullen ook niet zoover komen, zoolang bij aankoop van zaad geen herkomst wordt vermeld of gevraagd, en behalve op de prijs, hoogstens op kiemkracht en botanische zuiverheid wordt gelet. Veel van het aangeboden zaad is afkomstig uit verre landen, ja uit Amerika en Australië. Het kan daarom toevallig wel practijkwaarde hebben, maar dit moet eerst overtuigend blijken. In 't algemeen is overal gebleken, dat men steeds de beste resultaten krijgt met zaad dat van ouder tot ouder in het land zelf gegroeid is. Hoe verder men van huis komt, hoe kleiner de kans wordt, dat het geïmporteerde ras tegen het inlandsche kan concurreeren. Wel wat de prijs of wat de kiemkracht of het toilet van het zaad betreft, maar niet inzake het eenige punt waar het op aankomt: het gewas, dat er uit groeit. Daarom, vraagt, evenals bij klaverzaad, in de eerste plaats zaad van inlandsche origine. Is dit er niet, neem dan zoo mogelijk zaad, dat in een overeenkomstig klimaat is gewonnen: Scandinavisch, Schotsch, Iersch, Noord-Duitsch, Noord-Fransch landras of goede selecties daaruit. Gebruik alleen zaad van verder gelegen streken wanneer bewezen is, dat ook dit hier te lande goed voldoet.

Wie inlandsch zaad eischt, bevordert bovendien de teelt er van. Maar de teelt in Nederland moet dan ook steunen op Nederlandsch elite- of stamzaad of althans zaad van zeer vertrouwde buitenlandse origine. Geen vermeerdering dus van willekeurig buitenlandsch zaad op Nederlandschen bodem.

In, onderstaand overzicht worden de voornaamste eigenschappen der meest voorkomende grassen vermeld en over de herkomst een en ander medegedeeld, met opgave van de mij bekende adressen waar men zaad van bepaalde herkomst verkrijgen kan. Wie bij de

aankoop van graszaad opgave van de herkomst verlangt, bevordert een nationaal belang. Indien verkrijgbaar neme men slechts zaad dat door de NAK is gekeurd.

De beschrijvingen van de rassen (die alle kunnen worden beschouwd als te behooren tot groep B, beproevenswaardige rassen) zijn nog voor een groot deel gebaseerd op opgaven van de kweekers en importeurs; in het algemeen acht ik ze echter wel juist. Enkele der genoemde Nederlandsche selecties worden nog slechts op beperkte schaal verbouwd, zoodat er niet altijd veel zaad van verkrijgbaar is. In de toekomst wordt gestreefd naar onpartijdige vergelijking, en voortdurend houd ik me aanbevolen voor mededeeling van ervaringen, die in de practijk worden opgedaan.

ENGELSCH RAAIGRAS (*Lolium perenne*), is een hoofdbestanddeel van vele onzer oude weilanden en verdient een plaats in elk mengsel. Vroeg ontwikkelend onder-gras. Hoewel geen uitloopers vormend, toch door sterke uitstoeling gunstig voor zodevorming. Verdraagt beweiding uitstekend, minder goed tweemaal maaien. Wordt soms hard, vooral bij vochtgebrek en op nieuwe graslanden met gebrek aan stikstof. Heeft van strenge winters te lijden, verlangt een middelmatigen vochtigheidstoestand en vasten bodem, is dankbaar voor gier en voor bemesting. Vormt soms in pas ingezaaid land en ook in droge jaren weinig ondergras, doch is in normale gevallen een hoofdbestanddeel van de naweide. Bij dit gras geeft zaad van verschillende herkomst zeer verschillende resultaten!

Zaad is afkomstig uit West-Europa en soms uit Nieuw-Zeeland; laatstgenoemd zaad kan, evenmin als Argentijnsch, worden aanbevolen.

Het Schotsch en Iersch zaad heeft een goede naam, hoewel de kiemkracht soms te wenschen overlaat en het gewas meer roest vertoont dan het inlandsche. De Deensche en Duitsche kweekproducten zijn tamelijk zodevormend, soms iets grof, hoewel vroeg ontwikkelend en laat in aar schietend. Zoowel in Engeland als in Duitschland is wel geconstateerd, dat het Deensche Lundbaek geen stand houdt. Een weidetype wordt o.a. geleverd door Pattullo, Higgs & Co te Orpington, Kent, terwijl als weidevorm goede ervaringen

zijn opgedaan met „Kent old pasture” van Mac Gill en Smith te Ayr (Schotland).

Kweekers en leveranciers.

Hollandia Engelsch raaigras (307). Sel. uit Lembkes Weidelgras. K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda. Bladrijk uitstoelend, vroeg ontwikkelend, vrij laat in aar schietend, weinig roest. Zodevorming matig.

A. v. d. Have, Kapelle-Biezeling. Selectie uit Lundbaek op bladrijkdom, laat doorschieten, roestresistentie en zodevorming. Ook import van orig. Lundbaek en Iersch zaad. Bovendien in vermeerdering stam 12 van Prof. Mayer Gmelin (wintervast).

Ir. C. Koopman, Zierikzee, Nederlandsche nabouw van Iersch zaad ook nabouw Lundbaek en Victoria. Tevens in veredeling inlandsch Engelsch raai.

N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen. Import orig. Svalöfs Victoria (499), wintervast, bladrijk, iets grof, vrij laat in aar komend, waardoor, behalve voor blijvend grasland, ook geschikt om te mengen met roode klaver. Vatbaar voor roest. Hiervan ook Nederlandsche vermeerdering.

N.V. Robertus, Winschoten, teelt een eigen stam (toekomstige naam „Ceres”) en Nederlandsche nabouw van Lundbaek en Victoria.

J. Joordens, Venlo (Blerik). Nederlandsche nabouw Lundbaek.

Barenbrug, Burgers en Co, Arnhem. In Nederland verzameld landras (soms tijds verkrijgbaar). Goed opbrengend, weinig roest. Vormt mooie zode. Import van origine echt Iersch en Deensch zaad.

B. van Engelen, Vlijmen. Selecteert inlandsch materiaal op bladrijkheid, zodevorming en roestresistentie. Toek. naam „Brabantia”. Verder imp. orig. Lundbaek.

Harmsen, Kunst en Co te Amsterdam importeerden Poolsch zaad. Weinig roest, vrij laat doorschietend.

ITALIAANSCH RAAIGRAS (Lolium Italicum = multiflorum) wordt soms in grasmengsels opgenomen; kan zich echter in blijvend grasland niet handhaven. Aan te bevelen voor kunstweide. Forsch vroeg, smakelijk maaigras, polvormend, weinig wintervast.

Behalve in ons eigen land wordt het zaad ook geteeld in Ierland, Frankrijk, Denemarken en Nieuw-Zeeland. Het Noord-Fransche zaad, hoewel niet steeds voldoende zuiver, heeft een goede reputatie door vlugge ontwikkeling en bladrijkheid. De Deensche Tystofte-stam komt hiermee ongeveer op één lijn, doch schijnt minder malsch. Van het Iersche zaad laat de kiemkracht wel eens te wenschen over, ook is dit niet onvatbaar voor roest. Nieuw-Zeelandsch zaad kan niet worden aanbevolen.

Kweekers en telers:

N.V. Zwaan en de Wijles. Hollandia Italiaansch raaigras (500). Geselecteerd uit inheemsch materiaal op hooge opbrengst, vlugge ontwikkeling, bladrijkheid, late aarvorming, resistentie tegen roest en lange levensduur.

Selectie A. v. d. Have, Kapelle Biezeling uit Tystofte stam. Geselecteerd op bladrijkheid en roestresistentie. Bovendien in vermeerdering stammen van Prof. Mayer Gmelin.

N.V. J. L. Robertus, Winschoten teelt zelf een stam („Ceres”), bovendien Nederlandsche nabouw van Tystofte.

J. Joordens te Venlo (Blerik). Nederlandsche nabouw van Tystofte.

Een tusschenvorm tusschen Engelsch en Italiaansch raaigras is o.a. het **Oldenburgisches Weidelgras (507)**, dat gekweekt wordt door de **Oldenb. Saatzuchtgesellschaft te Oldenburg** en verkrijgbaar is bij **J. Joordens te Venlo (Blerik)**. Vroeg ontwikkelend en sterk bloeiend, lijkt meer op Italiaansch dan op Engelsch raai.

B. van Engelen te Vlijmen selecteert inlandsch materiaal op langen levensduur, bladrijkheid en roestresistentie. (Brabantia).

In ons land wordt veelal **WESTERWOLDSCH RAAIGRAS (Lolium It. Westerwoldicum)** geteeld en verhandeld. Dit gras is als afzonderlijk landras te beschouwen; het ontwikkelt vlugger dan Italiaansch. Het kan als dekplaat worden gebezigd bij den aanleg van blijvend grasland, waarbij tegen te zware ontwikkeling moet worden gewaakt. Het komt echter hoofdzakelijk in aanmerking om als voedergras te worden gezaaid of in kunstweide; het is minder bladrijk dan Italiaansch en overwegend eenjarig. Zeer dankbaar voor stikstof.

Kweekers en telers.

N.V. Zwaan en de Wiljes te Scheemda, Hollandia Westerwoldsch raaigras (305). Sel. uit handelszaad. Vlug, productief, bladrijk, goede nagroei, weinig roest. Dit ras maakt een zeer goeden indruk.

Ir. C. Koopman te Zierikzee. Eigen teelt Westerwoldsch raaigras.

Selectie A. v. d. Have te Kapelle-Biezelinge, uit inlandsch Westerwoldsch landras (Zeelandia). Bladrijk, productief, levert goede kwaliteit hooi.

N.V. Robertus te Winschoten. Eigen teelt van Westerwoldsch graszaad („Ceres”).

N.V. Zwaan en v. d. Molen te Voorburg. Lovink raaigras (555). Eénjarige vorm die het midden houdt tusschen Westerwoldsch en Italiaansch.

B. van Engelen te Vlijmen. Eigen teelt van Westerwoldsch graszaad.

TIMOTHEE (Phleum pratense). — Vrij laat bloeiend, wintervast polvormend bovengras; beter geschikt voor maaien (ook 2e snede) dan weiden. Behoort thuis op humeuze vruchtbare gronden, is goed bestand tegen vocht en tegen overstroming, ook tegen droogte, doch wordt dan spoedig hard, wat ook voorkomt in de herfstweide. Verdraagt ook schaduw.

Hoewel Noord-Amerika (Iowa, Minnesota, Illinois, Ohio, S.-Dakota, Idaho, Wisconsin) dit zaad in groote hoeveelheden van zeer goede kwaliteit exporteert, is de teelt ook algemeen in Middel-Europa, waar gewoonlijk minder hooge zuiverheid wordt bereikt. Aanmerkelijke opbrengstverschillen tusschen Deensch zaad en dat uit de noordelijke staten van Noord-Amerika zijn niet geconstateerd. Met Poolsch zaad zijn minder gunstige ervaringen opgedaan. Zoowel Svalöf als enkele Duitsche en Poolsche kweekers hebben veredeling beproefd. De resultaten schijnen gunstig te zijn. Timothee uit oude weiden heeft vroeger bladontwikkeling en veel minder neiging zaadstengels te vormen dan ingezaaide.

N.V. Landbouwbureau M. Wiersum te Groningen importeert en vermeerdert orig. Svalöf's Gloria Timothee (501). Productief, wordt thans geselecteerd op goede nagroei.

B. van Engelen, Vlijmen; Nabouw Amerikaansch. Thans ook selectie van inlandsch materiaal.

N.V. Robertus te Winschoten. In Nederland geteeld zaad.

Fa D. J. v. d. Have te Kapelle-Biezelinghe heeft inlandsch zaad in selectie en vermeerdert selecties van prof. Mayer Gmelin.

VELDBEEMDGRAS (*Poa pratensis*). — Komt in beste weilanden geregeld doch in beperkte hoeveelheid voor als smakelijk, onderaardsche uitloopers vormend ondergras. Vormt een mooie zode, doch slaat bij uitzaai niet gemakkelijk aan. Heeft voorkeur voor eenigszins losse (zandige) niet te vochtige bodem, komt overigens ook geregeld voor op dijken en kleibodem. Meer weide- dan maaigras, langzame nagroei, verdraagt redelijk schaduw en droogte, waardoor het soms veld wint op ruw beemdgras; verdraagt geen overstrooming. De soort vertoont groote verscheidenheid van vormen.

De Vereenigde Staten vormen het groote productiegebied. Zaad uit Missouri verdient vermoedelijk de voorkeur boven dat uit Kentucky. * Poolsche en Duitsche kweekers (o.a. te Weihestephan en de Kölnische Gutsverwaltung) trachten veredeling tot stand te brengen, mogelijk met succes.

In Nederland wordt door A. v. d. Have te Kapelle Biezelinghe Amerikaansch materiaal vermeerderd onder selectie. Bovendien twee rassen van Prof. Mayer Gmelin in cultuur.

Ir. C. Koopman te Zierikzee heeft inlandsch materiaal in selectie.

502. Trynwâlden veldbeemdgras. Selectie van M. Kramer te Leeuwarden uit Friesch materiaal. Kort, zodevormend, donker groen.

503. Beemster veldbeemdgras. Selectie van M. Kramer te Leeuwarden uit in de Beemster verzameld materiaal. Zeer kort, zodevormend.

B. van Engelen te Vlijmen vermeerdert inlandsch materiaal onder selectie. (Brabantia).

N.V. Robertus te Winschoten in Nederland geteeld zaad.

RUW BEEMDGRAS (*Poa trivialis*). — Voornaam bestanddeel van vele oude weiden. Iets later en hooger opschietend en bij inzaai

* *Poa pratensis* wordt in den handel wel als „Kentucky blue grass” betiteld. Zaad uit Missouri wordt vaak verhandeld als K. Blue grass, Missouri grown. Niet te verwarren met „Canadian blue grass” (*Poa compressa*).

beter aanslaand dan *Poa pratensis*, verdraagt meer vocht en minder droogte, stelt hooger eischen aan de vruchtbaarheid van den grond. Treedt geleidelijk in nieuw grasland op, ook waar niet is ingezaaid. Ontwikkelt zich zeer sterk in hoiland bij zware stikstofbemesting. Waar het overheerscht veroorzaakt het een viltige zode. Geschikt voor zware klei en voor laagveen (broekgrond), wordt echter ook op zandgrond aangewend. Verdraagt maaien en zoo noodig eenige schaduw. Zodevormend door bovengrondsche uitloopers, iets geneigd tot legeren waarbij andere grassen worden beschadigd.

Terwijl in Centraal Europa hier en daar zaad in het wild verzameld en ook gekweekt wordt (*Randowbrucher* gem. *Rispengras*) is Denemarken het belangrijkste productieland. Sutton (*Reading*) kweekt een weidetype van dit gras.

A. v. d. Have te Kapelle-Biezeling selecteert het **Deensch landras** op donker en veel blad.

B. van Engelen te Vlijmen vermeedert inlandsch materiaal onder selectie. (*Brabantia*).

N.V. Robertus te Winschoten in Nederland geteeld zaad.

Boschbeemdgras (*Poa nemoralis*). — Wordt door B. van Engelen te Vlijmen geselecteerd en gewonnen. Vermoedelijk zal het voor den weidebouw geen beteekenis krijgen, wellicht bruikbaar in beschaduwde aanplantingen en droge gazons.

Beemdvossestaart (*Alopecurus pratensis*).** — Productief, bossendoch ook uitloopervormend maaigras, dankbaar voor bemesting en aanvankelijk gaarne gegeten. Op goede rivierklei-, broek en laagveengronden geregeld aangetroffen en gewaardeerd, o.a. door groote resistentie tegen vcht. Het wordt door sommigen als minderwaardig beschouwd, zoodat inzaai niet kan worden aanbevolen, tenzij men over goed inheemsch zaad beschikt. Voor kortstondige kunstweide minder geschikt, aangezien het te laat tot ontwikkeling komt. Eenmaal gevestigd, ontwikkelt het zich vlug, zoodat vroeg gemaaid kan worden. Deze vlugge ontwikkeling is echter bij het hooien een bezwaar: het gewas loopt bij de andere grassen vóór en men moet dus óf te laat voor vossestaart óf te vroeg voor de anderen maaien.

** Niet te verwarren met de geknikte vossestaart (*Alopecurus geniculatus*) en met *Alopecurus agrestis*, die beslist minderwaardig zijn.

Het zaad is voornamelijk van Finschen oorsprong. Ook in Duitschland bestaan enkele kweekers.

A. van der Have te Kapelle Biezelinghe is met selectie begonnen (Zeelandia).

FIORIN OF WIT STRUISGRAS (*Agrostis alba stolonifera*). —

Laat ontwikkeld, op vochtige gronden een viltige zode vormend, en daarom daar niet gaarne gezien. In passende omstandigheden tamelijk malsch gras, dat het meest in de naweide tot zijn recht komt. Het verdraagt beter weiden dan maaien, het kan tegen schaduw en verdraagt droogte. Ook dit gras vestigt zich veelal spontaan in nieuwe graslanden.

Komt hoofdzakelijk uit Noord-Amerika (Illinois), wordt ook in Zuid-Duitschland in het wild verzameld. In Beieren hebben enkele kweekers, o.a. von Schmieder te Steinach, getracht een meer kruipende vorm te isoleeren, wat eenig succes schijnt te hebben gehad. Het N. Amerikaansche zaad is niet gelijkwaardig met de hier in het wild voorkomende vorm. Meermalen is Amerikaansch zaad bedriegelijk onder Deutsche naam in den handel gebracht. Het meeste handelszaad vormt geen uitloopers.

Kweekers en importeurs.

De Firma Barenbrug Burgers te Arnhem is bereid Duitsch zaad van bekende origine aan te bieden, doch beveelt het niet aan voor weidegras.

B. van Engelen te Vlijmen vermeerdert zaad van in het wild verzameld inlandsch materiaal. (Ook A. v. d. Have, Kapelle Biezelinghe).

B. van Engelen te Vlijmen selecteert bovendien thans ook *Agrostis alba gigantea*, welke mogelijk waarde kan hebben voor droge gronden.

Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle-Biezelinghe vermeerdert o.a. stammen van Prof. H. Mayer Gmelin.

Fransch raaigras (*Avena (Arrhenatherum) elatior*). — Tamelijk vroeg, bossenvormend maaigras, dat beweiding slecht verdraagt. Dankbaar voor bemesting, levert dan goede nagroei; vrij goed bestand tegen droogte. Komt voor goede (kalkhoudende) zandgronden in aanmerking. Wordt overigens, o.a. in Zeeland ook in oude graslanden (slootkanten) aangetroffen en veelal als een slecht en hard gras misprezen.

Het zaad wordt voornamelijk in Frankrijk (Allier, Puy de Dome) verzameld, komt in geringe hoeveelheden uit Oostenrijk, Slowakije

en Deutschland, waar o.a. Weihestephan, Lembke en Kofahl selectie hebben toegepast. Ook in Amerika (Virginië, Carolina, Tennessee) worden kleine hoeveelheden geteeld.

N.V. Robertus te Winschoten heeft met **eigen teelt in Nederland** een begin gemaakt (toek. naam „Ceres”).

Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle-Biezeling heeft in teelt een stam van Prof. Mayer Gmelin.

Goudhaver (*Avena* (*Trisetum*) *flavescens*). — Alleen in onze Zuidelijke provinciën, tevens in het midden van ons land in oude kleiweilanden, aangetroffen. Het vertoont in verschillende opzichten gelijkenis met Fransch raaigras; lijdt zoowel door overvloedig vocht als door droogte. Hoewel hier en daar gaarne gezien (mogelijk in verband met de eischen, die dit gras aan den kalktoestand stelt) is het slechts matig productief, doch smakelijk en voedzaam.

Het zaad komt hoofdzakelijk uit Frankrijk; wordt ook gekweekt te Weihestephan en Steinach.

KAMGRAS (*Cynosurus cristatus*). — Vlakke pollen vormend ondergras, dat vrij goed droogte verdraagt maar zich thuis voelt op vochthoudende gronden; laat ontwikkelend (2e snede). Wordt op klei gewoonlijk tot de goede, maar niet zeer productieve weidegrassen gerekend, verdraagt schaduw. Kan een waardevol bestanddeel worden op schrale weilanden.

Ierland en Nieuw-Zeeland zijn de groote zaadleveranciers. Ook in Nederland wordt zaad verzameld. Hoewel het Iersche en inlandsche zaad minder mooi van uiterlijk is, geniet het in Engeland toch eenige voorkeur. Hier te lande en in Deutschland zijn sommige kenners van dezelfde meening. Het Nieuw-Zeelandsch zaad gaat soms sterk in kiemkracht achteruit.

De Firma Barenbrug, Burgers en Co te Arnhem beschikt soms over inlandsch zaad, dat op blijvend weiland is verzameld.

A. v. d. Have te Kapelle-Biezeling selecteert landras op bladrijkeheid (toek. naam „Zeelandia”) en verzamelt inlandsch zaad in de Maasstreek.

Ir. C. Koopman te Zierikzee heeft inlandsch materiaal in selectie.

Kropaar (*Dactylis glomerata*). — Op niet te droge en niet te stijve gronden, grof, frisch, vroeg productief bovengras, dat dichte pollen

vormt, die versmaad worden door het vee en soms gaan rotten, waardoor omringende planten worden geschaad en de kropaar ongewenschte uitbreiding kan krijgen. Eenmaal gevestigd zijnde verdwijnt het niet licht. Hoewel b.v. in goede boomgaarden veel voorkomend, niet aan te bevelen voor uitzaaï in blijvend grasland zoolang geen zaad van een echte weidevorm verkrijgbaar is. Voor kunstweiden zeer geschikt mits in combinatie met andere snelgroeiende grassen. Goed bestand tegen droogte en kou, niet tegen overmaat van water. Goede nagroei.

Zooewel in Duitschland (kweekers o.a. Schwietke, Kofahl, Schröder, Weihenstephan, Mahndorf e.a.) als in Denemarken (Lyngby, Tystofte, Olsgaard) en Zweden (Eslöf) worden veredelde stammen gekweekt, die hier te lande een goeden indruk maken, vooral de Deensche. Deze stammen vormen minder bossen. Het Fransche zaad is veelal zeer onzuiver, Amerikaansch zaad (Kentucky, Indiana, Ohio, Tennessee, Virginia), Australisch en Nieuw-Zeelandsch staan als gewas achter bij de Europeesche stammen, waarvan nog genoemd worden Zwitsersch en Hongaarsch landras. Ook Canada levert dit zaad.

Nederlandsch zaad.

Barenbrug, Burgers en Co te Arnhem: in Nederland verzameld landras, ook origine-echt Deensch en Duitsch zaad. Het inlandsche ontwikkelt vrij laat, het Deensch daarentegen vlug, met goede opbrengst. Het Duitsche zaad maakt een fijneren indruk, lijdt aan roest.

De Ned. Heide Maatschappij vermeerdert een stam van de L.H.S. te Wageningen. Ontwikkelt iets langzaam. Desgelijks **Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle-Biezeling.**

N.V. Robertus, Winschoten, produceert Nederlandsche nabouw van Olsgaard stam. Vlug ontwikkelend, goede opbrengst, veel nagroei

BEEMDLANGBLOEM (*Festuca elatior* (pratensis)). — Matig vroeg ontwikkelend, productief, lang doch niet diep in den herfst doorgroeiend, pollenvormend bovengras, dat vrij vochtigen grond verlangt en onvoldoenden kalktoestand tot zekere hoogte verdraagt. Op laagveengronden zeer gewild. Vooral maai- doch ook weidegras, dat gaarne wordt gegeten.

Denemarken levert Lyngby, vrij bladrijk, vroeg bloeiend, met weinig roest, terwijl het Amerikaansche landras (Kansas) hier te lande veel roest vertoont, wat in nog sterker mate het geval is met

Nieuw-Zeelandsch, dat ook weinig meer wordt geïmporteerd. Enkele Poolsche en Duitsche kweekers houden zich met veredeling bezig.

Nederlandsch zaad.

N.V. Zwaan en de Wiljes te Scheemda vermeerderen sedert lange jaren dit gras, aanvankelijk Lyngby stam, thans min of meer als inheemsch te beschouwen. Vrij vlug ontwikkelend, goede opbrengst.

A. v. d. Have te Kapelle-Biezeling vermeerdert in Nederland een selectie uit de Lyngby stam. Laat in pluim komend.

J. Joordens te Venlo (Blerik) en eveneens **N.V. Robertus te Winschoten** telen in Nederland nabouw Lyngby stam.

Barenbrug, Burgers en Co te Arnhem kan somtijds aanbieden in Nederland verzameld landras. Bovendien origine-echt Deensch en Amerikaansch zaad. Laatstgenoemde vroeg bloeiend met vrij wat roest en weinig nagroei.

Ir. C. Koopman te Zierikzee: Nederlandsche nabouw van Duitsch zaad, ook nabouw Weihestephaner en Lyngby zaad; in de toekomst selectie uit inlandsch materiaal.

508. **Svalöfs late beemdlangbloem**, wordt vermeerderd en geïmporteerd door **N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen**.

B. van Engelen te Vlijmen: Nederl. nabouw van Lyngby stam. Ook selectie uit inlandsch materiaal.

ROOD ZWENKGRAS (Festuca rubra). — Vrij vroeg ontwikkelend zodenvormend ondergras met weinig nagroei. Wordt op kleigronden tot de minder goede grassen gerekend, doch kan op zanderige klei evenals op humeuze en venige zandgronden als weidegras goede diensten bewijzen. Ook op zilte gronden is het op zijn plaats (maritieme vorm). Op droge zandgronden is het te taai en wordt het door het vee versmaad. Wintervast, verdraagt jaarlijks maaien en ook vocht.

Festuca rubra is zeer rijk aan vormen. Terwijl Nieuw-Zeeland de hoofdproducent is, heeft het daar geteelde ras geen groote waarde, echter verdienen de Duitsche veredelde uitloopervormende stammen (von Schmieder, Weihestephan), die een meer zodenvormend karakter bezitten, evenals het inlandsche zaad, alle aandacht. Het Duitsche handelszaad is vaak gemengd met hard zwenk- of met schapengras.

Nederlandsch zaad.

515. „Hollandia” rood zwenkgras van de N.V. Zwaan en de Wiljes te Scheemda is een stamselectie uit zaad van het I.v.P. Kruipende, smalbladige, ondergrasvorm, misschien minder vatbaar voor roest en iets vlugger ontwikkelend dan soortgelijke Duitsche selecties.

N.V. Robertus te Winschoten produceert Nederlandsche nabouw van een Duitsche uitloopervormende stam. Desgelijks Ir. C. Koopman te Zierikzee, die tevens met eigen selectie begonnen is. Het orig. Steinacher rood zwenkgras (526), geïmporteerd door Ir. Koopman, bleek vroeg en krachtig te ontwikkelen.

B. van Engelen te Vlijmen. Selectie uit inlandsch materiaal. Lichtgroen, breed blad en onderaardsche uitloopers, weinig roest. Wordt aangeboden als *Brabantia robusta* R. zwenkgras (504) — † — Bovendien heeft v. Engelen nog een eveneens uit inheemsch materiaal geselecteerde fijn- en donkerbladige selectie, bestemd voor gazons.

De Firma Barenbrug, Burgers en Co te Arnhem vermeerdert een uit Beieren afkomstige uitloopervormende stam. Zij acht dit gewas echter, evenals Europeesch fiorin, minder geschikt voor weidegras dan voor sportvelden e.d.

Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle-Biezelinge is met een uitlooper-vormende selectie begonnen en kweekt tevens een korte gazonvorm.

Hard zwenkgras (*Festuca duriuscula*).

Door de N.V. Zwaan en de Wiljes te Scheemda wordt een stam voortgekweekt uit zaad van het I.v.P. onder den naam *Hollandia* (505). Donkergroen, fijnbladig, roestvrij gras, geschikt voor lichte gronden en voor gazons.

N.V. Robertus te Winschoten teelt in Nederland hard zwenkgras-zaad.

Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle-Biezelinge selecteert uit een Duitsch ras een uitstoelende vorm voor gazons.

Hoog of rietachtig zwenkgras (*Festuca arundinacea*).

N.V. Zwaan en de Wiljes te Scheemda selecteeren onder den naam „Hollandia” hoog zwenkgras (306) dit gras op bladrijkeid en laat in aar schieten. Het verkregen product schijnt volgens hen minder hard dan het Duitsche landras, en is vrij van roest. Hooge opbrengst doch rietachtig (Reed Fescue).

B. van Engelen te Vlijmen is begonnen met een selectie uit in het wild verzameld materiaal.

Fa. D. J. v. d. Have te Kapelle-Biezelinghe teelt onder selectie een uitstoelende gazon-vorm.

Fijnbladig schapengras (*Festuca ovina tenuifolia*).

Hiervan wordt door **B. van Engelen te Vlijmen** een inlandsche stam gekweekt. Niet geschikt voor aanleg van weiden, doch voor fijne gazons. Fijn, donkergroen blad bestand tegen droogte en tegen schaduw. Wordt aangeboden onder den naam **Brabantia schapengras** (506).

Lees een goed vakblad!

Iedereen is overtuigd, dat onze landbouw niet uitsluitend door regeeringshulp rendabal zal kunnen worden gemaakt. Ook de boer zal zijn bedrijf dienen aan te passen aan geheel veranderde omstandigheden. Daarbij zal hij voorlichting behoeven, maar tevens zal hij daarbij zijn hersens moeten gebruiken. Wil hij niet achterop raken, dan zal hij geregeld op de hoogte moeten blijven van wat er in de wereld op landbouwtechnisch gebied gebeurt. **Daarom zal hij een GOED VAKBLAD moeten lezen**, dat hem óók inlicht over de economische vraagstukken, waarbij hij belang heeft. Het lezen van **DE VELDBODE** kan hem daarom thans niet genoeg worden aanbevolen. De prijs van f 5.50 per jaar — dus één dubbeltje per week — kan geen bezwaar zijn, gezien het zeer, zeer vele nuttige en interessante, dat dit vakblad zijn lezers geregeld biedt.

Neem thans een abonnement voor 1932-1933! De nieuwe jaargang begint op 1 October. De Veldbode biedt een uitstekende aanvulling van het orgaan van landbouwvereniging of boerenbond, dat iedere landbouwer ontvangt. Bestel nog heden een abonnement bij de **N.V. Leiter-Nypels te Maastricht** en gireer het bedrag op n. 37754. Dan worden u óók gratis toegezonden verschillende reeds verschenen nummers met een zeer belangrijken inhoud.

	Lolium perenne	Lolium Italicum *)	Phleum pratense	Poa pratensis	Poa trivialis	Alopecurus pratensis	Agrostis alba	Avena elatior	Avena flavescens	Cynosurus cristatus	Dactylis glomerata	Festuca rubra	Festuca pratensis
Onder- of bovengras	0	b	b	0	0	b	0	b	b	0	b	0	b
Zodevorming	6	3	6	9	8	5	8	4	5	6	4	7	7
Wintervastheid	6	4	8	8	8	8	8	7	7	8	8	8	8
Geschikt voor maai	5	9	8	5	6	8	5	8	7	5	8	7	7
" " weide	9	4	6	9	7	5	7	5	5	7	4	7	6
Resistentie tegen droogte	5	6	5	8	7	4	8	8	7	7	8	7	7
" " vocht	7	6	8	6	9	9	8	5	5	6	5	8	8
" " schaduw	6	—	6	5	7	8	8	7	—	7	8	6	7
" " roest	6	7	9	8	8	8	8	7	7	8	7	8	7
Smakelijkheid	7	8	7	9	8	7	6	8	9	6	4	7	6
Opbrengst	8	9	8	5	6	8	5	8	5	5	9	7	7
Vroegheid	8	9	6	7	7	9	5	7	7	6	7	7	7
Nagroei	7	8	7	6	6	6	6	7	7	6	7	7	7

Aangezien niet alles te omschrijven is, heb ik ter aanvulling getracht in bovenstaand tabelletje verschillende eigenschappen der voornaamste grassen vergelijkenderwijze aan te duiden. Evenals in de beschrijvingen is daarbij getracht het gemiddeld beeld weer te geven, dat inheemsche grassen in goede wei- en hooilanden vertoonen. Met „smakelijkheid” wordt bedoeld, dat het vee de grassen meer of minder gaarne afweidt. Het spreekt vanzelf, dat in de verhouding der cijfers belangrijke veranderingen komen wanneer bijv. de ontwatering of de kalktoestand niet in orde is of de bemesting onvoldoende. Ook kunnen grassen van uitheemschen oorsprong een minder gunstig beeld geven dan hier is weergegeven, omgekeerd kunnen goede stammen er zich in gunstigen zin van onderscheiden.

*) voor kunstweide.

D. Van de lijst afgevoerde rassen.

	Jaar, waarin 't ras in de Rl. afgevoerd gepl. werd.	Jaar, waarin 't ras afgevoerd werd.	Rubriek v/h ras bij de afv.
4. Mansholt's Witte Dikkop I tarwe	1924	1925	A
29. Svalöf's Pantser II tarwe	1924	1925	A
84. Strube's Schlanstedter zomertarwe	1925	1926	C
76. Strube's Dikkop tarwe	1925	1927	C
3. I.v.P.'s Millioen III tarwe	1924	1928	A
43. I.v.P.'s Matador tarwe	1924	1928	B
77. Strube's General von Stocken tarwe	1925	1928	C
47. Svalöf's Pantser III tarwe	1924	1928	B
48. Svalöf's Riddertarwe	1924	1928	C
80. Weibull's Standardtarwe	1925	1928	C
6. Mansholt's Japhet zomertarwe	1924	1929	A
78. Hylkema's Victoriatarwe	1925	1930	B
158. Svalöf's Kroontarwe	1926	1930	C
50. Heil's Frankengerst	1924	1927	C
52. I.v.P.'s H × C wintergerst	1924	1927	B
11. Svalöf's Zwanenhalsgerst	1924	1927	A
51. I.v.P.'s Germania zomergerst	1924	1928	B
9. Meyer's Bocumer wintergerst	1924	1929	A
450. Svalöf's Princessegerst II	1929	1932	B
55. Sperling's Buhlendorfer rogge	1924	1928	B
54. Svalöf's Pantserrogge	1924	1928	B
88. Kirsche's Staalrogge	1926	1931	B
57. Svalöf's Kroonhaver	1924	1925	B
58. Svalöf's Grootmogol haver	1924	1926	B
56. Svalöf's Koningshaver	1924	1926	B
86. von Lochow's gele haver	1924	1927	C
59. von Lochow's gele haver 9a	1925	1927	C
75. Hylkema's Triumfhaver	1925	1928	C
83. I.v.P.'s van Cittershaver	1925	1929	C
112. Weibull's Echo haver	1926	1930	C
85. Hylkema's Recordhaver	1924	1932	C
17. Mansholt's haver Iib	1924	1932	A
87. Kirsche's gele haver	1925	1932	C
19. Svalöf's Gouden Regenhaver	1924	1932	A

D. Van de lijst afgevoerde rassen.

	Jaar, waarin 't ras in de Rl. afgevoerd		Rubriek v/h ras bij de afv.
	gepl. werd.	werd.	
60. Wiersma's Elisma schokkererwt	1927	1931	C
61. Mansholts Fletumer rozijnerwt	1924	1931	B
62. I.v.P.'s Lugduna tuinboon	1924	1925	B
92. v. Lochow's blauwbloeivlas stam 7	1925	1927	C
106. I.v.P.'s Gruno vlas	1925	1929	C
93. Dorst's Alba vlas	1926	1931	B
109. Postma's Almenum vlas	1925	1931	B
328. Dorsts Concordia vlas	1929	1932	C
325. Dorsts Bella vlas	1928	1932	C
310. Svalöf's Hercules vlas	1927	1932	B
64. I.v.P.'s Vada koolzaad	1924	1928	B
65. Dr. Zijlstra's zaadhoudende karwij	1924	1927	B
66. I.v.P.'s Albion gele mosterd	1924	1929	B
67. I.v.P.'s Zaza blauwmaanzaad	1924	1930	B
99. Veenhuizen's Element aardappel	1925	1928	C
101. de Vroome's Trenctria aardappel	1925	1927	C
35. Veenhuizen's Bravo aardappel	1924	1930	A
70. Veenhuizen's Kampioen aardappel	1924	1930	B
98. Veenhuizen's Energie aardappel	1925	1930	C
428. Sneeuw's Alma aardappel	1929	1931	C
100. von Kameke's Parnassia aardappel	1925	1931	C
434. de Vroome's Hollandia aardappel	1929	1931	C
429. Sneeuw's Bato aardappel	1929	1932	C
514. N.E.M.'s Elite suikerbiet	1931	1932	B
457. Terra's Roode Durana voederbiet	1930	1931	C
444. Rood en Zn's Topaas voederbiet	1929	1931	C
460. Terra's Roode Askania voederbiet	1930	1931	C
445. Rood en Zn's Smaragd voederbiet	1929	1932	B
452. Geiber Badischer Landmaïs	1929	1931	C
453. Vilmorin's Maïs Jaune des Landes	1929	1931	C

Terwijl iedere landbouwer voor eigen omgeving vrij goed kan schatten hoe de verdeeling der rassen is over de met een bepaald gewas bezette oppervlakte, is omtrent de verspreiding der rassen over het geheele land weinig bekend. Toch lijkt het me nuttig daarvan een overzicht te krijgen. In de eerste plaats toch kan dit een beeld geven van de beteekenis, die de practijk in verschillende landstreken aan de rassen hecht, en wanneer men de statistiek van verschillende jaren vergelijkt, kan men waarnemen waar en in welk tempo het eene ras het andere verdringt, wat eveneens een welsprekende aanwijzing geeft en in vele gevallen tot nadenken zal stemmen.

De gegeven cijfers zijn schattenderwijze opgemaakt uit tal van gegevens, die mij door Rijkslandbouwconsulenten, landbouwverenigingen en plaatselijke correspondenten werden verstrekt. Ongetwijfeld zijn ze in onderdeelen niet absoluut juist, maar de groote lijn zal er wel in uitkomen, en ik verwacht dat ze, door algemeene medewerking, in den loop der jaren in nauwkeurigheid zullen winnen. Beter een onscherp beeld dan in het geheel niets!

Bij de afbakening der gebieden ben ik uitgegaan van de indeeling in landbouwgebieden, zooals die door de Directie van den landbouw is gegeven (zie bijgaand kaartje). Ik heb deze gebieden zoo goed mogelijk gegroepeerd, met behoud van de provinciale grenzen. Ongetwijfeld was een fijnere detailleering gewenscht, doch deze zou minder overzichtelijk worden.

De schatting heeft plaats gehad in procenten. Een beeld van de absolute oppervlakte krijgt men, wanneer men deze procentcijfers in verband brengt met de statistiek der verbouwde oppervlakten, die in het jaarlijks verschijnend verslag over den Landbouw voorkomen, en waarvan een kort uittreksel in tabelvorm (blz. 76) aan de rassenstatistiek voorafgaat. Men neme echter in aanmerking dat sedert die statistiek werd opgemaakt, aanzienlijke verschuiving in de met diverse gewassen bezette oppervlakten hebben plaats gevonden.

Men zie verder de opmerkingen in de inleiding gemaakt.

Groningen :

1 Noord, 2 Oldambt en 3 Veenkoloniën.

Friesland :

4 Klei en 5 Wouden.

Drente :

6 Veen en 7 Zand.

Overijssel :

8 Veen, 9 Zand en 10 IJsselstreek.

Gelderland :

11 Veluwe, 12 Graafschap en 13 Betuwe en Lijmers.

Utrecht :

14 Kleistreken en 15 Zand.

Noordholland 16.

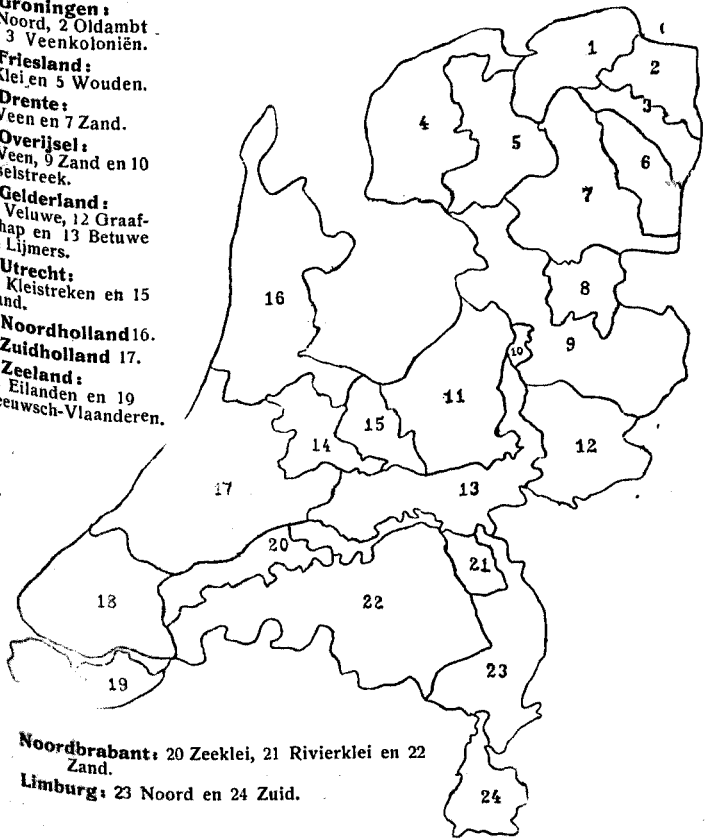
Zuidholland 17.

Zeeland :

18 Eilanden en 19 Zeeuwsch-Vlaanderen.

Noordbrabant: 20 Zeeklei, 21 Rivierklei en 22 Zand.

Limburg: 23 Noord en 24 Zuid.

**Overzicht van de oppervlakte, in verschillende landbouwdistricten
bezet met ondergenoemde gewassen
(in 100 hectaren afgerond volgens statistiek 1930).**

	Tarwe	Rogge	W intergerst	Zomergerst	Haver	Erwten	Vlas	Aardappels	Totaal Bouwland
Gron. Noord	72	29	44	40	65	40	32	19	524
„ Oldambt	65	52	14	26	70	29	4	50	476
„ Veenkol.	4	103	1	4	64	a *	—	114	310
Friestl. klei	18	2	3	13	17	11	24	102	268
„ zand	a	21	a	a	23	1	a	28	87
Drenthe veen	a	126	a	a	59	a	—	157	376
„ zand	a	157	a	a	58	1	—	95	327
Overijsel veen	—	50	a	a	19	a	—	46	126
„ zand	a	203	a	a	70	1	—	102	426
„ IJselstr.	a	13	a	a	7	a	—	9	33
Geld. Veluwe	a	105	a	1	41	1	—	38	212
„ Graafschap	2	179	a	1	84	1	—	59	369
„ Bet. Lijm. enz.	37	94	7	8	97	23	a	97	482
Utrecht klei	4	3	a	1	7	1	—	6	33
„ zand	1	26	a	a	14	1	—	9	61
N. Holland	56	9	1	27	39	39	4	68	435
Z. Holland	70	3	3	9	59	78	8	111	565
Zeeland eil.	67	2	2	28	24	50	24	99	549
„ Z. Vlaand.	74	20	9	30	45	55	45	52	531
N.-Brab. zeelei	25	12	1	4	39	28	8	35	274
„ rivierlei	5	45	1	4	38	9	a	32	172
„ zand	9	364	1	3	341	21	1	155	1140
Limburg Noord	13	205	4	7	143	11	a	86	578
„ Zuid	54	102	9	1	73	1	—	41	353

* a beteekent = aanwezig, doch minder dan 50 H.A.

Door vermenigvuldiging van bovenstaande cijfers met de in de volgende tabellen gegeven procentcijfers krijgt men een globaal cijfer voor de absolute oppervlakten door de verschillende rassen ingenomen. Opgemerkt zij, dat de in 1932 verbouwde oppervlakten sterk afwijken van die in 1930, er is bv. veel meer tarwe, doch minder gerst en vlas verbouwd. In bovenstaand staatje zijn zomer- en wintertarwe samengeteld.

AARDAPPELS.

In procent van alle aardappels in de aangegeven gebieden.

	Albion	Alpha	Bevelander	Bintje	Eersteling	Eigenheimer ²⁾	Ideaal	Industrie	Jubileum	Noordeling	Present	Robijn	R. Star ²⁾	Thorbecke	Triumf	Z. blauwe ²⁾	Diversen. ¹⁾
Gron. Noord	—	1	10	6	7	16	1	2	s	6	5	3	17	s	s	1	25
" Oldambt	3	1	10	2	5	20	s	s	—	20	s	—	1	20	10	—	8
" Veenkol.	20	s	s	2	7	5	1	1	s	s	s	s	s	36	25	—	3
Friest. klei	—	5	2	20	13	30	2	6	—	—	s	—	12	s	s	s	10
" zand	—	s	—	1	1	25	—	—	—	1	s	s	60	3	3	—	6
Drenthe veen	10	s	—	6	7	12	s	1	s	—	—	—	s	40	17	—	7
" zand	s	s	s	6	10	35	—	6	s	—	s	2	25	3	10	—	3
Overijsel veen*)	2	s	s	16	8	18	s	s	—	—	—	s	2	30	17	—	7
" zand	—	s	s	s	s	15	—	—	s	—	—	s	80	s	s	—	5
" IJselstr.	—	—	6	—	s	35	—	10	1	1	—	—	25	—	—	—	22
Geld. Veluwe	s	s	1	1	2	20	—	10	s	—	s	—	60	—	—	—	6
" Graafsch.	—	—	1	—	1	18	—	25	—	—	s	1	43	—	1	—	10
" Bet. Lijm.	—	—	10	10	5	20	—	3	—	—	—	1	5	—	—	1	45
Utrecht klei	—	—	20	2	2	25	—	—	s	2	—	—	6	—	—	10	33
" zand	—	—	3	—	s	20	—	s	—	s	—	s	65	—	—	s	12
N.-Holland	—	1	12	5	20	35	—	1	—	s	—	—	9	—	—	7	10
Z.-Holland	—	s	2	2	6	75	s	1	—	—	—	—	10	—	—	1	3
Zeeland eil.	—	s	6	10	3	20	—	2	—	—	—	—	4	—	—	50	5
" Z.-Vlaand.	—	s	3	15	5	14	1	50	—	s	—	1	6	—	—	1	4
Brab. zeeklei	—	s	15	7	4	33	1	7	—	1	—	—	12	—	—	2	18
" riv.klei	—	s	20	—	3	35	—	3	—	s	—	—	10	—	1	—	28
" zand	s	—	2	1	3	9	s	35	s	—	—	1	40	—	1	1	7
Limb. Noord	—	—	1	4	15	4	s	65	s	—	—	s	6	—	1	s	4
" Zuid	—	s	s	6	10	9	—	60	—	—	s	1	10	s	s	—	4

s = sporadisch. ¹⁾ o.a. Friso, Bravo de Wet; ²⁾ inclusief bonte.
³⁾ In de Krim meer Thorbecke en Eigenheimer, in Vroomshoop vooral Bintje
 Eersteling en Triumf.

WINTERTARWE.

In procent van alle
wintertarwe
in de aangegeven
gebieden.

	Algebra.	Mansholts III.	Emma.	Imperiaal.	Jacob Cats.	Juliana.	Kruisingsangel	Robusta.	Siegerländer.	Trifolium.	Waarden Groe	Wageningen.	Wilhelmina.	Diversen.
Gron. Noord	s	5	s	s	3	18	—	5	—	1	—	—	63	5 ²
” Oldambt	s	13	—	7	5	14	—	5	—	5	—	4	38	9 ²
” Veenkol.	—	16	—	—	7	20	—	4	—	30	—	—	17	6 ²
Friestl. klei	2	1	—	1	5	12	—	6	—	—	—	—	68	5
” zand	—	—	—	—	—	—	—	20	—	—	—	—	60	20
Drenthe veen	†	22	—	—	4	8	—	2	—	35	—	—	25	4
” zand	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	—	50	20
Overijssel veen	—	1	s	—	24	20	—	15	—	s	—	—	30	10
” zand	—	—	—	—	s	2	—	s	5	3	—	—	75	15
” IJselstr.	—	—	—	—	8	—	—	5	—	—	—	2	80	5
Geld. Veluwe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	30
” Graafsch.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	30
” Bet. Lijm.	—	—	—	2	1	s	3	1	2	—	—	—	48	43
Utrecht klei	—	s	—	—	—	3	6	s	—	—	—	—	75	16 ¹
” zand	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	20 ¹
N.-Holland	s	s	—	2	5	6	s	4	—	—	1	1	76	5
Z.-Holland	1	s	—	s	5	4	1	2	—	—	s	1	83	3
Zeeland eil.	—	—	—	6	9	20	s	2	—	—	—	3	55	5
” Z.-Vlaand.	1	1	s	18	2	10	s	2	—	—	—	4	56	6
Brab. zeeklei	s	1	3	s	3	5	1	3	—	—	—	1	80	3
” riv.klei	2	—	s	1	3	3	5	2	—	—	—	—	78	6
” zand	—	1	—	3	s	2	1	1	1	s	—	—	86	5
Limb. Noord	—	3	—	—	s	s	—	s	40	s	—	—	50	7
” Zuid	—	—	—	—	—	s	s	s	40	—	—	—	50	10

1) vooral ristarwe. 2) o.a. Carstens V.

HAVER.

In procent van alle
haver
in de aangegeven
gebieden.

	Adelaar	Goud. Regen (II)	Mansh. Binder	Mansh. I.	Mansh. III.	Orion II.	President	Strubes	Ster	Zege	Dippe	Diversen
Gron. Noord	5	2	1	s	8	10	1	s	s	68	—	5
" Oldambt	12	5	s	—	10	12	6	—	s	50	—	5
" Veenkol.	1	5	—	—	s	3	25	s	1	60	—	5
Friest. klei	3	5	—	—	7	—	s	1	s	80	—	4
" zand	—	40	—	—	—	2	3	—	—	50	—	5
Drenthe veen	s	s	—	—	—	5	78	—	—	12	—	5
" zand	—	3	—	—	—	7	65	—	—	20	—	5
Overijsel veen	17	15	—	—	s	1	50	—	—	12	—	5
" zand	—	5	—	—	s	—	5	—	—	85	—	5
" Ijselstr.	—	5	—	—	—	—	—	—	—	80	—	15
Geld. Veluwe	—	5	—	—	—	—	15	—	—	70	—	10
" Graafsch.	—	18	—	—	—	—	4	—	—	68	—	10
" Bet. Lijm.	—	15	—	—	3	3	2	—	—	66	—	11
Utrecht klei	3	—	—	—	10	—	—	—	—	80	—	7
" zand	—	13	—	—	—	2	10	—	—	65	—	10
N.-Holland	s	—	1	—	5	1	1	—	—	87	s	5
Z.-Holland	s	s	s	s	30	1	—	—	1	63	—	5
Zeeland eil.	—	2	s	—	36	—	—	s	—	57	2	3
" Z.-Vlaand.	2	4	s	2	28	—	s	1	—	58	2	3
Brab. zeeklei	2	1	—	—	20	—	3	s	1	70	s	3
" riv.klei	—	8	—	s	5	—	2	1	—	77	s	7
" zand	—	25	—	—	2	1	15	—	—	48	—	9
Limb. Noord	2	55	—	—	1	2	5	—	s	30	s	5 ¹
" Zuid	1	22	—	—	6	s	s	s	5	56	—	10 ¹

1) o.a. Troshaver en Fransche haver.

WINTERGERST.

In procent van alle
wintergerst
(resp. zomergerst)
in de aangegeven
gebieden.

	Fletumer.	Mansholts II.	Vindicat.	Diversen. 1)
Gron. Noord	25	s	60	15
„ Oldambt	20	—	30	50
„ Veenkol.	65	s	15	20
Friesl. klei	70	—	5	25
„ zand	70	—	5	25
Drenthe veen	—	—	—	—
„ zand	—	—	—	—
Overijsel veen	—	—	—	—
„ zand	—	—	—	—
„ IJselstr.	50	—	50	—
Geld. Veluwe	—	—	—	—
„ Graafsch.	—	—	—	—
„ Bet. Lijm.	30	—	—	70
Utrecht klei	—	—	—	—
„ zand	—	—	—	—
N.-Holland	70	2	—	28
Z.-Holland	40	—	—	60
Zeeland eil.	40	50	s	10
„ Z.-Vlaand.	80	10	s	10
Brab. zeelei	80	—	—	20
„ riv.klei	48	42	6	4
„ zand	90	5	s	5
Limb. Noord	90	4	—	6
„ Zuid	85	5	—	10

Hoofdzakelijk landras.

ZOMERGERST.

	Bigo.	Goudgerst.	Min. Ruys.	Princesse.	Zege.	Diversen.
	5	76	s	10	4	5
	5	80	3	5	2	5
	2	93	—	s	—	5
	s	77	—	12	6	5
	—	75	—	—	5	20
	2	93	—	—	—	5
	—	75	—	—	—	25
	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—
	—	40	—	s	50	10
	—	75	—	—	—	25
	s	80	—	s	—	20
	s	70	—	10	—	20
	3	75	—	s	3	19
	—	85	—	—	—	15
	—	55	s	30	10	5
	—	45	s	25	25	5
	12	50	2	20	12	4
	3	65	3	18	6	5
	8	70	8	4	1	9
	10	64	12	5	2	7
	9	66	—	11	1	13
	2	90	—	s	—	8
	4	85	—	1	—	10

1) vooral ouderwetsche 4-rijige en
zeerrijig landras.

ERWTEN.

In procent van alle
erwten en rogge
in de aangegeven
gebieden.

	Mansh. kortstr.	Mans. Ext.kort.	Mansh. Pluk	Hylk. Unica	Mansh. Schokk.	Glory Schokker	Diversen.					109	
Gron. Noord	3	15	16	60	s	—	6	Kroon	12	53	—	20	15
” Oldambt	18	33	12	30	—	—	7	Petkuser	1	95	—	2	2
” Veenkol.	45	15	s	30	—	—	10		s	98	—	—	2
Friestl. klei	35	10	1	8	20	2	24 ¹		—	95	—	—	5
” zand	—	—	—	—	—	—	—		—	95	—	—	5
Drenthe veen	—	—	—	—	—	—	—		s	98	—	—	2
” zand	—	—	—	—	—	—	—		s	98	—	—	2
Overijsel veen	—	—	—	—	—	—	—		s	98	—	—	2
” zand	—	—	—	—	—	—	—		s	75	—	—	25
” Ijselstr.	—	—	—	—	—	—	—		—	90	—	—	10
Geld. Veluwe	—	—	—	—	—	—	—		s	85	5	—	10
” Graafsch.	—	—	—	—	—	—	—		—	95	—	—	5
” Bet. Lijm.	60	10	5	6	s	1	18 ²		—	85	—	—	15
Utrecht klei	40	35	—	—	5	5	15		4	92	—	—	4
” zand	—	—	—	—	—	—	—		—	96	—	—	4
N.-Holland	20	45	10	17	s	—	8 ⁴		10	80	—	—	10
Z.-Holland	s	40	15	15	25	1	4		—	95	—	—	5
Zeeland eil.	15	22	2	5	36	15	5 ²		—	95	—	—	5
” Z.-Vlaand.	35	44	3	9	4	s	5		1	80	—	2	17
Brab. zeeklei	8	50	s	25	6	2	9		5	85	—	—	10
” riv.klei	33	35	1	22	3	—	6		4	88	—	—	8
” zand	52	20	2	1	1	—	24		2	76	s	—	22
Limb. Noord	47	5	—	22	—	s	26 ⁵		s	90	3	—	7
” Zuid	37	29	s	22	—	—	12 ⁵		s	93	2	—	5

ROGGE.

1. Vooral Poolsche, Belgische,
Sterrogge en landrassen.

1 Schokkers Wiersma Ypey; 2. Kroonerwt; 3. Veererwt; 4. Capucijners; 5 Gele erwt.